

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ BÖLÜMÜ

**DEPREMDEN ETKİLENEN KADINLARIN DEPREM SONRASI TRAVMA VE
BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜK DÜZEYLERİNE GÖRE ÇOCUK
SAHİBİ OLMA İSTEKLERİNİN İNCELENMESİ**

TEZİ YAZAN

Amine Reyhan KHATIB

Tez Danışman : Prof. Dr. Binnaz KIRAN (Mersin Üniversitesi)

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Mustafa KALE

Jüri Üyesi : Dr. Öğretim Üyesi Müzeyyen SOYER (Mersin Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / 2025

ONAY SAYFASI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

2021011001 numaralı öğrencimiz olan Amine Reyhan Khatib tarafından hazırlanan **“DEPREMDEN ETKİLENEN KADINLARIN DEPREM SONRASI TRAVMA VE BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜK DÜZEYLERİNE GÖRE ÇOCUK SAHİBİ OLMA İSTEKLERİNİN İNCELENMESİ”** başlıklı bu tez çalışması jürimiz tarafından **oybirliği ile** Psikoloji Anabilim Dalı YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır.)
Üniv. Dışı– Tez Danışmanı–Jüri Başkanı:Prof. Dr. Binnaz KIRAN

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır.)
Üniv. İçi–Jüri Üyesi:Doç. Dr. Mustafa KALE

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır.)
Üniv. Dışı–Jüri Üyesi: Dr. Öğretim Üyesi Müzeyyen SOYER
(Mersin Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

08/01/2025
(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır.)

Prof Dr. Hüseyin Mahir FÜSUNOĞLU
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Görünmeyen dağlar taşıyan tüm kadınlara

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

Bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.08/01/2025

Amine Reyhan KHATİB

TEŞEKKÜR

Hayatımı; okuma, öğrenme ve bu uğurda çalışmaya adayabilmem için, desteklerini her daim arkamda hissettiren kıymetli aileme,

Zorlu bir çalışma temposu içerisinde tez hazırlamaya başladığım andan itibaren, 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler ile sürekli değişen hayat koşullarımı ve dolayısıyla, tez çalışmam dahilindeki aksaklıkları her zaman sonsuz bir anlayışla karşılayan, bu süreçte müşfik tavrıyla beni her zaman yönlendiren, yüreklendiren, motivasyon ve destek kaynağım Prof. Dr. Binnaz KIRAN hocama,

Aile hekimliği uzmanlığımı yaparken, psikoloji alanına ilgi duyduğumu fark ettiren, yüksek lisansa başlamamda destek olan, ardından, yüksek lisans sürecinde verdiği dersler ile, klinik yaklaşımımda bambaşka bir dünyaya kapı aralayan Prof. Dr. Şükrü UĞUZ hocama,

“İnsan” varlığına dokunabilmem için, bana bilgi ve tecrübelerini aktarmaktan hiç yorulmayan, zihnime yerleştirdikleri her kelimedede emeklerini her zaman minnetle anacağım, bütün tıp fakültesi ve psikoloji yüksek lisans bölümü hocalarıma sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZ

DEPREMDEN ETKİLENEN KADINLARIN DEPREM SONRASI TRAVMA VE BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜK DÜZEYLERİNE GÖRE ÇOCUK SAHİBİ OLMA İSTEKLERİNİN İNCELENMESİ

Amine Reyhan KHATIB

**Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Binnaz Kıran
Ocak 2025, 95 Sayfa**

Dehşet Yönetimi Teorisi'nden yola çıkılarak, bu çalışma, kadınların afetler sonrasındaki belirsizliğe tahammülsüzlük ve travma düzeylerine göre, çocuk sahibi olma isteklerinin nasıl değişkenlik gösterebileceğini araştırmak için yürütülmüştür. Bu bağlamda; 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremleri birebir yaşamış olan, aile hekimliği polikliniğine herhangi bir sebeple 2023 yılı Mayıs-Eylül aylarında başvuran, 18-45 yaş aralığındaki kadınlardan, araştırmaya katılmayı kabul eden 402 kişiyle, yüz yüze olacak şekilde; sosyodemografik veri formu, deprem sonrası travma düzeyini belirleme ölçeği, çocuk sahibi olma isteği ölçeği ile belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi ölçeği doldurulmuştur. Elde edilen veriler SPSS v25 istatistik programıyla analiz edilmiştir. Sosyodemografik verilerle yapılan varyans analizi sonucu, çocuk sahibi olma isteği düzeyinin eğitim seviyesine göre anlamlı şekilde ($p \leq .001$) farklılaştığı, yani eğitim seviyesi azaldıkça çocuk doğurma isteğinin arttığı görülmüştür. Çocuk sahibi olma isteğinin, deprem sonrası travma ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi ile yordanması incelendiğinde, çocuk sahibi olma isteği toplam puanlarının deprem sonrası travma düzeyi arttıkça azaldığı, ancak belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Deprem sonrası travma düzeyini belirleyen alt ölçekler ile çocuk sahibi olma isteği ölçeği alt ölçekleri puanlarının farklı şekillerde birbirlerini yordamaları, afetler sonrasındaki çocuk sahibi olma isteğinin farklı psikolojik etmenlerden etkilenebildiği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Afetler sonrası değişkenlik gösteren çocuk sahibi olma isteklerinin, hangi psikolojik etmenlerle ilişkilendirildiğinin daha farklı çalışmalarda gösterilmesi, bu konu hakkında, literatüre daha net katkılar sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Deprem, travma, doğurganlık isteği, çocuk doğurma motivasyonu

ABSTRACT**INVESTIGATING THE DESIRE TO HAVE CHILDREN AMONG WOMEN
AFFECTED BY THE EARTHQUAKE ACCORDING TO THEIR LEVELS OF
TRAUMA AND TOLERANCE FOR UNCERTAINTY****Amine Reyhan KHATIB****Master's Thesis, Department of Psychology****Supervisor: Prof. Dr. Binnaz KIRAN****January 2025, 95 pages**

Based on the Terror Management Theory, the current study was conducted to see how the desire to have children among women can differentiate after disasters, according to their levels of trauma and tolerance for uncertainty. In this context, a sociodemographic data form, the fertility desire scale, the level of trauma after earthquake scale were fulfilled face to face, with consent given, aged between 18-45 years of 402 women, applied to the family medicine polyclinic for some reason between the months of May-September in 2023, who lived through the 2023 February Kahramanmaraş centered earthquakes. The collected data was analyzed by SPSS v25 statistics program. According to the variance analyses with sociodemographic data, the desire to have children differentiated statistically significantly ($p \leq .001$) by the educational levels of the women, which means, women who had lower educational levels had higher desire for having children. The fertility desire prediction by the levels of earthquake trauma and tolerance for uncertainty, was concluded as, as the level of earthquake trauma increased, the desire of fertility was decreased, but there was no predictable relevance found between the level of tolerance of uncertainty and fertility desire. The resulted variety of predictions made between the subscales of the fertility desire scale and the level of earthquake trauma scale, demonstrated that after disasters, fertility desire is affected by different psychological aspects. Conducting studies based on, fertility desire in a psychological aspect after disasters, will certainly help bringing to light the factors, associated population changes after disasters.

Keywords: Earthquake, trauma, fertility desire, motivation for having children

ÖNSÖZ

Yaklaşık yedi yıl önce, 2017 yılında, asistanlık dönemimin bitimine iki ay kalmışken; klinik şefimiz, “8 haftalık kısa BDT uygulamaları” olarak mesai sonrasında, Çağ Üniversitesi Psikoloji Bölümü’yle ortak bir kurs düzenleneceğini, kurs bitiminde de sertifika verileceğini duyurmuştu. O zamana kadar BDT ile ilgili hiçbir şey duymamış, kursu da “mesleki gelişim” sertifikalarımın biri olarak kendimce tanımlayıp, 40 kişilik katılımcı listesine yazılmıştım. Kursun ilk saatinde, düşünce-duygu-tepki zinciri tanımlandığında ise, zihinsel süreçlerin matematiksel şekilde formüle dökülmüş olduğunu görmek, beni tam anlamıyla büyülemişti. Öyle büyülenmiştim ki, kursta önerilen “BDT Temelleri ve Ötesi” kitabını hemen sipariş etmiş, roman okur gibi okumaya başlamıştım, çoğu kavramı anlayamadığım halde.

8 hafta sonunda, 40 kişiden 3 kişi kalmıştık kursu tamamlayan. Bu iki arkadaşımın yaklaşımları ne oldu bilmiyorum ama, benim önüme, sertifika işini denizde kum tanesi kadar önemsizleştirecek koca bir derya açılmıştı: Psikoloji.

Zaman geçti. 2023 yılının başında, seminer döneminde temellerini oluşturduğum tez konumu, danışman hocamla paylaşmış, tez sürecimi rutin çalışma hayatıma göre planlamıştım, ancak birkaç hafta sonra meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremlerle hayatım, rutinin çok ötesine taşınmıştı. Poliklinik şartlarımın uygunsuzluğu, mecburen tez konumun değişmesine, yani o zamana kadarki bütün hazırlıklarımın rafa kaldırılmasına yol açmıştı. Deprem yaşanmıştı, ancak ben henüz ne yaşadığımı fark edemedim, yardım için adeta üzerime yağan bir hasta yığınyla baş başa kalmıştım. Tezimin yeni teması belliydi artık: Deprem.

Fakülte derslerimin en başından beri nasıl değişkenlik gösterdiğini merak ettiğim “kadınların çocuk doğurma isteği” konusu da depremle belirginleşmeye başlamıştı. Depremler sonrasında hayatı alt üst olan, ancak anlamlandıramadığım bir şekilde, aile planlaması yöntemi istemeyen bir kadın grubu ile karşılaşıyordum. Bütün bu faktörlerin bir araya gelmesiyle halihazırdaki tez çalışmamın temelleri atılmış oldu.

Tıpkı yüksek lisans derslerim ve mesleki hayatımın birbirini kovalaması gibi, tez çalışmam esnasındaki hasta görüşmelerim ve kendi deprem tecrübem de birbirini kovaladı. Bana kendini açma nezaketini gösteren hastalarımın, kişisel deneyimlerim de hayat buldu ve sonu olmayan bir yolculuğa dahil oldular.

“Mesleki gelişim sertifikası” olarak akademik bir hedefle başlayan Psikoloji Yüksek Lisansı eğitimimin kâğıt üzerinde sonlandığına işaret eden bu tez çalışması ile, kendi hayatıma olduğu gibi, başka çalışmalara da katkı sağlanmasını yürekten diliyorum.

Ocak, 2025

İÇİNDEKİLER

KAPAK.....	i
ONAY SAYFASI	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
TABLolar LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
EKLER LİSTESİ.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Konuya Genel Bakış	1
1.2. Problem Cümlesi.....	4
1.3. Alt Problemler.....	4
1.4. Araştırmanın Amacı ve Hedefi	4
1.5. Tanımlar	5
1.6. Araştırmanın Önemi.....	5
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.8. Araştırmanın Hipotezleri.....	6
2. GENEL BİLGİLER	7
2.1. Dehşet Yönetimi Teorisi	7
2.1.1. Ölümlülük Belirginliği Hipotezi.....	7
2.1.2. Ölüm Düşüncesine Erişim Hipotezi	9
2.1.3. Kaygı Tamponu Hipotezi	10
2.2. Çocuk Doğurma İsteği	11
2.3. Belirsizliğe Tahammülsüzlük	13
2.4. Travma	15
2.4.1. Travma Sonrası Gelişebilen Bozukluklar	16
2.5. Depremler ve Deprem Sonrası Gelişebilen Travmatik Stres Yanıtları.....	18

3. YÖNTEM	22
3.1. Araştırmanın Deseni	22
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem	22
3.3. Verilerin Analizi	23
3.4. Veri Toplama Süreci	24
3.5. Veri Toplama Araçları	25
3.5.1. Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği	25
3.5.2. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği	26
3.5.3. Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği	27
4. BULGULAR	29
4.1. Kadınların Çocuk Sahibi Olma İsteği Düzeylerinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Farklılaşması	29
4.1.1. Kadınların Çocuk Sahibi Olma İsteği Düzeylerinin Eğitim Seviyelerine Göre Farklılaşması	29
4.1.2. Kadınların Halihazırda Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre ÇSOİÖ-Toplam ve Alt Boyut Ölçekleri Puan Ortalamalarının Farklılaşması	31
4.1.3. Kadınların Deprem Öncesi-Deprem Sonrası Çocuk Sahibi Olma Planlarına Göre Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği Puanlarının Farklılaşması	32
4.2. Kadınların Çocuk Sahibi Olma İsteği Düzeyleri ile, Deprem Sonrası Travma Düzeyleri ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri Arasındaki İlişki	35
4.3. Kadınların Çocuk Sahibi Olma İsteği Düzeylerinin; Sosyodemografik Veriler, Deprem Sonrası Travma Düzeyi ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleriyle Yordanması	36
4.3.1. Kadınlarda ÇSOİÖ Toplam puanının; Sosyodemografik Veriler, DSTBÖ ve BTÖ Puanlarıyla Yordanması	36
4.3.2. Kadınlarda ÇSOİÖÖ Alt Boyut Puanlarının; Sosyodemografik Veriler, DSTBÖ ve BTÖ Puanlarıyla Yordanması	38
5. TARTIŞMA ve SONUÇ	47
5.1. Kadınların Çocuk Sahibi Olma İsteğinin Sosyodemografik Özelliklerle Farklılaşması	47
5.2. Çocuk Sahibi Olma İsteğinin Deprem Sonrası Travma Düzeyi ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyi ile İlişkisi	50

5.2.1. Kadınların, Deprem Öncesi ve Sonrasındaki Çocuk İsteme Durumlarının, Çocuk Sahibi Olma İsteği Düzeyine Göre Değişimi	50
5.2.2. Kadınların Çocuk Sahibi Olma İsteği Düzeyi ile, Deprem Sonrası Travma Düzeyleri ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeylerinin İlişkisi	51
5.2.3. Kadınların Çocuk Sahibi Olma İsteği Düzeyinin, Deprem Sonrası Travma Düzeyleri ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri ile Yordanması ...	53
KAYNAKÇA.....	55
EKLER	69

KISALTMALAR LİSTESİ

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
APA	: American Psychiatric Association
ASB	: Akut Stres Bozukluğu
BTM	: Belirsizliğe Tahammülsüzlük Modeli
BTÖ	: Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği
ÇSOİÖ	: Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği
DSM	: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
DSTBÖ	: Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği
DYT	: Dehşet Yönetimi Teorisi
EM-DAT	: The International Disaster Database
FDS	: Fertility Desire Scale
ÖB	: Ölümlülük Belirginliği Hipotezi
ÖDE	: Ölüm Düşüncesine Erişim Hipotezi
KT	: Kaygı Tamponu Hipotezi
OKB	: Obsesif Kompulsif Bozukluk
PB	: Panik Bozukluk
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
TSSC	: Traumatic Stress Symptom Checklist
TTB	: Türk Tabipleri Birliği
YAB	: Yaygın Anksiyete Bozukluğu

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1	<i>Çalışma Grubunun Sosyodemografik Değişkenlere Yönelik Frekans ve Yüzde Dağılımları.....</i>	<i>23</i>
Tablo 2	<i>Katılımcıların Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlarının Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları .....</i>	<i>29</i>
Tablo 3	<i>Kadınların ÇSOİÖ-Toplam Puan ve Bu Ölçeğin Alt Ölçek Puanlarının Çocuk Sahibi Olma Durumu Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları.....</i>	<i>32</i>
Tablo 4	<i>Kadınların Deprem Öncesi ve Sonrası Çocuk Sahibi Olma Planı Değişkenine Göre Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları ....</i>	<i>33</i>
Tablo 5	<i>Betimsel İstatistikler ve Değişkenler Arası Korelasyon Katsayıları .....</i>	<i>35</i>
Tablo 6	<i>Katılımcılarda ÇSOİÖ Toplam Puanının Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Çoklu Regresyon Sonuçları .....</i>	<i>37</i>
Tablo 7	<i>Kadınlarda Çocuk Sahibi Olma İsteği-Pozitif Çocuk Sahibi Olma Alt Boyutuna İlişkin Hiyerarşik Çoklu Regresyon Sonuçları.....</i>	<i>39</i>
Tablo 8	<i>Kadınlarda Çocuk Sahibi Olma İsteği-Tercihler Alt Boyutuna İlişkin Hiyerarşik Çoklu Regresyon Sonuçları .....</i>	<i>41</i>
Tablo 9	<i>Kadınlarda Çocuk Sahibi Olma İsteği-Çocuk Sahibi Olma Endişeleri Alt Boyutuna İlişkin Hiyerarşik Çoklu Regresyon Sonuçları.....</i>	<i>43</i>
Tablo 10	<i>Kadınlarda Çocuk Sahibi Olma İsteği-Sosyal İnançlar Alt Boyutuna İlişkin Hiyerarşik Çoklu Regresyon Sonuçları .....</i>	<i>45</i>

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 <i>Son 20 Yılda Meydana Gelen Depremlerin Yol Açtığı Ölümler .....</i>	19

EKLER LİSTESİ

Ek-A: Tez Etik Kurul İzin İstek Formu.....	69
Ek-B: Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	71
Ek-C: Sosyodemografik Veri Formu.....	72
Ek-D: Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği	73
Ek-E: Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği	74
Ek-F: Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği	75
Ek-G: Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Tez Etik İzin İstek Formu	76
Ek-H: SOBE Tez Etik İzin İstek Formu.....	77

1. GİRİŞ

1.1. Konuya Genel Bakış

İnsanlarda, diğer canlılardan farklı olarak, entelektüel kapasitelerinin mevcut olması, hayatta kalma yönünde çeşitli avantajlar sunar. Gelecekteki sonuçları kestirme, planlama yapma, iş birliğinde bulunma, doğadaki zorlukların üstesinden gelme vb. bu avantajlardandır. Ancak, bireyin kendi varlığını devam ettirme düşüncesi, geleceği de düşünebilme yetisiyle bir araya geldiğinde, ölümünün de farkına varılmasına yol açar (Becker, 1973). Ölüm düşüncesinin belirginleşmesi ve muhtemel etkileri üzerine geliştirilen “Dehşet Yönetimi Teorisi (DYT)” ne göre, ölümlülüğün belirginleşmesi; insanları, toplum içinde varlıklarını devam ettirme ya da ölüm hakkındaki endişelerini azaltmaya yönelik davranışlara iter (Greenberg vd., 1986).

Ernest Becker’in 1973 yılındaki “Ölümün İnkârı (The Denial of Death)” kitabındaki fikirleri temel alan, ardından 1985 yılında Greenberg, Pyszczynski ve Solomon tarafından geliştirilen DYT; bireyin ölüm düşüncesiyle yüzleşmesi sonucu, bireyde korunmak için bir kaygı geliştiğini savunur. Ortaya çıkan bu kaygının üstesinden gelebilmeyi “Dehşet Yönetimi” olarak tanımlayan DYT’ ye göre birey, ölümsüzlüğe sembolik şekilde yaklaşma amacıyla; kendini değerli kılan ve güvende hissettiren kültürel dünya görüşlerine daha sıkı tutunur, toplumda yer edinmesini sağlayan benlik saygısını geliştirmeye yönelik tutum ve davranışlarını artırır (Greenberg vd., 1986).

Ölümün şiddetli şekilde belirginleştiği, ancak sonrasında büyük belirsizliklerin yaşandığı anlardan biri hiç şüphesiz, afetlerdir. Doğal (kasırga, deprem, volkanik patlama gibi) ya da insan eliyle gerçekleşen (savaşlar, salgınlar gibi) afetler, olayın kendisinden ziyade doğurduğu sonuç itibarıyla; toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı durum olarak tanımlanırlar (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD], 2023).

Afetler sonrası nüfus yapısı; ölümler, göçler ve doğurganlık hızı etmenlerine bağlı olarak değişebilir. Ülkemizde, 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında afet bölgesi ilan edilen illerde nüfus açısından henüz net bir resmi çalışma yapılamamıştır. Ancak 6 Şubat 2023 tarihinde, 9 saat arayla, sırasıyla 7,7 ve 7,6 şiddetlerinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremlerde, 11 ilde yaşanan büyük felaket, afet olarak kayıtlara geçmiş, 50 000’ den fazla kişi ise ölü olarak nüfus kayıtlarından silinmiştir. Hatay, Gaziantep gibi görece fazla etkilenen şehirlerde kısmi

göçler yaşanmış, nüfus değişikliği tahmini olarak büyükşehir belediyeleri tarafından ifade edilmiştir (Türk Tabipleri Birliği [TTB], 2023). Konuyla ilgili araştırmalara bakıldığında ise; afetlerin hemen sonrasında nüfusun göçler ya da ölümler nedeniyle azaldığı, ancak takip eden birkaç yıllık zaman diliminde bölge nüfusunda afet öncesi döneme göre belirgin artış olabildiği tespit edilmiştir (Rogers vd., 2005; Seltzer, & Nobles, 2017). 2001 Hindistan, 2005 Pakistan ve 1999 Türkiye depremlerinin bir arada incelendiği Dünya Bankası Afet Sonrası Politikaları Geliştirme Birimi'nin yaptığı araştırmaya göre, depremler sonrasında çocuk doğurma isteğinde, dolayısıyla bölge nüfuslarında belirgin artış olmuştur (Finlay, 2009).

Afetleri takiben nüfus yapısının araştırıldığı çalışmalarda, doğurganlık hızının en önemli belirleyicileri arasında; kadınların çocuk sahibi olma istekleri, üreme sağlığı hizmetlerine ulaşmaları ve kaybettikleri yakınları (eş, çocuk) yer almıştır. Özellikle kadınların çocuklarını kaybetmeleri, çocuk doğurma isteğindeki artışı doğrudan etkileyen bir faktör olarak tespit edilmiştir (Haq, & Ahmed, 2019; Nobles vd., 2015; Rahman vd., 2022). Afetleri takip eden süreçte, kadınların çocuk sahibi olmalarında, üreme sağlığı hizmetlerine ulaşamamalarının da önemli bir etken olduğu belirtilmektedir (Cohan, & Cole, 2002; Behrman, & Weitzman, 2016). ABD Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi (Center for Disease Control and Prevention, CDC) tarafından yürütülen, 20 farklı doğal afet sonrası çocuk doğurma isteği etkenlerinin araştırıldığı derleme çalışmasında ise kadınların doğum kontrol yöntemlerini istememeleri, nüfus artışında önemli sebeplerden biri olarak gösterilmektedir (Strid vd., 2022). Bangladeş'te ise 1966-2018 yılları arasında yaşanan sel felaketleri ve zorlayıcı iklim şartlarının neticesinde, kadınların doğum kontrol yöntemlerine başvurularının artmış olduğu, dolayısıyla çocuk doğurma isteklerinin gittikçe azaldığı tespit edilmiştir (Haq vd., 2021). Benzer şekilde, 2008 yılında Çin'in Wenchuan eyaletinde meydana gelen 8.0 şiddetindeki depremin 8 hafta sonrasında evli kadınlar üzerinde yapılan bir çalışmaya göre, kadınların %89.4'ü tekrar gebe kalmak istemediklerini, %67.1'i gebelik olması durumunda istemli şekilde gebeliklerini sonlandıracaklarını ifade etmişlerdir (Liu vd., 2009). Zorlu yaşam koşulları ve yaşanan trajedilere rağmen, çocuk doğurma isteğinin fazla olmasına dair 258 çalışmayı inceleyen bir derlemede çocuk doğurma arzusu 6 alt başlıkta incelenmiştir: ekonomi (masrafların paylaşılması, gelecek teminatı), evlilik durumu (çok eşlilik, eş baskısı), sağlık/ölüm durumu (hasta/ölen çocuk öyküsü, annenin sağlık durumu), toplum ve inanç etkisi, eğitim ve sosyal statü, demografik etmenler (yaş, istihdam) (Church vd., 2023). Afetler sonrasında

doğurganlık isteğinin farklılaşmasına yol açabilecek bu faktörlerden, belirsizlik yaşama, farklı araştırmalara konu olmuştur. Belirsizlik yaşama ve çocuk doğurma isteği ilişkisi, yakın zamanda geçirilmiş küresel afet olan Covid-19 pandemisi sonrasında incelendiğinde, belirsizlik yaşamanın çocuk sahibi olma isteğine etkisinin ülkelere göre farklılık gösterdiği belirtilmiştir (Guetto vd., 2022; Tasneem vd., 2023). Benzer şekilde İskandinav ülkelerinde çocuk doğurma isteğinin sosyal belirsizliklerle ilişkisi incelenmiştir. Yaş ve şehirleşmenin önemli etkenler olduğu, özellikle eğitim seviyesinin yükselmesi, yaşı 30'dan fazla olması ve şehirde yaşamanın, ekonomik belirsizliklerde çocuk doğurma isteğine negatif etkisi olduğu ifade edilmiştir (Campisi vd., 2020; Comolli vd., 2019; Goldstein vd., 2013).

Afetlerin doğurduğu belirsizlik durumunun özellikle ilişkili olabileceği bir başka durum travma ve travma düzeyleridir. Belirsizliğe tahammülsüzlük, özellikle travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) bulgularıyla ilişkisi açısından farklı çalışmalara konu olmuştur. Gelecek belirsizliğinden ziyade engelleyici belirsizliğin, yeniden yaşantılama hariç (Fetzner vd., 2013), travma sonrası stres bozukluğu bulgularının her biriyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğu belirtilmiştir (Paltell vd., 2022). Bu bulguları destekler şekilde, travma öyküsü olan üniversite gençlerinde yapılan bir araştırmaya göre, engelleyici belirsizliğe olan tahammülsüzlüğün TSSB bulgularıyla ilişkisinin, geleceğe yönelik belirsizliğe tahammülsüzlükten daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Arbona vd., 2022).

Bahsi geçen veriler, ölüm ve ölümü daha da belirginleştiren şartları doğuran afetler sonucu, bireylerin hangi faktörlerden etkilenecek, çocuk sahibi olma isteklerinde değişiklik olabileceği sorusunu akla getirmektedir. Bu çalışma ile; 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen kadınların çocuk doğurma isteklerinin düzeyi, bu isteğin özellikle deprem sonrası travma ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Depremden etkilenen kadınların çocuk sahibi olma isteklerini; deprem sonrası travma ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri yordamakta mıdır?

1.3. Alt Problemler

1. Depremden etkilenen kadınların çocuk sahibi olma isteği düzeyleri, eğitim seviyesine göre farklılaşmakta mıdır?
2. Depremden etkilenen kadınların halihazırda çocuk sahibi olma durumlarına göre, çocuk sahibi olma isteği düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
3. Depremden etkilenen kadınların, deprem öncesi ve sonrasında çocuk isteme durumlarındaki değişim, çocuk sahibi olma isteğine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Depremden etkilenen kadınların çocuk sahibi olma isteği düzeylerinin, deprem sonrası travma düzeyi ile belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
5. Depremden etkilenen kadınların çocuk sahibi olma isteği düzeyleri; sosyodemografik veriler, deprem sonrası travma düzeyleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ile yordamakta mıdır?

1.4. Araştırmanın Amacı ve Hedefi

Bu çalışmanın amacı, afetler sonrasında değişkenlik gösterebilen doğurganlık oranının kadınlar açısından hangi psikolojik faktörlere bağlı olabileceğine dair farklı bir bakış açısı sunulmasıdır. Yapılan araştırma ile 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen kadınların çocuk sahibi olma isteklerinin, sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek; ayrıca deprem sonrası travma ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin çocuk sahibi olma isteklerini yordayıp yordamadığını ortaya koymak hedeflenmiştir.

Halihazırda yapılan araştırmayla, yaşanan depremler sonrasında kadınların travma ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin çocuk doğurma üzerinde oluşturduğu fark; özellikle dehşet yönetimi kuramı çerçevesinde incelenmiş olup, konuyla ilgili alanyazına katkı sağlanacaktır.

1.5. Tanımlar

Travmatik Olay: Kişinin gerçek bir ölüm veya ölüm tehdidi, ağır bir yaralanma, kendisinin veya başkalarının fizik bütünlüğüne bir tehdit olayı yaşaması, tanık olması ya da öğrenmesi ve bu olaya karşı korku, dehşet, çaresizlik gibi tepkiler göstermesi olarak tanımlanır (DSM-IV, 1994).

Travma Sonrası Stres Bozukluğu: DSM-IV (1994) tanı ölçütlerinde TSSB belirtileri üç ana grupta toplanmıştır. Bunlar, (i) kabuslar, sıkıntı verici düşünce ve imgeler ile geri dönüş (flashback) atakları gibi belirtilerle travmatik olayın yeniden yaşantılanması; (ii) travmatik olayı anımsatan düşünceler, durumlar, davranışlardan kaçınılması ve duygulanımsal kütleleşme, donuklaşma ve (iii) uykuya dalma güçlüğü, tahammülsüzlük, irkilme gibi artmış uyarılmışlık belirtileridir (DSM-IV, 1994; Tanhan, & Kayri, 2013).

Belirsizliğe Tahammülsüzlük: Belirsizlik kavramı bir olayın veya herhangi bir davranışın sonucunun ne olacağını bilmeme olarak tanımlanır (Sarı, 2007; Sarıçam vd., 2014). Belirsizliğe tahammülsüzlük, belirsiz olay ve durumlara karşı duygusal, bilişsel ve davranışsal olumsuz tepki verme yatkınlığı olarak tanımlanır (Buhr, & Dugas, 2002; Sarıçam vd., 2014).

1.6. Araştırmanın Önemi

Afetler sonrasında doğurganlık seviyesi ve çocuk sahibi olma isteğiyle ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Büyük felaketleri takip eden süreçte çocuk doğurma hızının değişkenliği; göçler, ölümler (eş, çocuk ölümü), toplum yapısı (sosyal tutumlar, inançlar, erkeklerin çocuk isteme tutumları), ekonomik etmenler (ekonomik belirsizlikler, gelir azalması), fiziksel etmenler (ailelerin küçük alanlarda bir arada bulunmaları sonucu cinsel ilişkinin azalması ya da artması), sağlık hizmetleri (doğum kontrol yöntemlerine ulaşamama, sağlık hizmetlerine ulaşımında yetersizlik sonucu gebeliklerin düşükle sonlanması) gibi faktörlere bağlanmış, ancak hangi psikolojik etmenlere bağlı olarak değişebileceğine dair çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır (Davis, 2017).

Büyük felaketler sonrasında, çocuk doğurma oranının değişkenliğinin araştırıldığı çalışmalar daha çok gözle görülebilir ve kaydı tutulabilir değişkenler (maddi hasarlar, ölen aile bireyleri, sağlık hizmetlerine ulaşım gibi) etrafında şekillenmiştir. Benzer etmenler ve değişiklikler, benzer toplumlarda ele alınmasına rağmen, afet sonrası çocuk doğurma hızları farklı sonuçlarla raporlanmıştır. Bu sonuçlar, benzer durumlarda bireylerin farklı tutumlar içine girebildiğini, yani farklı psikolojik süreçleri

geçirdiklerini göstermektedir. Doğurganlık hızının başrolündeki kadınların, beklenmedik şekilde dehşet uyandırabilecek kayıplar (maddi kayıplar, uzuv kaybı, aile bireyi kaybı) yaşaması, bu kayıplar hakkında zihinlerinin sürekli meşgul olmasının çocuk doğurma isteği üzerindeki etkisinin daha titiz ve geniş çaplı araştırmalarda yer alması, oldukça değişken olan bu durumun daha net değerlendirilmesine yardımcı olacaktır.

Halihazırda yapılan araştırmayla, yaşanan depremler sonrasında kadınların travma ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin çocuk doğurma üzerinde oluşturduğu fark; özellikle dehşet yönetimi kuramı çerçevesinde incelenmiş olup, afet sonrası çocuk doğurma isteğini etkileyebilecek psikolojik etmenler hakkındaki çalışmalara katkı sağlanması hedeflenmiştir.

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, Adana ili Yüreğir ilçesi, Yenidoğan Aile Sağlığı Merkezi'ne başvurmuş kayıtlı kadınlar ile yürütülmüştür. Danışanların veri formuna doğru yanıtları verdikleri varsayılmıştır. Araştırmanın sonuçları, depremten etkilenen 11 ile genellenemez.

1.8. Araştırmanın Hipotezleri

H_{1.1}: Depremden etkilenen kadınların çocuk sahibi olma isteği düzeyleri, sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşmaktadır.

H_{1.1.1}: Depremden etkilenen kadınların çocuk sahibi olma isteği düzeyleri eğitim seviyesine göre farklılaşmaktadır.

H_{1.1.2}: Depremden etkilenen kadınların çocuk sahibi olma isteği düzeyleri, halihazırda çocuk sahibi olma durumuna göre farklılaşmaktadır.

H_{1.2}: Depremden etkilenen kadınların, deprem öncesi ve sonrasında çocuk isteme durumlarındaki değişimleri, çocuk sahibi olma isteği düzeyine göre farklılaşmaktadır.

H_{1.3}: Depremden etkilenen kadınların çocuk sahibi olma isteği düzeyleri ile, deprem sonrası travma düzeyleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasında ilişki vardır.

H_{1.4}: Depremden etkilenen kadınların çocuk sahibi olma isteği düzeyleri; sosyodemografik veriler, deprem sonrası travma düzeyleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ile yordanmaktadır.

2. GENEL BİLGİLER

Bu çalışmada, kadınların, 6 Şubat depremleri sonrasında, çocuk sahibi olma isteklerinin, deprem sonrası travma ile belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerine göre farklılaşması, Dehşet Yönetimi Teorisi zemininde araştırılmıştır. Bu bağlamda; Dehşet Yönetimi Teorisi (DYT) 'nin tanımı ve temelinde yatan hipotezler, çocuk doğurma isteğinin yaşam koşullarına göre değişimi, travma ve travma sonrası gelişebilen bozuklukların tanımı ile belirsizliğe tahammülsüzlük kavramı, aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

2.1. Dehşet Yönetimi Teorisi

Ernest Becker tarafından temelleri atılan, Greenberg, Pyszczynski, ve Solomon (1986) tarafından bir dizi araştırmayla geliştirilen Dehşet Yönetimi Teorisi (DYT); gerçekleşecek ölümün düşüncesi ile hayatta kalma dürtüsünün bir araya gelmesinin, bireyde varoluşsal bir dehşete yol açacağını, ortaya çıkan dehşetin üstesinden gelebilmek için bireyin farklı mekanizmaları tampon olarak kullanacağını belirtir.

DYT'de bu mekanizmalar üç temel hipotez üzerine kurulmuştur: 1. Ölümlülük belirginliği (ÖB) hipotezi, 2. Ölüm düşüncesine erişim (ÖDE) hipotezi, 3. Kaygı tamponu (KT) hipotezi.

2.1.1. Ölümlülük Belirginliği Hipotezi

DYT'ye göre insanların ölüm korkusunun üstesinden gelmeleri kültürel inanç sistemleri ve özgüven ile mümkün olmaktadır. Başka bir deyişle, kültürel dünya görüşü ve özgüven, ölüm hakkındaki endişeleri azaltmaya yardımcı oluyorsa; insanlara ölümün hatırlatılması, kişilerin koruyucu psikolojik yapılanmalara olan ihtiyaçlarını artırmalıdır (Routledge & Vess, 2019, böl. 1). Ölümlülük düşüncesinin belirginleşmesinin bir taraftan kültürel görüşü savunma amacıyla önyargı ve saldırganlığı artırdığı (Greenberg vd., 2001), başka bir taraftan ise daha barışçıl, paylaşımcı, bakış açısının genişlemesine yönelik prososyal davranışları da geliştirebildiğine dair farklı çalışmalar yapılmıştır (Vail vd., 2012). Ölümlülük belirginliği düşüncesinin kültürel dünya görüşünü savunmayı artırdığına yönelik ilk çalışmalardan biri 1989 yılında Tucson, Arizona'da gerçekleştirilmiştir (Rosenblatt vd., 1989). Çalışma dâhilinde, Tucson şehrindeki adliyede görev alan jüri üyelerine öncelikle kendi ölümleri hakkında düşünce ve duygularını sorgulayan açık uçlu sorulardan oluşan kısa bir form verilmiş, ardından yine aynı oturumda sözde fuhuş davası için ceza belirlenmesi istenmiştir. Kontrol

grubundaki jüri üyelerinden ise ölüm hakkındaki düşünce duyguları sorgulanmaksızın, sadece sözgelimi dava için ceza belirlemeleri talep edilmiştir. Ölümlülük düşüncesi sorgulanan grupta para cezası ortalama 455\$, kontrol grubunda ise ortalama 50\$ olarak belirlenmiştir. Bu sonuç, ölüm düşüncesi belirginleşmiş olan jürinin, kontrol grubundaki jüriye göre toplumsal değerleri savunmasının arttığı, dolayısıyla daha sert kararlar verdiği şeklinde yorumlanmıştır.

Kültürel anlayışlar bireyin, toplum içinde kendisini özel hissetmesini sağlayacak benlik saygısının da alt yapısını oluştururlar. Benlik saygısı, sembolik ölümsüzlüğün temellerinden biri olarak görüldüğünde; ölümlülük belirginliği düşüncesinin, insanları, benlik saygısı sahibi olmaları yönünde çabalamaya zorlaması beklenir. Nitekim, özellikle batı kültüründe benlik saygısının temel standartlarının zenginlik (refah sahibi olma) ve sosyal statü olduğu düşünülürse, DYT çerçevesinde, bireylerin ölümlülük belirginliği düşüncelerinin para ve güce olan eğilimlerini artırması beklenir (Routledge & Vess, 2019, böl. 1). Bu varsayım doğrultusunda, 1999 yılında Mandel ve Heine, gerçekleştirdikleri çalışmada, ölümlülüğün hatırlatılmasının ardından katılımcıların, yüksek statüye ait eşyalara sahip olma isteğinin arttığını belirtmişlerdir (Mandel & Heine, 1999). Kültürel görüşler aynı zamanda evrensel olarak geçerli hayırseverlik, yardımlaşma, şefkatle davranma gibi toplum için yapıcı özellikleri de barındırdığından, benlik saygısının dayandığı farklı temeller de mevcuttur. Dolayısıyla, ölümün hatırlanması sadece etnik kutuplaşma, gruplar arası çatışma ya da ahlaki değerlerin ihlaline tepkiselliği artırmamaktadır. Ölümlülük belirginliğinin artması durumunda, benlik saygısı prososyal davranışlar üzerine kurulmuşsa, toplumsal değerlerin daha da sağlamlaşması beklenebilecek bir başka sonuçtur (Greenberg vd., 1992). Bu hipotez üzerine 2008 yılında Jonas ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada; ölümlü olma düşüncesinin belirginleşmesiyle, ihtiyaç sahibi çocuklara yapılacak maddi yardımların arttığını tespit etmişlerdir (Jonas vd., 2008).

Ölümlülük düşüncesi, bireylerin özgüvenlerini tesis ve idame ettirebilmeleri uğruna, ölüm riskini artıracak paradoksal davranışlara da yol açabilir. DYT'nin çift işlem modeline göre, bazı şartlar altında ölümlülük düşüncesinin belirginliği, ölümsüzlüğün bağdaştırıldığı sembolik değerlerin kazanımı uğruna, insanları ölüme yaklaştıracak riskli davranışlara da itebilir. Bu paradoksal yaklaşımı destekler nitelikte, İngiliz katılımcılarla yapılan bir çalışmada, isimlerinin cadde/bulvara verilerek ölümsüzleştirilmesinden bahsedildiğinde, katılımcıların İngiltere için ölümü daha fazla göze alabilecekleri gösterilmiştir (Routledge & Arndt, 2008).

2.1.2. Ölüm Düşüncesine Erişim Hipotezi

Ölümlülük belirginliği düşüncesini aksi yönde destekleyen hipotezdir. Buna göre, kültürel dünya görüşleri ve benlik saygısı bireyleri ölüm düşünceleri ve etkilerinden koruyorsa, bu psikolojik faktörlerin zayıflaması kişileri ölüm düşüncelerine daha yaklaştırır. Ölüm düşüncesine erişim (ÖDE), 20-25 kelime parçacığının, ilk akla gelen kelimelerle doldurulması üzerine ölçülür. Ölümle bağdaşan kelimelerin yoğunlukta olması, bireyin zihninin ölümle çok meşgul olduğunu gösterir (Webber vd., 2015).

Ölüm düşüncelerine erişimin; bazı faktörlere tehdit içeren durumlarda geçici olarak arttığı farklı çalışmalarla gösterilmiştir.

DYT'ye göre, kişinin kendinden daha büyük (daha önemli ya da kalıcı) bir şeyin parçası olduğunu düşünmesi, hayata anlam yüklemeye, dolayısıyla ölüme dair endişelerin azalmasına yardımcı olur. Fakat bu görüşü değerli ve önemli kılan kültürel bakış açısının sorgulanması ölümle ilgili düşünceleri yeniden ortaya çıkarabilir (Schimel vd., 2007).

Kültürel bakış açısına ek olarak, bireyi ait olduğu kültürde değerli hissettiren inanç şeklinde tanımlanan, benlik saygısı da ölümle ilgili endişelerin tamponlanmasında önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla benlik saygısının tehdit altında olması, ölüm düşüncelerinin artmasına yol açar (Hayes vd., 2008; Ogilvie vd., 2008).

Her ne kadar DYT'ye göre kültürel görüşler ve benlik saygısı, ölüm anksiyetesini azaltmada önemli yer alsada bazı araştırmalar, bu ikiliye ek olarak yakın ilişkilerin kurulmasını da eklemiştir. Bu bakış açısına göre, kültürel görüşler ve benlik saygısı zarar görmüşse de yakın ilişkiler, hayatı anlamlı kılarak ölümlülük düşüncesi endişesinin üstesinden gelmeye yardımcı olurlar (Hart vd., 2005). Ölüm düşüncesinin üstesinden gelmeye yardımcı olacak yakın ilişkiler arasında, özellikle önemli olan ilişki türü ebeveyn-çocuk bağıdır. DYT bağlamında, çocuklar, ölümün aşılmasının fiziksel bir tezahürüdür. Başka bir deyişle, kişinin soyunun uzun ömürlü olması çocuk sahibi olmak, çocukların ileride çocuk sahibi olmasından geçer. Kültürel görüşler bir meşale gibi nesilden nesle aktarılarak, kültürün devamlılığı sağlanır. Kültürel değerlerin çocuklar aracılığıyla devam edeceğinin bilinmesi, ölümlülük düşüncesi anksiyetesinin azalmasına yardımcı olur (Yaakobi vd., 2014).

Kültürel görüşlerin ötesinde hayata yüklenen anlamlara yönelik tehditler de ölümlülük düşüncesinin belirginleşmesine yol açabilir. Hayatın kestirilebilir şekilde belli bir rutinde ilerlemesi, belirsiz ya da kontrol edilemeyen durumların (örn, ölüm) üstesinden gelinebileceğine dair inanç geliştirir. Kişi, adil bir dünyada yaşadığını

düşünüyorsa, iyi insanların başına iyi şeylerin, kötü insanların başına kötü şeylerin geleceğine inancı olabilir. Bu durumda iyi birinin kötü bir muameleye maruz kalması, bireyin bu konudaki inancına tehdit oluşturarak, ölümle ilgili düşüncelerinin artmasına sebep olur (Roylance vd., 2014; Webber vd., 2016).

2.1.3. Kaygı Tamponu Hipotezi

DYT çalışmalarından önceki birçok çalışmada, öz-saygının iyilik haliyle pozitif, işlevsiz durumlarla (kaygı dâhil) negatif ilişkili olduğu belirtilmiştir. Benlik saygısının birçok sosyal davranış için çekirdek gerekliliklerden olduğu belirtilmiş, ancak bu ihtiyacın nasıl geliştiğine dair bir açıklama getirilememiştir (Solomon vd., 1991). DYT'ye göre insanlar, endişe ve kaygıdan korunmaları için benlik saygısına ihtiyaç duyarlar, çünkü öz-saygı, iyi olma ve korunuyor hissini de beraberinde getirir (Pyszczynski vd., 2004). Bu sava göre, öz-saygının ölümlülük düşüncesine tepki olarak gelişen savunma mekanizmalarını da tamponlaması beklenmiştir. Başka bir deyişle, öz-saygı kişilerin ölümle ilgili endişelerini azaltmaya yardımcı oluyorsa, öz-saygısı yüksek olan bireylere ölüm hatırlatıldığında, bu bireylerin dünya görüşlerini savunacak tutumlara daha az girmeleri beklenir. Bu düşünce temel alınarak, Harmon-Jones ve arkadaşları (1997) tarafından yapılan bir çalışmada; ölüm düşüncesinin hatırlatılmasının ardından, dünya görüşlerine yönelik tehdit (belirtilen çalışmada, ülkenin terörist saldırıya maruz kalması) ortaya çıktığında, kişiliğine yönelik pozitif dönüt alanların dünya görüşlerini daha az savundukları belirtilmiştir. 2009 yılında konuyla ilgili 3 farklı çalışmayı içeren araştırmaya göre, 1997 yılında yapılan birincil çalışmayı destekler nitelikte sonuç elde edilmiştir: ölümlülük düşüncesi belirginleştiğinde, öz-saygısı yüksek olan bireylerin, dünya görüşlerini agresif olmayan bir tutumda savundukları, ancak görece daha düşük öz-saygıya sahip olanların dünya görüşlerini daha agresif bir tutumda savundukları görülmüştür (Schmeichel vd., 2009).

DYT bakış açısına göre, kaygı tampon mekanizmaları (anlamlandırma, öz-saygı, yakın ilişkileri devam ettirebilme) zayıf işleyen bireyler için ölüm düşüncesi özellikle sorun teşkil etmektedir.

DYT'nin 3 hipotezi, bu çalışmada; deprem sonrasında ölüm düşüncesinin belirginleşmesi ile deprem sonrası gelişebilen belirsizlik durumuna bağlı kaygı sonucu, benlik saygısını artırmaya yönelik davranışlar açısından incelenmiştir.

Toplum değerleri açısından benlik saygısının önemli bir kaynağını 'çocuk sahibi olma' düşüncesi oluşturduğu göz önünde bulundurularak, çocuk doğurma isteğinin

çalışmamızla bağlantılı olabilecek şekilde hangi şartlarda değişebildiği, takip eden başlıkta ele alınmıştır.

2.2. Çocuk Doğurma İsteği

Çocuk sahibi olma ile gelen annelik kimliği, o rolün gerekliliklerini yerine getirme ve o rolde etkili olma haricinde, bir grubun üyesi olma ile bir kategoriye dâhil edilme açısından benlik saygısını geliştirebilir (Stets & Lee, 2021). Benlik saygısının, çoğu zaman, toplumda kabul gören sosyal statüye ulaşma yolundan geçtiği (Routledge & Vess, 2019, böl. 7) düşünülürse, fertil kadınlar, doğurganlığın önemsendiği toplumlar içinde daha özellikli hale gelmeyi bekleyebilirler. Bu bağlamda Blake (2022), 14 farklı ülkeden toplam 253 fertil kadının menstrüel periyodlarını dominans ve prestij ölçeği ile takip etmiş, kadınların yumurtlamanın hemen öncesindeki fazda, yani döllenme ihtimalinin en yüksek olduğu dönemde, kadınların benlik saygısının en yüksek seviyede olduğunu tespit etmiştir.

Çocuk sahibi olmak kişinin hayatına anlam ve değer katarak da benlik saygısını geliştirebilir. Ancak mevcut hayat şartlarını zorlayacak şekilde çocuk sahibi olmak ve bu durumun özellikle ekonomik zorluk yaşayan toplumlarda devam ettirilmesi; ‘neden’ sorusunu akla getirmiş, sosyoekonomik açıdan düşük seviyede olanların müreffeh seviyede olanlara göre daha çok çocuk sahibi olmaya yöneldikleri paradoksu birçok araştırmada gösterilmiştir (Oats, 1997).

1973 yılında Hoffman ve Hoffman, geliştirdikleri ‘ebeveynliğin sosyopsikolojik teorisi’ nde, çocuk sahibi olmanın kişinin öz-saygısını geliştirebileceğini belirtmişlerdir. Hoffman ve Hoffman’a göre, çocuk sahibi olmayla yetişkinler; konum ve sosyal kimlik, benlik aktarımı, ahlaki değerler, başarı ve yaratıcılık, güç ve etki, sosyal üstünlük kavramlarını kazanırlar (Hoffman, & Hoffman, 1973, sf: 19-76).

Sosyal üstünlük kavramı ve yaşam doyumunun materyalist düşünceler temelinde geliştiği kadınlarda, çocuk doğurma isteğinin de fazla olduğu belirtilmiştir (Li vd., 2011). Li ve ark (2011), 407 kadın katılımcıyla gerçekleştirdikleri çalışmada, materyalist değerler ölçeği ile, kadınların yaşam doyumlarında ve benlik saygılarında daha çok şeye sahip olmanın etkisini araştırmış, materyalist düşüncelerin baskın olduğu kadınlarda evlilik yöneliminin ve sonrasında çocuk sahibi olma isteğinin daha fazla ortaya çıktığını belirtmişlerdir.

2016-2017 yılları arasında Hindistan’da Ulusal Aile Sağlığı Araştırması (National Family Health Survey) verileri baz alınarak, 2228 çiftin dahil edildiği araştırmaya göre,

sosyoekonomik seviyesi (eğitim ve gelir seviyeleri) yüksek olan çiftlerde daha düşük olan çiftlere göre, çocuk sahibi olma/doğurma isteğinin daha fazla olduğu gösterilmiştir (Saya vd., 2021). Bosna'da 15-49 yaş grubundaki 1000 kadınla yürütülen bir başka çalışmada, çocuk doğurma isteğinde ekonomik durum ve yaşam koşullarının etkisi incelenmiştir (Golub vd., 2023). Çalışmaya göre, işsizlik durumu, ekonomik güçlükler ve çocuk sahibi olanlara devlet desteğinin az olmasının çocuk doğurma isteğini anlamlı şekilde azalttığı gösterilmiştir.

2022 yılında Vignoli ve ark, ekonomik belirsizlikler ve çocuk doğurma isteği ilişkisini belirleme amaçlı, 20-40 yaş arası, İtalya'dan 800 (400 heteroseksüel çift), Norveç'ten 874 (437 heteroseksüel çift) kişinin dâhil edildiği kontrollü bir deney gerçekleştirmiştir. Bireylere gelişigüzel şekilde geleceğe dair olumlu ya da olumsuz bir senaryo sunulmuş, kontrol grubuna ise herhangi bir senaryo sunulmamış, ardından üç yıl içerisinde çocuk sahibi olma istekleri değerlendirilmiştir. Sunulan senaryoların olumlu olmasının çocuk doğurma isteğini artırdığı, olumsuz senaryoların ise çocuk doğurma isteğini azalttığı belirtilmiştir. Değerlendirme sonunda, uygun ekonomik şartlarda geleceğe dair olumsuz senaryoların, daha az tercih edilebilir ekonomik şartlarda ise geleceğe dair olumlu senaryoların çocuk sahibi olma isteğini yüksek düzeyde etkilediğini tespit etmişlerdir.

Her ne kadar gittikçe zorlaşan yaşam koşullarının ve ekonomik belirsizliklerin çocuk doğurma isteğini azalttığı gösterilmişse de (Alderotti vd., 2021; Busetta vd., 2019; Karaman Örsal & Goldstein, 2018; Wang & Zhong, 2022), farklı sonuçlar içeren çalışmalar da mevcuttur. Toplumun ekonomisini doğrudan etkileyen krizlerin farklı şartlarda farklı çocuk doğurma isteği etkisi yaratabileceği de belirtilmiştir. 2017 yılında yapılan bir değerlendirmeye göre, sermayesi hâlihazırda iyi olan yerleşim birimlerinde, krizler sonrasında sermayedeki hızlı düşüş çocuk doğurma isteğinde azalmaya; ancak sermayesi zaten yetersiz kalan yerleşim yerlerinde, ekonomik gelirin daha da azalması çocuk doğurma isteğinde artışa yol açmıştır (Sasson & Weinreb, 2017).

2014 yılında Bangladeş İstatistik Kurumu tarafından toplanan veriler ışığında, 15-49 yaşlarındaki 10912 kadınla yapılan görüşmeler sonunda, kadınların sahip oldukları çocuk sayısının belirlenmesinde; yaşanan yer ve coğrafik bölge, din, ekonomik durum, yaş, eğitim durumu, çocuk kaybı yaşamış olma, eşinden şiddet görmenin önemli faktörler olduğu belirtilmiştir (Akram vd., 2020). Bu çalışmada, kırsal kesimde yaşayanların (kentsel alanda yaşayanlara göre), 45-49 yaş aralığında olanların (15-24 yaş aralığında olanlara göre), düşük sosyoekonomik seviyede olanların (gelir ve eğitim

seviyesi yüksek seviyede olanlara göre), çocuk vefat öyküsü olanların (olmayanlara göre), ayrıca eşinden şiddet görenlerin (görmeyenlere göre) daha fazla çocuk sahibi olma eğiliminde oldukları tespit edilmiştir.

2005 yılında yayımlanan bir çalışmaya göre; Oklahoma şehrinin 1995'te bombalanması sonrasında doğurganlığın arttığı tespit edilmiş, olası psikolojik etmenleri üç teorik çerçevede incelenmiştir: yerine koyma teorisi, toplum etkisi teorisi, dehşet yönetimi teorisi (Rogers vd., 2005). Benzer şekilde Almanya'da üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışma serisinde, ölümle ilgili düşüncelerin artmasına yönelik manipülasyonlar sonrasında, bireylerin çocuk sahibi olma ya da evlat edinme isteklerinde artış tespit edilmiştir (Hoppe vd., 2016).

Çocuk doğurma isteği, birçok farklı çalışmada farklı etmenler açısından araştırılmıştır. Farklı kültürlerde farklı sosyoekonomik faktörlerin, çocuk doğurma isteğini etkilediği gösterilmiştir.

Çalışmamızda, literatürdeki farklı sonuçlar göz önünde bulundurularak, afetler sonrasında çocuk doğurma isteğinin belirsizliğe tahammülsüzlük açısından da değerlendirmesi yapılmak istenmiş, takip eden bölümde 'belirsizliğe tahammülsüzlük' kavramının çalışmamızla ilişkisi belirtilmiştir.

2.3. Belirsizliğe Tahammülsüzlük

Belirsizliğe tahammülsüzlük kavramı ilk kez Frenkel-Brunswik (1949) tarafından duygusal ve algısal bir kişilik türü olarak tanımlanmıştır. Ardından Budner (1962), belirsizliğe tahammülsüzlük kavramını kişilik özelliği olarak tanımlanmaktan çıkarmış, "belirsiz durumları, olması arzu edilen şekilde algılama yatkınlığı" olarak tanımlamış, alanda kullanılacak ilk ölçeği geliştirmiştir. Geliştirdiği ölçekle "kestirilebilir olma", "farklılık", "netlik", "düzenli olma" olarak dört farklı boyut ölçülmüştür. 1993 yılında tanımlama, McLain tarafından "tanıdık olmayan, karmaşık, belirsiz olarak algılanan uyarılara verilen, inkâr-bağlanma arasında değişiklik gösteren tepkiler" olarak genişletilmiştir (McLain, 1993, aktaran Furnham, & Marks, 2013).

Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği ilk olarak Freeston ve ark (1994) tarafından, beş faktörlü (kabul edilemezlik ve belirsizliğin inkârı, belirsizliğin yarattığı negatif sosyal değerlendirme, belirsizlikle ilişkili kızgınlık, belirsizlikle gelişen stres, belirsizliği önleme davranışları), 27 maddelik genel anksiyete bozuklukları içinde kullanılmıştır. Green ve Rogers 2001 yılında belirsizlikle baş edebilmeyi ölçen, duygusal belirsizlik, değişiklik isteği ve bilişsel belirsizlik olarak 3 faktörlü

“Belirsizliğe Tepki Ölçeği (Uncertainty Response Scale)” ni geliştirmişlerdir. Belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ve geleceğe dair negatif beklentiler ile ilişkili olduğu için anksiyete bozuklukları ile ilişkili çalışmalarda geniş yer almıştır. Westgard 1999 yılında (aktaran Carleton, 2007), Freeston ve ark’ nın geliştirdikleri ölçeğin toplam puanının; Beck Anksiyete Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği ve PennState Endişe Ölçeği puanlarıyla orta düzeyde ilişkili olduğunu göstermiştir.

Belirsizliğe tahammül, Strout ve ark (2018) tarafından, “hayatın belirli yönlerinin görmezden gelinmesinin bilinçli farkındalığı ile ortaya çıkan, olumlu veya olumsuz - bilişsel, duygusal ve davranışsal- tepkiler” olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda, bireyin belirsizliğe tahammülsüzlüğü, verilen olumsuz tepkilerin olumlu tepkilere ağır basmasıyla ortaya çıkacaktır. Belirsizliğe tahammülsüzlük, bireyin, beklenmedik şekilde ortaya çıkabilecek ve tehditkâr olabilecek bir durumun ihtimalini düşünme yatkınlığı olarak tanımlanmıştır (Carleton vd., 2007).

Belirsizliğe tahammülsüzlük, yapılan birçok çalışmada; endişe ve kaygı durumları, yaygın anksiyete bozuklukları (YAB), obsesif kompulsif bozukluk (OKB), panik bozukluk (PB) ile yüksek düzeyde bağlantılı bulunmuştur (Carleton vd., 2007; Jacoby, 2020). Belirsizliğe tahammülsüzlük, olumsuz olayların gelişmesi ihtimalinin net olarak kestirilememesi sonucu ortaya çıkar. Bilinmezliğin korkusu ve belirsizliğin tolere edilmesi için ortaya çıkabilecek zorluklar, anksiyete ve depresyon bulgularının gelişmesinde yatkınlık faktörleri olarak belirtilmişlerdir (Carleton vd., 2012; Hong, & Cheung, 2015).

Belirsizliğe tahammülsüzlük modeli (BTM), yaygın anksiyete bozukluğu olan bireylerin belirsiz durumlarda endişelerinin tetiklendiğini belirtir. YAB’ li bireyler, ortaya çıkan endişelerin kendilerini olası kötü durumlardan koruyacağına inanırlar ve endişeli düşüncelerini devam ettirirler, ardı ardına gelen endişeler ise anksiyeteyi ortaya çıkarır. BTM, endişeler sonucu iki farklı düşünce kaskatının ortaya çıktığını belirtir. Birincisi, anksiyetenin; problem çözme kapasitesinin düşük olduğu kişilerde problemlerin tehditkâr olacağına, yani “negatif problem yönelimi” ne yol açacağıdır. İkincisi, düşüncelerin baskılandığı, düşünce odağının değiştirildiği, yerine başka düşüncelerin yer ettiği, yanlış baş etme yöntemlerini içeren bilişsel inkâr durumudur. Bu baş etme yöntemleri kısa dönemde yararlı olabilecek gibi görünse de uzun dönemde hayattaki stres etkenlerini ve kişinin modunu etkiler, en son olarak da tükenme ve demoralizasyona sebep olur (McEvoy, & Mahoney, 2012).

Belirsizlik, savaş ya da kaç cevabını tetikler (Thayer vd., 2012) ve davranışsal inhibitör sistemi aktive eder (Gray & McNaughton, 2003), böylece karar verme mekanizmaları devreye girer ve psikopatolojilere zemin hazırlanır (Carleton, 2016). Hong ve Lee (2015), belirsizliğe tahammülsüzlüğün değerlendirilmesinde özellikle iki faktörün -daha hızlı ortaya çıkan davranış merkezli boyut (engelleyici boyut) ve gelecek ilişkili bilişsel odaklı boyut (geleceğe yönelik boyut)- öne çıktığını belirtmişlerdir.

Belirsizliğe tahammülsüzlük ayrıca sosyal kaygıyla da ilişkili bulunmuştur. Sosyal fobide mevcut olan olumsuz değerlendirilme, anksiyeteye duyarlılık, pozitif ya da negatif duygulanım, düşük özgüven değişkenlerini açıklamada belirsizliğe tahammülsüzlük önemli bir etken olarak tespit edilmiştir (Boelen, & Reijntjes, 2009; Carleton vd., 2010). Benzer şekilde, ikili yeni sosyal ilişkilerin geliştirilmesinde belirsizliğe tahammülün de önemli olduğu belirtilmiş, belirsizliğe tahammülsüzlük azaldıkça prososyal davranışların arttığı tespit edilmiştir (Vives, & FeldmanHall, 2018).

Belirsizliğe tahammülsüz olarak tanımlanan bireyler, ayrıca, bütün müphem durumları olumsuz yorumlama ve somatik reaksiyonları (kalp atış hızı yüksekliği, terleme artışı gibi) yüksek düzeyde yaşamaya yatkın olarak da tespit edilirler (Greco & Roger, 2001, 2003).

Belirsizliğe tahammülsüzlüğün genel anksiyete bozuklukları ile ilişkisinin yanında, riskli davranışlara meylin artmasıyla da ilişkisi çeşitli çalışmalara konu olmuştur. Carleton (2016), belirsizliğe tahammül düzeyi ile belirsiz durumlarda verilen kararlar sonucu gelişen davranışlar arasındaki ilişkiyi; Wisconsin Kart Eşleme Testi, Riskli Kazanç Görevi Testi (Risky Gains Task, Paulus vd, 2003), Modifiye Iowa Kumar Testi (Modified Iowa Gambling Task, Cauffman vd, 2010) kullanarak değerlendirmiş, belirsizliğe tahammülsüzlüğün artmasının riskli davranışları da artırdığını tespit etmiştir.

Sonuç olarak, belirsizliğe tahammülsüzlüğün yüksek seviyede olması; bireyin, belirsizliğe tahammülü kolaylaştırmak için, özgüveni artırmaya yönelik, bazen riskli sayılabilecek yanlış baş etme yöntemlerini devreye sokmasına yol açabilir. Belirsizliğe tahammülsüzlüğün yoğun olarak yaşanabileceği durumlardan biri, çalışmamızda deprem sonrası travma olarak düşünülmüş, takip eden bölümde travma ve sonrasında gelişebilecek tepkiler tanımlanmıştır.

2.4. Travma

Travmatik olay ve travma tanımı, son 40 yıl içerisinde sürekli değişikliğe uğramış, ancak yapılan araştırmalar sonrasında DSM-5 kriterlerinin dahi bazı alanlarda yetersiz kaldığı tartışılmıştır (Gradus & Galea, 2022).

Travma, bir bireyin psikolojik, duygusal ve fizyolojik refahı üzerinde derin etkiler ortaya çıkarabilen, çok yönlü bir kavramdır (Bozdemir, 2024). Akut, kronik ve karmaşık olmak üzere 3 grupta incelenebilir. Akut travma, tek bir üzücü olaya (doğal afetler, kazalar, şiddetli saldırılar, ani kayıplar) karşı o anda gelişen, yoğun psikolojik tepki olarak tanımlanır. Genellikle, kişi, olayı zamanla işledikçe, tepkiler azalır. Akut travmalar sonrasında, özellikle travma maruziyetinin şiddeti ve sosyal desteğin az olması, travma sonrası stres bozukluğu riskini artırabilir. Kronik travma, uzun süre boyunca yoğun stres faktörüne (istismar, ihmal, şiddet gibi) maruziyet sonucu, kişinin ruh sağlığı üzerinde kümülatif etki yaratabilen deneyimlerden kaynaklanır. Karmaşık travma, bireyin kendini güvende hissetmediği bir bağlamda, birden fazla ve çeşitli travmatik olaylara maruz kalması (çocuk istismarı, savaş bölgesinde yaşama gibi) sonucu gelişir (Bozdemir, 2024).

Bu bölümde, öncelikle travma sonrası gelişebilen durumların DSM-5'e göre tanımlamaları yapılmış, ardından deprem sonrası gelişebilen travmatik bozukluklara yer verilmiştir.

2.4.1. Travma Sonrası Gelişebilen Bozukluklar

Travmatik olay tanımına giren durumlar DSM-5'te (APA, 2013); bireyin ölüme, ölüm tehdidinde, ciddi yaralanma ya da yaralanma tehdidinde, cinsel şiddete ya da cinsel şiddet tehdidinde aşağıdaki şekillerde maruz kalması olarak listelenmiştir:

- Direkt maruziyet,
- Doğrudan tanıklık etme,
- Bir aile yakınının ya da yakın arkadaşının başına örseleyici olay(lar) geldiğini öğrenme (Aile bireyinin ya da arkadaşının gerçek ölümü ya da ölüm olasılığı, kaba güçle ya da kaza sonucu olmuş olmalıdır),
- Örseleyici olayın sevimsiz ayrıntıları ile yineleyici biçimde ya da aşırı bir düzeyde karşı karşıya kalma (örneğin; felaket sonrası insan kalıntılarını toplayan kişiler, çocuk istismarının ayrıntıları ile yeniden karşılaşan polis memurları) (Ancak bu tip bir karşı karşıya gelme, işle ilgili olmadıkça, elektronik yayın ortamları, televizyon, sinema ya da görseller aracılığı ile olmuş ise geçerli değildir.) (APA, 2013).

Travma ve travma sonrası gelişebilen ruhsal bozukluklar, DSM-5'te “Travma ve Stres İlişkili Bozukluklar” olarak sınıflandırılmıştır. Bu grupta yer alanlar şöyle sıralanabilir: Reaktif Bağlanma Bozukluğu, Engellenmemiş Sosyal İlişki Bozukluğu, Posttravmatik Stres Bozukluğu, Akut Stres Bozukluğu, Bağlanma Bozuklukları ile diğer travma-stresör ilişkili bozukluklar (Stein vd., 2014).

TSSB tanı kriterleri DSM-5'te beş ana kriter altında gruplandırılmıştır:

- Kriter A (travmatik olay yaşanması)
- Kriter B (davetsiz yenileyici düşünceler, 5 maddeden en az 1'i olmalı): rekürren, istemsiz hatırlamalar, travmatik kabuslar, dissosiyatif reaksiyonlar (yeniden yaşantılama gibi, kısa bir süreliğine de olabilir tam bir bilinç kaybı şeklinde de olabilir), travmatik hatırlatıcılara maruziyet sonrası fazla ya da uzamış distres, travma ilişkili uyaran sonrası artmış fizyolojik reaktivite
- Kriter C (olay sonrasında travmayı anımsatacak sıkıntı verici uyaranları ısrarcı şekilde engellemeye çalışma, 2 maddeden 1'i olmalı): travma ilişkili düşünce ya da duygular, travma ilişkili hatırlatıcılar (kişiler, mekanlar, konuşmalar, aktiviteler, nesneler ya da durumlar)
- Kriter D (bilişte negatif değişiklikler ve travmatik olay sonrasında başlayan ya da kötüleşen duygudurum, 7 maddeden 2'si olmalı): organik sebep olmaksızın travmatik olayın kilit noktalarını hatırlayamama, kişinin kendisi ya da dünya hakkında sürekli ve çarpık inançlar ile beklentilere sahip olmak, kişinin kendisi ya da etrafındakileri travmatik olayın gelişimi ya da sonuçları hakkında sürekli ve çarpık şekilde suçlama, travma ilişkili duyguların (korku, dehşet, kızgınlık, suçluluk, utanma gibi) devamlı olması, travma öncesi aktivitelere olan ilgide belirgin azalma, başkalarının yanında kendini farklı hissetme, pozitif duygulanımları yaşamada kısıtlılık hali
- Kriter E (travmatik olay sonrasında aşırı uyarılmışlık halinin başlaması ya da kötüleşmesi, 6 maddeden 2'si olmalı): irritabl ya da agresif davranışlar, kendine zarar verici ya da umursamaz tavırlar, hipervijilans, abartılı korku yanıtı, dikkat problemleri, uyku bozuklukları
- Kriter F: B, C, D, E kriterleri en az 1 aydır devam ediyor olmalı
- Kriter G: Semptom ilişkili fonksiyonel kayıp olmalı
- Kriter H: herhangi bir ilaç, madde kullanımı ya da hastalığa bağlı olmamalı

Akut Stres Bozukluğu (ASB), travma sonrası gelişebilen bir diğer durumdur. DSM-5'te ASB için mevcut olması gerekenler üç kriter olarak tanımlanmıştır:

A) Travmatik olay yaşanması

B) Travmatik olayın başlangıcından sonra aşağıdaki maddelerden en 9 tanesinin mevcut olması:

- Yineleyici davetsiz düşünceler (4 madde)
- Negatif duygudurum (1 madde)
- Dissosiyatif bulgular (2 madde)
- Kaçınma bulguları (2 madde)
- Uyarılmışlık hali (5 madde)

C) Semptomların normal yas sürecini temsil etmeyen şekilde olması

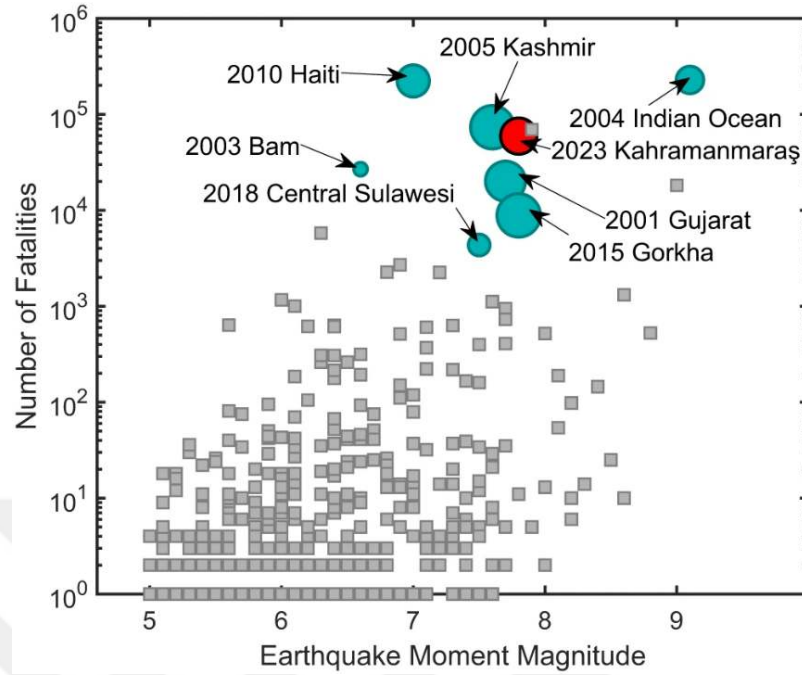
ASB travma sonrasında 3 gün-1 ay içinde ortaya çıkan bulguları içerirken, TSSB, 1 aydan uzun süren semptomatik süreci kapsamaktadır (Howlett & Stein, 2016).

2.5. Depremler ve Deprem Sonrası Gelişebilen Travmatik Stres Yanıtları

2001-2023 yılları arasındaki sismik olayların ve sonuçlarının kaydedildiği Uluslararası Afet Veritabanı (The International Disaster Database [EM-DAT], 2023) tarafından yayınlanan sonuçlara göre; 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler, 21.yüzyılın; 5.ölümcül depremi, deprem kaynaklı nüfus değişikliğine yol açan 3.en büyük afeti olarak kayıtlara geçmiştir. Son 20 yılda, dünya ülkelerindeki nüfusları etkileyen ait sismik faaliyetler (depremler ve sonrasında gelişen tsunamiler) Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1

Son 20 Yılda Meydana Gelen Depremlerin Yol Açtığı Ölümler

Not. C. Galasso ve E.A. Opabola, 2024, Communications Engineering, 3(24), tarafından yayımlanmış olan “The 2023 Kahramanmaraş Earthquake Sequence: finding a path to a more resilient, sustainable, and equitable society” adlı çalışmadan alınmıştır. “Number of fatalities” ölüm oranını, “Earthquake Moment Magnitude” depremin o andaki şiddetini göstermektedir.

6 Şubat 2023 tarihli, 7.8 ve 7.5 şiddetinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler sonucunda, 298 000 bina yıkılmış, 50 000’den fazla can kaybı yaşanmış, 100 000’den fazla kişi yaralanmış, 3 milyondan fazla kişi yer değiştirmek zorunda kalmış, 9 milyon kişi doğrudan etkilenmiştir (EM-DAT, 2023).

Toplum hayatını derinden etkileyebilen büyük depremler sonrasındaki TSSB çalışmaları oldukça değişkenlik göstermektedir. 46 farklı makalenin incelendiği bir meta-analiz çalışmasında TSSB bulgularının; depremler sonrasında ne zaman değerlendirildiği, cinsiyet, eğitim seviyesi, yaşanan yerde hasar oluşumu, yas süreci, vücudun yaralanması ve ölüme tanıklık edilmesine bağlı olarak, depremler sonrasında görülen TSSB prevalansının %1.2 - 82.6 arasında geniş bir aralıkta değiştiği belirtilmiştir (Dai vd., 2016). Benzer şekilde, depremler sonrasında gelişen TSSB bulgularını içeren 52 çalışmayı inceleyen bir başka meta-analiz çalışmasında, TSSB prevalansının %2.5-60 arasında değiştiği gösterilmiş; kadın cinsiyet, düşük sosyoekonomik düzey, önceden travma geçmişi mevcut olması TSSB gelişiminde önemli etkenler olarak gösterilmiştir (Tang vd., 2017). Depremler sonrasında

psikopatolojinin bu kadar geniş aralıkta değişkenlik göstermesi; endüstriyel ülkelerde can kaybının çok daha az olmasına, yani yapıların daha dayanıklı ve afet sonrasında kurtarma çalışmalarına daha elverişli olmasına, çalışmaların afet sonrasında yerleşim yerleri ya da sığınma alanlarında (daha travmatize bireylerin bulunduğu alanlar) yapılmasına bağlı olarak değişebilmektedir (Salcioglu vd., 2007).

Yakın tarihte Türkiye’de meydana gelen depremlere bakıldığında, 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi 7.4 şiddetinde meydana gelmiş, 18 000 can kaybı yaşanmıştır. 17 Ağustos depreminin ardından, depremi yaşamış olan 1074 kişiyle yapılan bir çalışmada, TSSB bulgularının; erken dönemde, kadın cinsiyette, düşük eğitim seviyesi olanlarda, yakınlarını kaybedenlerde ve maddi kayıp yaşayanlarda daha fazla görüldüğü tespit edilmiştir (Livanou vd., 2002).

Marmara depreminin ardından Kasım 1999’da 7.2 şiddetinde Düzce’de bir başka deprem gerçekleşmiş, bu süreçte ruh sağlığı profesyonelleri on binlerce kişiye destek sağlama konusunda büyük bir yük altına girmişlerdir (Başoğlu, 2001). Bu durum beraberinde, Türkiye’de, kültürel açıdan daha yakın olabilecek, kolay anlaşılır ve travma-spesifik bir ölçek geliştirilmesini gerektirmiştir. Başoğlu ve ark (2001) tarafından, DSM-4’te yer alan TSSB kriterlerinden 17 madde ve depresyon kriterlerinden 6 maddeyi içerecek şekilde Travmatik Stres Belirti Ölçeği (Traumatic Stress Symptom Checklist, [TSSC]) geliştirilmiştir.

Son 20 yıldaki yıkıcı depremlere dünya genelinde bakıldığında; 2008 yılında Çin’de Wenchuan’da 8.0 şiddetinde, 2009 yılında İtalya’da L’Aquila kentinde 6.3 şiddetinde, 2010 yılında Haiti’de 7.0, 2015 yılında Nepal’de 7.8 ve 2021 yılında Endonezya’da 7.4 şiddetinde meydana gelen depremler büyük felaketlere yol açmıştır.

Wenchuan depreminden 44 ay sonra yapılan çalışmada (Guo vd, 2013) TSSB prevalansı %8, 8 yıl sonra yapılan çalışmada (Guo vd., 2017) TSSB prevalansı %11.8 olarak bulunmuştur. 1369 katılımcının dahil olduğu son çalışmada; kadın cinsiyet, orta yaş dönemi, düşük sosyoekonomik düzeyin, deprem öncesinde ve sonrasında travmatik olay yaşamış olmanın TSSB’yi artıran faktörler olduğu gösterilmiştir.

2015 yılı Nisan ayında Nepal’de meydana gelen depremi takip eden 20.ayda, 558 anneyle yapılan bir çalışmada, kadınların %17’ sinde kritik klinik düzeyde TSSB bulguları, %7’ sinde muhtemel TSSB bulguları tespit edilmiştir. Eğitim düzeyi yüksek olanlarda ve deprem sonrasında kurtarma/yardım çalışmalarına katılanlarda TSSB bulgularının azaldığı; yakın aile üyeleri yaralananlar ya da vefat edenlerde ise TSSB bulgularının fazla olduğu gösterilmiştir (Kvestad vd., 2019).

Haiti’de meydana gelen 7.0 şiddetindeki deprem sonrasında 222 000 kişi hayatını kaybetmiş, yaklaşık 8000 kişinin en az bir ekstremitesinin ampute edildiği raporlanmıştır (Cénat & Derivois, 2014). Depremden 30 ay sonra, 1355 kişiyle yürütülen bir çalışmada TSSB prevalansının %36.7 olduğu; kadın cinsiyetin, düşük eğitim seviyesinin, yaşam koşullarının kötüleşmesinin TSSB’de önemli etkenler olduğu belirtilmiştir (Cénat & Derivois, 2014).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni

Araştırma; deprem sonrasında bazı kişisel bilgilerin sorgulandığı veri formu ile üç farklı ölçek (Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği, Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği, Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği) verilerinin karşılaştırıldığı nicel bir çalışma olarak planlanmıştır.

Kadınların 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremler öncesi çocuk sahibi olmayı isteyip istemediklerinin sorgulanmasıyla, araştırmanın iç tutarlılığının sağlanması hedeflenmiştir.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Adana ili Yüreğir ilçesine bağlı Yenidoğan Mahallesi'nde kayıtlı olan 15-49 yaş (doğurganlık dönemindeki) kadın danışanlar oluşturmaktadır.

Araştırmada gerekli olan örneklem büyüklüğünü belirlemek için G-Power (Faul vd., 2007) ile önsel güç analizi yapılmıştır. Çoklu Hiyerarşik regresyon analizi toplam R2 değeri için yapılan analiz 12 yordayıcı değişken, .95 düzeyinde güç ve .05 anlamlılık düzeyi ile yapılmıştır. Analiz sonuçları, orta etki büyüklüğünün saptanması için 184 kişilik bir örneklem büyüklüğüne ihtiyaç olduğunu ($f^2 = .15$) ortaya koymuştur (Cohen, 1988, böl. 1). Bu nedenle, çalışmaya katılan 401 kişi sayısının yeterli olduğu değerlendirilmiştir.

Tablo 1

Çalışma Grubunun Sosyodemografik Değişkenlere Yönelik Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişken	Alt Gruplar	Frekans	Yüzde (%)
Medeni Durum	Bekar	50	12.4
	Evli	324	80.6
	Boşanmış	25	6.2
Toplam		399	99.2
Eğitim Düzeyi	Okuma Yazma	21	5.2
	İlkokul	73	18.2
	Ortaokul	63	15.7
	Lise	115	28.6
	Üniversite	130	32.3
Geniş Ailede Vefat	Evet	93	23.1
	Hayır	309	76.9
Deprem Öncesi Çocuk Planı	Evet	80	19.9
	Hayır	322	80.1
Depremden Önce/Sonra Çocuk Planı	Her ikisi evet	39	9.7
	Önce evet, sonra hayır	41	10.2
	Önce hayır, sonra evet	34	8.5
	Her ikisi hayır	288	71.6
Ailede Çocuk Varlığı	Yok	65	16.2
	Var	337	83.8
Toplam		402	100

Çalışma grubuna ait demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur. Eğitim düzeyine göre dağılımda, üniversite mezunlarının (%32.3) en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir, bunu lise mezunları (%28.6) takip etmektedir. Medeni durum açısından bakıldığında, 3 kişi bu soruyu yanıtlamamıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu evli (%80.6) iken, bekâr (%12.4) ve boşanmış (%6.2) oranları daha düşüktür. Geniş ailede vefat durumu incelendiğinde, katılımcıların %76.9’u hayır cevabını vermiştir. Deprem öncesi çocuk planı yapma durumunda %80.1 hayır, %19.9 evet cevabı alınmıştır. Deprem öncesi ve sonrası çocuk planı durumu da analiz edilmiş olup, her ikisi hayır diyenlerin oranı %71.6 ile en yüksektir. Son olarak, çocuk sahibi olma durumuna bakıldığında, katılımcıların %83.8’inin çocuk sahibi olduğu belirtilmiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen veriler SPSS 25 programı kullanılarak analiz edilmiştir. İlk olarak, frekans tabloları incelenmiş ve veri girişinde hata olup olmadığı kontrol edilmiştir. Ardından, hangi analiz tekniklerinin (parametrik veya parametrik olmayan) kullanılacağına karar vermek için parametrik testlerin varsayımları gözden geçirilmiştir.

George ve Mallery (2003), basıklık ve çarpıklık katsayılarının ± 2 aralığında olmasının, dağılımın normalden aşırı sapmadığını gösterdiğini belirtmektedir. Yapılan analizler sonucunda çarpıklık katsayılarının -2 ile +2 aralığında olduğu gözlemlenmiş ve bu durum dağılımın normal olduğu şeklinde değerlendirilmiştir. Katılımcıların çocuk sahibi olma isteğinin değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız örneklem için t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ayrıca farklılıkların kaynağını belirlemek için post hoc testlerden yararlanılmıştır. Araştırmadaki değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerini incelemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı, değişkenlerin çocuk sahibi olma isteğini ne ölçüde yordadığını belirlemek amacıyla ise hiyerarşik çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Bu bağlamda, parametrik bir teknik olan regresyon analizinin varsayımlarının karşılanıp karşılanmadığı incelenmiştir. Çoklu bağlantı varsayımı için değişkenler arasındaki korelasyon katsayısının .80'in altında olması, hataların bağımsızlığı için Durbin-Watson değerinin 2 civarında olması (Field, 2009), VIF (Variance Inflation Factor) değerinin 10'dan küçük ve tolerans değerinin ise .10'dan büyük olması kriterleri dikkate alınmıştır (Hair ve ark., 2014). Yapılan analizlerde verilerin doğrusal olduğu, çoklu bağlantı problemi olmadığı ($VIF = 1.01- 2.23$; Tolerans = .45- .99) ve hataların bağımsız olduğu (Durbin-Watson = 2.23-1.87) gözlemlenmiştir. Bu bulgular, çoklu bağlantı ve artıklar probleminin olmadığını göstermiştir. Sonuç olarak, tüm varsayımların karşılandığı görülmüştür.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmada kullanılacak ölçekler için, ölçeklerin geçerlik/güvenirlik çalışmalarını gerçekleştiren ilgili kişilerden gerekli izinler alınmıştır.

Araştırma için danışan verileri, 20.05.2023-20.09.2023 tarihleri arasında, araştırmaya katılmaya gönüllü olan bireylerden toplanmıştır. Poliklinik hizmet saatleri içerisinde; 01.04.139 numaralı aile hekimliği biriminde muayene için sıra bekleyen kadın danışanların onamları alınıp, kadınlara veri formları dağıtılmıştır. Formlar teslim edilmeden önce, kadınlara, 6 Şubat'ta Kahramanmaraş merkezli depremler esnasında hangi ilde bulundukları sorulmuş; Adana, Hatay, Osmaniye, Kilis, Gaziantep, Adıyaman, Kahramanmaraş, Malatya, Şanlıurfa, Diyarbakır illerinde olmayanlar çalışmaya dâhil edilmemiştir. Okuma-yazma düzeyi yeterli olmayan kadınlara birim hemşiresi ya da araştırmacı (aile hekimi) tarafından sorular teker teker açıklanarak sorulmuştur. Formları doldurup muayeneye giren danışanlardan, deprem sonrası travma

düzeyleri yüksek tespit edilenler, poliklinik sonrasında ek görüşme planlanarak aile hekimiyle tekrar değerlendirilmiştir. Hayat kalitesinin etkilendiği fark edilen danışanlar, psikolojik danışmanlık için yönlendirilmiştir.

3.5. Veri Toplama Araçları

3.5.1. Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği

Van depremi sonrasında kişilerin, Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) belirtilerini toplum bazında hızlı ve kolay şekilde tarayabilmek için Tanhan ve Kayri (2013) tarafından geliştirilmiştir.

Taslak ölçek formunda, afetler sonrasında görülen travmatik davranışlar belirlenmiş, ardından beşli derecelendirme şeklinde 20 madde olarak ifade edilmiştir. 20 madde, olumsuz ifadelerden oluşmuş olup, beşli Likert dereceleme içermektedir. İfadeler; “hiç katılmıyorum”, “az katılıyorum”, “orta düzeyde katılıyorum”, “çok katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” olarak değişkenlik göstermektedir. Ölçekten alınabilecek toplam puan en düşük 20, en yüksek 100 olup, ölçekten alınan toplam puanın fazlalığı deprem sonrası travma düzeyinin yüksekliğini göstermektedir (Tanhan, & Kayri, 2013). Ölçek, travma davranışlarının gruplandırılması ile; birinci faktör “Davranış Problemleri” (cronbach alfa değeri=.64); ikinci faktör “Heyecansal Sınırlılık” (cronbach alfa değeri= .75), üçüncü faktör “Duyuşsal” (cronbach alfa değeri= .61), dördüncü faktör “Bilişsel Yapılandırma” (cronbach alfa değeri= .68) ve beşinci faktör ise “Uyku Problemleri” (cronbach alfa değeri= .70) olacak şekilde beş faktörde toplanmıştır. Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği (DSTBÖ)’nin tüm maddeleri için hesaplanan iç güvenirlik katsayısı (Cronbach alfa) ise .87 olarak bulunmuştur (Tanhan & Kayri, 2013).

Ölçek formundan alınan puanların iki aşamalı kümeleme analizine göre; ölçek puanlarının bireylerin travma düzeylerine işaret etme oranları belirlenmiş, birinci grupta yer alan 528 bireyin DSTBÖ’den 32.554 ± 6.765 aralığında puan alarak “düşük”, ikinci grupta yer alan 667 birey 52.385 ± 5.051 arasında puan alarak “orta”, üçüncü grupta yer alan 310 birey 69.138 ± 7.441 aralığında puan alarak “yüksek” düzeyde travmatize oldukları tespit edilmiştir (Tanhan & Kayri, 2013). Ölçekten alınacak 52.385 ± 5.051 puan aralığının, bireylerin travmatize oldukları eşik bir değere işaret ettiği, bu eşik değer dışındaki değerlerin ise, travmatize olmada düşük ve yüksek düzeyi gösterdiği belirtilmiştir (Tanhan & Kayri, 2013).

Bu çalışmada DSTBÖ güvenirlik katsayısı hesaplandığında, tüm maddeleri için cronbach $\alpha = .88$, “Davranış Problemleri” alt boyutu için $\alpha = .74$, “Heyecansal Sınırlılık” için $\alpha = .84$, “Bilişsel Yapılandırma” için $\alpha = .66$ (15.madde çıkartıldığında 0.74), “Uyku Problemleri” için $\alpha = .89$ olarak tespit edilmiştir.

3.5.2. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği

“Short Version of the Intolerance of Uncertainty Scale” olarak Carleton, Norton ve Asmundson tarafından 2007 yılında geliştirilmiştir (Carleton vd., 2007). Carleton, Norton, & Asmundson (2007) Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeğinin kısa formunu oluştururken, Freeston vd. (1994) tarafından geliştirilen 27 maddelik ölçeği esas almışlardır. Esas alınan 27 maddelik ölçekte; Belirsizliğin Kabul Edilemezliği ve Görmezden Gelinmesi (9 madde), Belirsizliğin Yarattığı Olumsuz Sosyal Değerlendirme (9 madde), Belirsizlikle İlişkili Kızgınlık (3 madde), Belirsizliğin Yol Açtığı Stres (4 madde), Eylemi Engelleyici Belirsizlik (2 madde) olarak 5 faktör yer almıştır. 1994 yılında geliştirilen bu ölçek Norton (2005) tarafından incelendiğinde, iç tutarlılığı benzer şekilde yüksek ($\alpha = .95$) bulunmuş, ancak 5 faktörlü ölçeğin psikometrik analizlerinde kısıtlılıklar tespit edilmiş, daha kısa bir ölçeğin oluşturulması fikri ortaya çıkmıştır.

Buhr ve Dugas (2002)’ın dört faktörlü çalışması göz önünde bulundurularak, Belirsizliğin Kabul Edilemezliği ve Görmezden Gelinmesi ile Eylemi Engelleyici Belirsizlik faktörleri maddelerinin birbirlerinden tamamen farklı ifadeleri içermesi nedeniyle, bu iki faktörün bir arada bulunmasının iç tutarlılığı destekleyeceği düşünülmüştür. Bu maddelerin tamamının yer aldığı, İleriye Yönelik Kaygı ve Engelleyici Kaygı olarak 2 faktörlü, 12 maddeli ölçek kısa formu oluşturulmuş, ölçek kısa formunun iç tutarlılığı yüksek ($\alpha = .91$) olarak tespit edilmiştir (Carleton vd., 2007). İleriye Yönelik Kaygı alt boyutunda örneğin, “Geleceğin bana neler getireceğini her zaman bilmek isterim”, “Beklenmedik olaylar canımı sıkıyor” ya da “Bir duruma hazırlıksız yakalanmaya katlanamam” gibi maddeler yer almakta iken; Engelleyici Kaygı alt boyutunda, “Belirsizlik yaşadığımda pek iyi çalışmam”, “En küçük bir şüphe bile hareket etmemi engeller” gibi ifadeler yer almaktadır.

Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması Sarıçam H., Erguvan F.M., Akın A. ve Şirin Akça M. tarafından yapılmıştır (Sarıçam vd., 2014). 12 maddeden oluşan ölçek, iki alt boyut (ileriye yönelik kaygı, engelleyici kaygı) içermektedir. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeğinin Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayısı ölçeğin

bütünü için .88; ileriye yönelik kaygı alt boyutu için .84, engelleyici kaygı alt boyutu için .77 olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin test-tekrar test güvenirliği için ölçek 28 gün ara ile aynı çalışma grubundan 61 kişiye tekrar uygulandığında, iki uygulama arasındaki korelasyon katsayısı ölçeğin bütünü için .74, ileriye yönelik kaygı alt boyutu için .75, engelleyici kaygı alt boyutu için .71 olarak bulunmuştur (Sarıçam vd., 2014).

Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği Kısa formu, 5'li Likert ("1" Bana hiç uygun değil, "2" Bana çok az uygun, "3" Bana biraz uygun, "4" Bana çok uygun ve "5" Bana tamamen uygun) tarzında sorular içermektedir. Ölçeğin 1. maddesi ters kodlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek toplam puan 12 ile 60 arasında değişmektedir. Yükselen puanlar yüksek düzeyde belirsizliğe tahammülsüzlüğü göstermektedir (Sarıçam vd., 2014).

Bu çalışmada Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği Kısa Formu güvenirlik katsayısı, ölçeğin bütünü için $\alpha = .88$, “İleriye Yönelik Kaygı” alt boyutu için $\alpha = .80$, “Engelleyici Kaygı” alt boyutu için $\alpha = .87$ olarak hesaplanmıştır.

3.5.3. Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği

“Fertility Desire Scale” (FDS) olarak 2019 yılında, İran’da, 460 bireyle yapılan görüşmeler ve literatür verileri göz önünde bulundurularak geliştirilmiştir (Naghibi vd., 2019). “Pozitif Çocuk Doğurma Motivasyonu”, “Tercihler”, “Çocuk Doğurma Endişeleri” ve “Sosyal İnançlar” olmak üzere 4 alt boyuttan, 19 maddeden oluşur. Pozitif çocuk doğurma motivasyonları 7 madde (1, 2, 3, 4, 7, 11 ve 12), Tercihler 3 madde (14, 15 ve 18), Doğurganlık endişesi 4 madde (5, 6, 8 ve 9), Sosyal inançlar 5 maddeden (10, 13, 16, 17 ve 19) oluşur. Beşli Likert tipinde bir ölçektir. Güvenirlik katsayısı Cronbach α değeri ölçek alt boyutlarında .83 - .86 arasında tespit edilmiş, genel olarak FDS ölçeği güvenirlik katsayısı .84 olarak hesaplanmıştır (Naghibi vd., 2019).

Naghibi ve ark (2019) faktör analizleri sonucunda, ölçekte yer alan 4 boyutu sırasıyla şu şekilde açıklamışlardır: 1. Ölçek içerisinde yer alan Pozitif Çocuk Doğurma Motivasyonu alt boyutu, çiftlerin, çocuk sahibi olma kararlarıyla ilişkili çevresel faktörlerden etkilenebilen motivasyonel maddeleri içermektedir. 2. Üreme tercihleri, özellikle ataerkil toplumlarda sosyal normlarla ilişkili olarak değişebildiği için; Tercihler alt boyutundaki maddeler, çiftlerin üreme ve çocuk sahibi olma hakkındaki istek, bakış açıları ve duygularını ortaya çıkarmak adına, yani arzu edilen aile büyüklüğüne erişme tercihini açıklamaktadır. 3. Çocuk Sahibi Olma Endişeleri

(Doğurganlık Endişeleri olarak Türkçeye çevrilmiştir) alt boyutu, çiftleri çocuk sahibi olma fikrinden vazgeçirebilecek, çocuk sahibi olmanın ileride ortaya çıkarabileceği olumsuz sonuçlara dair maddeler içermektedir. Bu maddeler, çocuk sahibi olma ile kişinin özyeterlik hissini olumsuz etkileyebilecek durumlar üzerine negatif cümlelerden oluşturulmuştur. 4. Sosyal İnançlar alt boyutu, çiftlerin bakış açısıyla, çocuk sahibi olmanın sosyal yönlerini, yani, çocuk sahibi olunca içinde bulundukları toplumun kendilerine bakış açısının nasıl olacağını belirten negatif ifadeler içermektedir.

Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması, Marmara Bölgesi'nde bir devlet hastanesinin kadın doğum polikliniğine başvuran, okur-yazar, en az 1 yıllık evliliği olan ve çocuğu olmayan 18-45 yaş aralığındaki 150 kadınla yapılmıştır (Kamiloğlu & Irmak Vural, 2022). Örneklemin yapı geçerliliğini doğrulamak ve faktör analizi için uygunluğunu belirlemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi uygulanmış, analiz sonucunda KMO değeri .726 olarak bulunmuştur, faktör analizi için uygunluğu tespit edilmiştir. Faktör yapısı screen plot ile incelenmiş, sonuç olarak 4 faktör saptanmış; ölçeğin, orijinal yapısına uygunluğu gösterilmiştir. İç tutarlılık analizinde Cronbach's Alfa değeri .821 , alt boyutlarının Cronbach's Alfa katsayıları ise .63 -.83 olarak sonuçlanmıştır (Kamiloğlu & Irmak Vural, 2022).

Ölçeğin 1, 2, 3, 4, 7, 11, 12, 14, 15 ve 18 (Pozitif Çocuk Doğurma Motivasyonu ile Tercihler alt boyutları) numaralı maddelerde pozitif; 5, 6, 8, 9, 10, 13, 16, 17 ve 19 numaralı maddelerde (Doğurganlık Endişesi ile Sosyal İnançlar alt boyutları) ise negatif ifadeler kullanılmıştır. Bu maddelerde puanlamanın ters olarak yapılması gerekmektedir. Ölçeğin tamamından elde edilebilecek en düşük puan 19, en yüksek puan 95'tir (Kamiloğlu & Irmak Vural, 2022).

Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği iç tutarlılık katsayısı bu çalışmada, ölçeğin bütünü için $\alpha = .74$, "Pozitif Çocuk Doğurma Motivasyonu" alt boyutu için $\alpha = .71$, "Tercihler" alt boyutu için $\alpha = .51$, "Doğurganlık Endişesi" alt boyutu için $\alpha = .70$, "Sosyal İnançlar" için $\alpha = .49$ olarak tespit edilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Kadınların Çocuk Sahibi Olma İsteği Düzeylerinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Farklılaşması

Bu başlık altında, Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği puanlarının toplam ve alt boyut puanlarının; eğitim seviyesi, halihazırdaki çocuk sahibi olma durumuna göre nasıl farklılaştığına dair analizler Tablo 2 ve 3'te sunulmuş, sonuçları sırasıyla açıklanmıştır. Ardından, kadınların deprem öncesine kadarki çocuk planlarının deprem sonrasındaki değişimleri ile Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği puanları karşılaştırılmış, Tablo 4'te bulguları sunulmuştur.

4.1.1. Kadınların Çocuk Sahibi Olma İsteği Düzeylerinin Eğitim Seviyelerine Göre Farklılaşması

Tablo 2

Katılımcıların Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlarının Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

ÇSOİÖ Alt Boyutları	Eğitim Düzeyi	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p	Anlamlı Fark
ÇSOİÖ-Pozitif Çocuk Sahibi Olma	1. Okur- Yazar	21	27.52	5.47	Gruplar Arası	1918.86	4	479.71	14.24	.00	5- (1,2,3,4)
	2. İlkokul	73	25.99	5.47	Gruplar İçi	13370.12	397	33.68			
	3. Ortaokul	63	25.30	4.58	Toplam	15288.96	401				
	4. Lise	115	23.70	6.35							
	5. Üniversite	130	20.83	6.05							
	Toplam	402	23.64	6.18							
ÇSOİÖ-Tercihler	1. Okur- Yazar	21	12.57	3.08	Gruplar Arası	147.68	4	36.92	3.84	.00	5- (1,2,3), 4-(1,2)
	2. İlkokul	73	11.64	2.93	Gruplar İçi	3815.26	397	9.61			
	3. Ortaokul	63	11.44	3.07	Toplam	3962.94	401				
	4. Lise	115	10.61	3.18							
	5. Üniversite	130	10.48	3.13							
	Toplam	402	10.99	3.14							

Tablo 2 devamı

ÇSOİÖ Alt Boyutları	Eğitim Düzeyi	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p	Anlamlı Fark
ÇSOİÖ-Çocuk Sahibi Olma Endişeleri	1. Okur-Yazar	21	10.86	4.51	Gruplar Arası	161.30	4	40.33	1.87	.12	-
	2. İlkokul	73	11.53	4.67	Gruplar İçi	8560.39	397	21.56			
	3. Ortaokul	63	13.08	4.52	Toplam	8721.69	401				
	4. Lise	115	12.87	4.75							
	5. Üniversite	130	12.56	4.61							
	Toplam	402	12.46	4.66							
ÇSOİÖ-Sosyal İnançlar	1. Okur-Yazar	21	11.38	4.44	Gruplar Arası	265.59	4	66.40	3.62	.01	3-1
	2. İlkokul	73	12.55	4.63	Gruplar İçi	7282.67	397	18.34			
	3. Ortaokul	63	14.54	4.27	Toplam	7548.26	401				
	4. Lise	115	13.57	4.51							
	5. Üniversite	130	14.05	3.83							
	Toplam	402	13.58	4.34							
ÇSOİÖ-Toplam	1. Okur-Yazar	21	62.33	9.46	Gruplar Arası	1984.47	4	496.12	5.38	.00	5-(1,2,3,4)
	2. İlkokul	73	61.71	8.24	Gruplar İçi	36614.47	397	92.23			
	3. Ortaokul	63	64.37	8.77	Toplam	38598.94	401				
	4. Lise	115	60.74	10.39							
	5. Üniversite	130	57.92	9.99							
	Toplam	402	60.65	9.81							

*p<0,5

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda katılımcıların Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği Toplam puanı ve Alt Boyutlarından Pozitif Çocuk Sahibi Olma, Tercihler ve Sosyal İnançlar puanlarının Eğitim Düzeyi değişkenine göre farklılaştığı gözlenmektedir. Çocuk Sahibi Olma Endişeleri alt boyutu için ise herhangi bir farklılık saptanmamıştır. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmeye yönelik olarak LSD testi yapılmıştır. Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği Toplam puanları için puan ortalamalarındaki farklılık 5 (üniversite mezunu) ve diğer eğitim düzeyine sahip tüm gruplar arasında gözlenmiştir. Yani eğitim düzeyini üniversite olarak bildiren katılımcıların puan ortalamaları anlamlı düzeyde diğer bütün gruplardan daha düşüktür. Aynı sonuç Pozitif Çocuk Sahibi Olma alt boyutunda da ortaya çıkmıştır.

Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği- Tercihler alt boyutuna ait analiz incelendiğinde Üniversite mezunu olan grubun puan ortalamalarının okur-yazar, ilkokul ve ortaokul düzeyindeki katılımcılardan anlamlı düzeyde daha düşük olduğu saptanmıştır. Yine tercihler alt boyutu için Lise mezunlarının puan ortalamaları da okur-yazar ve ilkokul mezunu olan gruplardan anlamlı düzeyde daha düşüktür. Bu sonuçlara göre, eğitim seviyesinin artmasıyla Pozitif Çocuk Doğurma İsteği ve Tercihler boyutu puanlarının azaldığı, dolayısıyla çocuk doğurma motivasyonunun azaldığı görülmüştür.

Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeğinin Çocuk Sahibi Olma Endişeleri alt boyutu puanları için puan ortalamaları eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Yani bu boyut için eğitim düzeyine göre puanlar anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Buna göre, çocuk sahibi olma sonucunda ortaya çıkabilecek zorluklara dair endişelerin, eğitim seviyesinden bağımsız şekilde değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir.

Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği Sosyal İnançlar alt boyutu için yapılan analizde anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir. Farkın kaynağını bulmak için yapılan post hoc analizinde bu farkın okur-yazar olan grup ile ortaokul mezunu olan grup arasında olduğu saptanmıştır. Ortaokul mezunlarının puanları anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu sonuç, eğitim seviyesinin artmasıyla, daha çok çocuk sahibi olmanın toplumsal hayattaki konumu değiştirdiğine dair sosyal inançların farklılaştığını ortaya koymuştur.

4.1.2. Kadınların Halihazırda Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre ÇSOİÖ-Toplam ve Alt Boyut Ölçekleri Puan Ortalamalarının Farklılaşması

Kadınların çocuk sahibi olma durumlarına göre ÇSOİÖ-toplam puan ve bu ölçeğin alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Bağımsız Örneklem İçin t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Kadınların ÇSOİÖ-Toplam Puan ve Bu Ölçeğin Alt Ölçek Puanlarının Çocuk Sahibi Olma Durumu Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları

Değişken	Çocuk durumu	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
1.ÇSOİÖ-Pozitif Çocuk Sahibi Olma	Yok	65	21.63	8.11	76.45	-	.03*
	Var	337	24.02	5.66		2.27	
2.ÇSOİÖ-Tercihler	Yok	65	10.92	3.15	400	-	.86
	Var	337	11.00	3.15		0.18	
3.ÇSOİÖ-Çocuk Sahibi Olma Endişeleri	Yok	65	12.48	4.93	400	0.04	.97
	Var	337	12.45	4.62			
4.ÇSOİÖ-Sosyal İnançlar	Yok	65	13.17	4.087	400	0.82	.41
	Var	337	13.65	4.39			
4.ÇSOİÖ-Toplam	Yok	65	58.20	12.45	77.91	1.80	.08
	Var	337	61.13	9.16			

* $p < .05$

Kadınların çocuk sahibi olma durumlarına göre, ÇSOİÖ-toplam puan ve bu ölçeğin alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Bağımsız Örneklemeler İçin t testi sonuçları Tablo 3'te görülmektedir. Yapılan analizde Pozitif Çocuk Sahibi Olma alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farkın çocuğu olan katılımcılar lehine olduğu saptanmıştır. Ölçeğin toplam puanı ile Tercihler, Çocuk Sahibi Olma Endişeleri ve Sosyal İnançlar alt ölçekleri için ise, puan ortalamalarındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir (Not: ÇSOİÖ-Pozitif Çocuk Sahibi Olma ve ÇSOİÖ toplam puanı için varyans eşitliği sağlanmadığından t değeri ve serbestlik derecesi buna göre düzeltilerek eklenmiştir.).

Bu sonuç, çocuğu olan kişilerde olmayanlara göre çocuk doğurma motivasyonunun daha yüksek olduğunu, çocuğu olmayanlarda ise çocuk doğurma motivasyonunun düşük olduğunu göstermiştir.

4.1.3. Kadınların Deprem Öncesi-Deprem Sonrası Çocuk Sahibi Olma Planlarına Göre Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği Puanlarının Farklılaşması

Kadınların deprem öncesi – deprem sonrası çocuk sahibi olma niyeti değişkenine göre, çocuk sahibi olma isteği ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için, tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Kadınların Deprem Öncesi ve Sonrası Çocuk Sahibi Olma Planı Değişkenine Göre Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek Boyutları	Dö-Ds Çocuk niyeti	N	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p	Anlamlı Fark
ÇSOİÖ-Pozitif Çocuk Sahibi Olma	1. Her İkisi Evet	39	26.72	5.96	Gruplar Arası	834.40	3	278.13	7.66	.00	1-4, 3-4
	2. Önce Evet Sonra Hayır	41	24.83	4.94	Gruplar İçi	14454.58	398	36.32			
	3. Önce Hayır Sonra Evet	34	26.00	5.22	Toplam	15288.98	401				
	4. Her İkisi Hayır	288	22.77	6.26							
	Toplam	402	23.64	6.18							
ÇSOİÖ-Tercih	1. Her İkisi Evet	39	12.26	2.91	Gruplar Arası	93.51	3	31.17	3.21	.02	1-4
	2. Önce Evet Sonra Hayır	41	11.44	2.43	Gruplar İçi	3869.43	398	9.72			
	3. Önce Hayır Sonra Evet	34	11.24	3.09	Toplam	3962.94	401				
	4. Her İkisi Hayır	288	10.72	3.23							
	Toplam	402	10.99	3.14							
ÇSOİÖ-Çocuk Sahibi Olma Endişesi	1. Her İkisi Evet	39	14.62	3.65	Gruplar Arası	656.52	3	218.84	10.80	.00	1-4, 2-3, 3-4
	2. Önce Evet Sonra Hayır	41	12.44	4.82	Gruplar İçi	8065.17	398	20.26			
	3. Önce Hayır Sonra Evet	34	15.65	4.01	Toplam	8721.69	401				
	4. Her İkisi Hayır	288	11.79	4.61							
	Toplam	402	12.46	4.66							
ÇSOİÖ-Sosyal İnançlar	1. Her İkisi Evet	39	13.80	4.30	Gruplar Arası	25.00	3	8.34	.44	.72	-
	2. Önce Evet Sonra Hayır	41	13.37	4.26	Gruplar İçi	7523.26	398	18.90			
	3. Önce Hayır Sonra Evet	34	14.32	4.66	Toplam	7548.26	401				
	4. Her İkisi Hayır	288	13.49	4.33							
	Toplam	402	13.58	4.34							

Tablo 4 devamı

Ölçek Boyutları	Dö-Ds Çocuk niyeti	N	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p	Anlamlı Fark
ÇSOİÖ-Toplam	1. Her İkisi Evet	39	67.39	9.53	Gruplar Arası	4333.96	3	1444.65	16.8	.00	1-4, 3-4
	2. Önce Evet Sonra Hayır	41	62.07	8.57	Gruplar İçi	34264.98	398	86.09			
	3. Önce Hayır Sonra Evet	34	67.21	8.06	Toplam	38598.94	401				
	4. Her İkisi Hayır	288	58.77	9.47							
	Toplam	402	60.65	9.81							

*p<.5

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda katılımcıların Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği Toplam puanı ve alt boyutlarından Pozitif Çocuk Sahibi Olma, Tercihler ve Çocuk Sahibi Olma Endişeleri puanlarının Deprem Öncesi – Deprem Sonrası çocuk sahibi olma niyeti değişkenine göre farklılaştığı gözlenmektedir, farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmeye yönelik olarak Scheffe testi yapılmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği Toplam puanları için puan ortalamaları farkı 1. ve 4. gruplar ile 3. ve 4. gruplar arasında gözlenmiştir. Yani hem deprem öncesinde hem de deprem sonrasında “Hayır” diyen grubun puan ortalaması hem “Her İkisine de Evet” hem de “Önce Hayır Sonra Evet” diyen (deprem sonrasında evet cevabı veren) gruptan anlamlı düzeyde daha düşüktür. Aynı sonuç Pozitif Çocuk Sahibi Olma alt boyutunda da ortaya çıkmıştır. Bu analize göre, çocuk sahibi olma isteği ile çocuk doğurma motivasyonu düzeyi artmasıyla, çocuk planının, çocuk sahibi olma yönünde farklılaştığı bulunmuştur.

Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği- Tercihler alt boyutunda ise sadece 1. ve 4. gruplar arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Yani Tercihler alt boyutu için hem deprem öncesinde hem de deprem sonrasında “Hayır” diyen grubun puan ortalaması “Her İkisine de Evet” diyen gruptan anlamlı düzeyde daha düşüktür. Bu durum, çocuk sahibi olma tercihinin çocuk sahibi olmak istemeyenlerde daha az olduğunu göstermiştir.

Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği Çocuk Sahibi Olma Endişeleri alt boyutu puanları için puan ortalamaları 1.- 4., 3.- 4. ve 2.-3 gruplar arasında gözlenmiştir. Yani hem deprem öncesinde hem de deprem sonrasında “Hayır” diyen grubun puan ortalaması hem “Her İkisine de Evet” hem de “Önce Hayır Sonra Evet” diyen gruptan anlamlı

düzeyde daha düşüktür. Ayrıca diğer boyutlardan farklı olarak bu grupta “Önce Evet Sonra Hayır” ile “Önce Hayır Sonra Evet” cevabını veren grupların puanları arasında da anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farkın “Önce Hayır Sonra Evet” diyen grubun lehine olduğu gözlenmiştir. Bu sonuç göstermektedir ki, deprem sonrasında çocuk sahibi olma yönündeki fikir, çocuk doğurmanın getirebileceği zorlukların endişesinden etkilenmemiştir.

4.2. Kadınların Çocuk Sahibi Olma İsteği Düzeyleri ile, Deprem Sonrası Travma Düzeyleri ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri Arasındaki İlişki

Araştırmada ele alınan sürekli değişkenlere (ölçek toplam puanları ile ölçeklerin alt boyut puanları) ilişkin ortalama, standart sapma ve Pearson korelasyonları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

Betimsel İstatistikler ve Değişkenler Arası Korelasyon Katsayıları (n=401)

Değişkenler	$\bar{X}$	Ss	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.ÇSOİÖ-PÇSO	23.65	.31	1											
2.ÇSOİÖ-T	11.01	.16	.38**	1										
3.ÇSOİÖ-ÇSOE	12.45	.25	.07	.15**	1									
4.ÇSOİÖ-Sİ	13.57	.22	-	.42**	.43**	1								
			.21**											
5. ÇSOİÖ-Toplam	60.68	.49	.68**	.30**	.66**	.37**	1							
6.DSTBÖ-DAV.	10.58	.24	.17**	.13**	-	-	-.11*	1						
				.30**	.27**									
7. DSTBÖ-H	12.27	.30	.09	.13**	-	-	-	.62**	1					
				.34**	.32**	.21**								
8.DSTBÖ-DUY	8.78	.14	-.04	-.10*	-	-.07	-	.29**	.29**	1				
				.17**		.17**								
9.DSTBÖ-BİL	14.31	.24	.14**	.15**	-	-	-	.61**	.61**	.14**	1			
				.30**	.33**	.15**								
10.DSTBÖ-UYKU	8.51	.23	.13*	.10*	-	-	-	.65**	.60**	.26**	.61**	1		
				.28**	.25**	.13**								
11.DSTBÖ-Toplam	54.44	.91	.14**	.13**	-	-	-	.84**	.86**	.43**	.81**	.83**	1	
				.37**	.34**	.20**								
BT	39.90	.60	.16**	.15**	-	-	-.07	.29**	.33**	.18**	.42**	.33**	.41**	1
				.20**	.27**									

** Korelasyon anlamlılık düzeyi: .01(2-tailed).

* Korelasyon anlamlılık düzeyi: .05(2-tailed).

Korelasyon analizine göre, Çocuk Sahibi Olma İsteği (ÇSOİÖ) ile çeşitli değişkenler arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. ÇSOİÖ-Toplam ile DSTBÖ-Toplam arasındaki negatif korelasyon ($r = -.20$, $p < .01$), artan deprem sonrası travma düzeyi ile çocuk sahibi olma isteğinin ilişkili olduğunu göstermektedir. Bireylerin deprem sonrası travma düzeyleri arttıkça çocuk sahibi olma isteği düzeylerinin azaldığı görülmüştür.

Ayrıca, ÇSOİÖ-Tercihler ile DSTBÖ-Toplam arasındaki negatif korelasyon ($r = -.13, p < .05$), çocuk sahibi olma tercihlerinin yüksek olması ile duygusal stres düzeyleri arasında olumsuz bir ilişki olduğunu göstermektedir. Yani deprem sonrası travma düzeyi azaldıkça, tercih puanları artmaktadır. ÇSOİÖ-Sosyal İnançlar ile DSTBÖ-Davranışsal Tepkiler arasındaki negatif korelasyon ($r = -.27, p < .01$), sosyal inançlar arttıkça bireylerin deprem sonrası travmaya bağlı olarak davranışsal tepki düzeylerinin azaldığını göstermektedir.

Belirsizliğe Tahammülsüzlük (BT) ile ÇSOİÖ alt boyutları arasında da anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. BT düzeyi ile ÇSOİÖ-Sosyal İnançlar arasında negatif bir korelasyon ($r = -.27, p < .01$), tespit edilmiş, sosyal inançlar alt boyutu puanları arttıkça BT puanlarının azaldığı görülmüştür. BT ile DSTBÖ-Toplam arasında pozitif bir korelasyon ($r = .41, p < .01$) bulunmuş, belirsizliğe tahammülsüzlük arttıkça, kadınların deprem sonrası travma düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir.

4.3. Kadınların Çocuk Sahibi Olma İsteği Düzeylerinin; Sosyodemografik Veriler, Deprem Sonrası Travma Düzeyi ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleriyle Yordanması

Araştırmaya katılan kadınların çocuk sahibi olma isteği düzeylerine yönelik ÇSOİÖ toplam ve alt boyut puanlarının sosyodemografik veriler, deprem sonrası travma düzeyleri (DSTBÖ) ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri (BTÖ) ile yordanması hiyerarşik regresyon analizi ile sırasıyla incelenmiştir. Tablo 6'da ÇSOİÖ toplam puanlarının, Tablo 7, 8, 9, 10'da sırasıyla ÇSOİÖ alt boyutları puanlarının DSTBÖ ile BTÖ puanları ile yordanmasına yönelik analizler yer almaktadır.

4.3.1. Kadınlarda ÇSOİÖ Toplam puanının; Sosyodemografik Veriler, DSTBÖ ve BTÖ Puanlarıyla Yordanması

Kadınlarda ÇSOİÖ Toplam Puanı'nın yordanmasına yönelik yapılan çoklu hiyerarşik regresyon analizleri sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Katılımcılarda ÇSOİÖ Toplam Puanının Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Çoklu Regresyon Sonuçları

Model 1	B	SH	B	t	f
Yaş	.09	.07	.06	1.21	
Medeni Durum (1 = Evli)	3.24	1.23	.13	2.63*	
Bir yıl içinde çocuk sahibi olma niyeti (1 = Evet)	7.02	1.30	.28	5.42*	13.04*
Depremden Önce Çocuk Sahibi Olma Niyeti (1= Evet)	2.55	1.24	.11	2.06*	
Geniş Aile-Vefat (1=Evet)	-.19	1.08	-.01	-.18	
R ²			.143		
Model 2					
Yaş	.11	.07	.08	1.54	
Medeni Durum (1 = Evli)	3.96	1.21	.16	3.28*	
Bir yıl içerisinde çocuk sahibi olma niyeti (1 = Evet)	6.31	1.27	.25	4.97*	
Depremden Önce Çocuk Sahibi Olma Niyeti (1= Evet)	2.98	1.21	.12	2.4	10.14*
Geniş Aileden Vefat (1 = Evet)	-.07	1.05	-.00	-.07	
DSTBÖ - Davranışsal	.13	.14	.06	.95	
DSTBÖ - Heyecansal	-.25	.10	-.16	-2.43*	
DSTBÖ - Duyuşsal	-.48	.17	-.14	-2.89*	
DSTBÖ - Bilişsel	-.23	.13	-.11	-1.74	
DSTBÖ - Uyku	.05	.14	.02	.36	
R ²		.208			
Model 3					
Yaş	.12	.07	.08	1.66	
Medeni Durum (1 = Evli)	4.00	1.21	.16	3.28	8.59*
Bir yıl içerisinde çocuk sahibi olma niyeti (1 = Evet)	6.27	1.27	.25	4.93	
Depremden Önce Çocuk Sahibi Olma Niyeti (1= Evet)	2.91	1.21	.12	2.39	
Geniş Aileden Vefat (1 = Evet)	-.11	1.05	-.01	-.10	
DSTBÖ - Davranışsal	.15	.14	.07	1.05	
DSTBÖ - Heyecansal	-.26	.11	-.16	-2.51	
DSTBÖ - Duyuşsal	-.48	.17	-.14	-2.88	
DSTBÖ - Bilişsel	-.24	.13	-.12	-1.83	
DSTBÖ - Uyku	.04	.14	.02	.31	
BTÖ- İleriye Yönelik Kaygı	.11	.09	.08	1.30	
BTÖ – Engelleyici Kaygı	-.07	.10	-.04	-.69	
R ²		.211			

* $p < .05$

Tablo 6'daki hiyerarşik regresyon analizinin sonuçları, ÇSOİÖ toplam puanının farklı değişkenler tarafından nasıl yordandığını göstermektedir. Model 1'de yaş, medeni durum, bir yıl içinde çocuk sahibi olma niyeti, depremde önce çocuk sahibi olma niyeti ve deprem nedeniyle geniş ailede vefat değişkenleri modele eklenerek incelenmiştir. Bu model, ÇSOİÖ toplam puanının varyansının %14.3' ünü açıklamaktadır. Anlamlı bulunan değişkenler bir yıl içinde çocuk sahibi olma niyeti ve depremde önce çocuk sahibi olma niyeti olmuştur. Yaş ve geniş ailede vefat değişkenleri ise anlamlı yordayıcı değildir. Model 2'de DSTBÖ' nün alt ölçekleri eklenmiş ve açıklanan varyans %20.8' e yükselmiştir. Bu adımda Model 1'de anlamlı bulunan değişkenlerin yanı sıra DSTBÖ' nün Duyuşsal ve Heyecansal alt ölçekleri de anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur, diğer değişkenler ise anlamlı yordayıcılar değildir. Model 1 ve 2 ile, ÇSOİÖ toplam puanlarının depremde önce ve sonraki çocuk sahibi olma planları ile DSTBÖ puanlarını yordadığı belirlenmiştir. Model 3'te BTÖ alt ölçekleri eklenmiş ve model, varyansın %21.1' ini açıklamıştır. Açıklanan varyans az miktarda yükselse bile Belirsizliğe tahammülsüzlüğün alt boyutları olan İleriye yönelik kaygı ve Engelleyici Kaygı alt boyutları anlamlı yordayıcı değildir.

4.3.2. Kadınlarda ÇSOİÖÖ Alt Boyut Puanlarının; Sosyodemografik Veriler, DSTBÖ ve BTÖ Puanlarıyla Yordanması

Kadınlarda Çocuk Sahibi Olma İsteği-Pozitif Çocuk Sahibi Olma alt boyutunun yordanmasına ilişkin hiyerarşik çoklu regresyon yapılmış ve sonuçlar Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7

Kadınlarda Çocuk Sahibi Olma İsteği-Pozitif Çocuk Sahibi Olma Alt Boyutuna İlişkin Hiyerarşik Çoklu Regresyon Sonuçları

Model 1	<i>B</i>	<i>SH</i>	<i>B</i>	<i>t</i>	<i>f</i>
Yaş	.13	.05	.14	2.77*	
Medeni Durum (1 = Evli)	2.69	.79	.17	3.40*	
Bir yıl içerisinde çocuk sahibi olma niyeti (1 = Evet)	2.55	.83	.16	3.07*	11.07*
Depremden Önce Çocuk Sahibi Olma Niyeti (1= Evet)	1.87	.79	.12	2.36*	
Geniş Aileden Vefat (1 = Evet)	.83	.69	.06	1.20	
R²	.124				
Model 2					
Yaş	.14	.05	.15	3.06*	
Medeni Durum (1 = Evli)	2.38	.79	.15	3.02*	
Bir yıl içerisinde çocuk sahibi olma niyeti (1 = Evet)	2.77	.83	.17	3.34*	
Depremden Önce Çocuk Sahibi Olma Niyeti (1= Evet)	1.59	.79	.10	2.01*	
Geniş Aileden Vefat (1 = Evet)	.57	.69	.04	.83	7.28*
DSTBÖ - Davranışsal	.20	.09	.15	2.18*	
DSTBÖ - Heyecansal	-.05	.07	-.05	-.76	
DSTBÖ - Duyuşsal	-.22	.11	-.10	-	
				2.08*	
DSTBÖ - Bilişsel	.04	.08	.03	.50	
DSTBÖ - Uyku	.08	.09	.06	.86	
R²	.158				
Model 3					
Yaş	.14	.05	.15	3.07*	
Medeni Durum (1 = Evli)	2.46	.79	.16	3.14*	
Bir yıl içerisinde çocuk sahibi olma niyeti (1 = Evet)	2.74	.82	.17	3.32*	
Depremden Önce Çocuk Sahibi Olma Niyeti (1= Evet)	1.55	.79	.10	1.97	6.81*
Geniş Aileden Vefat (1 = Evet)	.554	.680	.04	.81	
DSTBÖ - Davranışsal	.207	.090	.16	2.31*	
DSTBÖ - Heyecansal	-.064	.068	-.06	-.94	
DSTBÖ - Duyuşsal	-.251	.108	-.12	-	
				2.33*	
DSTBÖ - Bilişsel	-.017	.087	-.01	-.20	
DSTBÖ - Uyku	.063	.091	.05	.69	
BTÖ- İleriye Yönelik Kaygı	.099	.057	.11	1.74	
BTÖ – Engelleyici Kaygı	.043	.065	.04	.66	
R²	.175				

* $p < .05$

Pozitif çocuk sahibi olma alt boyutuna yönelik hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Tablo 7'de sunulmuştur. Model 1'de yaş, medeni durum, bir yıl içinde çocuk sahibi olma niyeti, depremden önce çocuk sahibi olma niyeti ve depremde geniş ailede vefat değişkenleri incelenmiştir. 1. Model, pozitif Çocuk Sahibi Olma alt boyutundaki varyansın %12.4' ünü açıklamaktadır. Anlamlı bulunan değişkenler yaş, medeni durum, bir yıl içinde çocuk sahibi olma niyeti ve depremden önce çocuk sahibi olma niyeti olmuştur. Geniş ailede vefat değişkeni ise anlamlı yordayıcı değildir. Model 2'de DSTBÖ' nün alt ölçekleri eklenmiş ve açıklanan varyans %15.8' e yükselmiştir. Bu adımda Model 1'de anlamlı bulunan değişkenlerin yanı sıra DSTBÖ' nün Davranışsal ve Duyuşsal alt ölçekleri de anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur, diğer değişkenler ise anlamlı yordayıcılar değildir. Model 3'te BTÖ alt ölçekleri eklenmiş ve model varyansın %17.5' ini açıklamıştır. Açıklanan varyans az miktarda yükselse bile Belirsizliğe tahammülsüzlüğün alt boyutları olan İleriye yönelik kaygı ve Engelleyici Kaygı alt boyutları anlamlı yordayıcı değildir.

Kadınlarda Çocuk Sahibi Olma İsteği-Tercihler alt boyutunun yordanmasına ilişkin Hiyerarşik Çoklu Regresyon yapılmış ve sonuçlar Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8

Kadınlarda Çocuk Sahibi Olma İsteği-Tercihler Alt Boyutuna İlişkin Hiyerarşik Çoklu Regresyon Sonuçları

Model 1	<i>B</i>	<i>SH</i>	<i>B</i>	<i>t</i>	<i>f</i>
Yaş	.05	.02	.11	2.10*	
Medeni Durum (1 = Evli)	.04	.42	.01	.10	
Bir yıl içerisinde çocuk sahibi olma niyeti (1 = Evet)	.79	.44	.10	1.80	3.57*
Depremden Önce Çocuk Sahibi Olma Niyeti (1= Evet)	.96	.42	.12	2.29*	
Geniş Aileden Vefat (1 = Evet)	-.32	.37	-.04	-.87	
R ²	.044				
Model 2					
Yaş	.06	.02	.12	2.39*	
Medeni Durum (1 = Evli)	-.11	.42	-.01	-.26	
Bir yıl içerisinde çocuk sahibi olma niyeti (1 = Evet)	.85	.44	.11	1.95	
Depremden Önce Çocuk Sahibi Olma Niyeti (1= Evet)	.91	.42	.12	2.17*	
Geniş Aileden Vefat (1 = Evet)	-.44	.36	-.06	-1.21	3.92 *
DSTBÖ - Davranışsal	.05	.05	.07	.94	
DSTBÖ - Heyecansal	.04	.04	.08	1.13	
DSTBÖ - Duyuşsal	-.18	.06	-.16	-3.08*	
DSTBÖ - Bilişsel	.06	.04	.09	1.25	
DSTBÖ - Uyku	.00	.05	.00	.01	
R ²	.092				
Model 3					
Yaş	.06	.02	.13	2.54*	
Medeni Durum (1 = Evli)	-.08	.41	-.01	-.20	
Bir yıl içerisinde çocuk sahibi olma niyeti (1 = Evet)	.83	.43	.10	1.91	
Depremden Önce Çocuk Sahibi Olma Niyeti (1= Evet)	.87	.42	.11	2.09*	3.89*
Geniş Aileden Vefat (1 = Evet)	-.46	.36	-.06	-1.27	
DSTBÖ - Davranışsal	.05	.05	.08	1.13	
DSTBÖ - Heyecansal	.03	.04	.07	.95	
DSTBÖ - Duyuşsal	-.18	.06	-.17	-3.23*	
DSTBÖ - Bilişsel	.03	.05	.05	.70	
DSTBÖ - Uyku	-.01	.05	-.01	-.14	
BTÖ- İleriye Yönelik Kaygı	.07	.03	.15	2.32*	
BTÖ – Engelleyici Kaygı	-.01	.03	-.03	-.41	
R ²	.108				

* $p < .05$

ÇSOİÖ-Tercihler alt boyutuna yönelik hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Tablo 8'de sunulmuştur. Model 1'de yaş, medeni durum, bir yıl içinde çocuk sahibi olma niyeti, depremden önce çocuk sahibi olma niyeti ve depremde geniş ailede vefat değişkenleri incelenmiştir. 1. Model, Tercihler alt boyutundaki varyansın %4.4' ünü açıklamaktadır. Anlamlı bulunan değişkenler yaş ve depremden önce çocuk sahibi olma niyeti olmuştur. Geniş ailede vefat, medeni durum ve bir yıl içerisinde çocuk sahibi olma değişkenleri ise anlamlı yordayıcılar değildir. Model 1 ile, çocuk sahibi olma yönündeki tercihlerin yaş ve çocuk sahibi olma planıyla yordandığı, diğer sosyodemografik özelliklerle bağlantılı olmadığı görülmüştür.

Model 2'de DSTBÖ' nün alt ölçekleri eklenmiş ve açıklanan varyans %9.2' ye yükselmiştir. Bu adımda Model 1'de anlamlı bulunan değişkenlerin yanı sıra DSTBÖ' nün Duyuşsal alt ölçeği de anlamlı bir yordayıcı olarak bulunmuştur, diğer değişkenler ise anlamlı yordayıcılar değildir. Model 3'te BTÖ alt ölçekleri eklenmiş ve model varyansın %10.8' ini açıklamıştır. Bu modelde diğer iki modelde yer alan değişkenlerin yanı sıra BTÖ'nün alt boyutlarından biri olan İleriye yönelik kaygı boyutu da anlamlı bir yordayıcı olarak gözlenmiştir. BTÖ-Engelleyici Kaygı alt boyutu ise anlamlı bir yordayıcı değildir.

Kadınlarda Çocuk Sahibi Olma İsteği-Çocuk Sahibi Olma Endişeleri alt boyutunun yordanmasına ilişkin Hiyerarşik Çoklu Regresyon yapılmış ve sonuçlar Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9

Kadınlarda Çocuk Sahibi Olma İsteği-Çocuk Sahibi Olma Endişeleri Alt Boyutuna İlişkin Hiyerarşik Çoklu Regresyon Sonuçları

Model 1	B	SH	B	t	f
Yaş	-.09	.04	-.13	-2.57*	
Medeni Durum (1 = Evli)	.57	.61	.05	.93	
Bir yıl içerisinde çocuk sahibi olma niyeti (1 = Evet)	3.03	.64	.25	4.73*	
Depremden Önce Çocuk Sahibi Olma Niyeti (1= Evet)	.01	.61	.00	.02	7.76*
Geniş Aileden Vefat (1 = Evet)	-.51	.53	-.05	-.95	
R ²			.090		
Model 2					
Yaş	-.09	.03	-.13	-2.62*	
Medeni Durum (1 = Evli)	1.17	.58	.10	2.04*	
Bir yıl içerisinde çocuk sahibi olma niyeti (1 = Evet)	2.47	.61	.20	4.07*	
Depremden Önce Çocuk Sahibi Olma Niyeti (1= Evet)	.45	.58	.04	.77	
Geniş Aileden Vefat (1 = Evet)	-.26	.50	-.02	-.51	10.69*
DSTBÖ - Davranışsal	-.06	.07	-.07	-.97	
DSTBÖ - Heyecansal	-.12	.05	-.15	-2.32*	
DSTBÖ - Duyuşsal	-.09	.08	-.05	-1.13	
DSTBÖ - Bilişsel	-.15	.06	-.16	-2.38*	
DSTBÖ - Uyku	-.03	.07	-.03	-.48	
R ²			.216		
Model 3					
Yaş	-.08	.03	-.12	-2.49*	
Medeni Durum (1 = Evli)	1.14	.58	.10	1.98*	
Bir yıl içerisinde çocuk sahibi olma niyeti (1 = Evet)	2.466	.606	.204	4.07*	
Depremden Önce Çocuk Sahibi Olma Niyeti (1= Evet)	.432	.579	.037	.75	
Geniş Aileden Vefat (1 = Evet)	-.262	.501	-.024	-.52	
DSTBÖ - Davranışsal	-.063	.066	-.064	-.95	
DSTBÖ - Heyecansal	-.113	.050	-.147	-2.27*	9.00*
DSTBÖ - Duyuşsal	-.078	.079	-.048	-.99	
DSTBÖ - Bilişsel	-.129	.064	-.136	-2.03*	
DSTBÖ - Uyku	-.028	.067	-.028	-.42	
BTÖ- İleriye Yönelik Kaygı	.003	.042	.005	.07	
BTÖ – Engelleyici Kaygı	-.046	.048	-.061	-.96	
R ²			.218		

* $p < .05$

ÇSOİÖ-Çocuk Sahibi Olma Endişeleri alt boyutuna yönelik hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Tablo 9' da sunulmuştur. Model 1'de yaş, medeni durum, bir yıl içinde çocuk sahibi olma niyeti, depremde önce çocuk sahibi olma niyeti ve depremde geniş ailede vefat değişkenleri incelenmiştir. 1. Model, Çocuk Sahibi Olma Endişeleri alt boyutundaki varyansın % 9' unu açıklamaktadır. Anlamlı bulunan değişkenler yaş ve bir yıl içerisinde çocuk sahibi olma niyeti olmuştur. Geniş ailede vefat, medeni durum ve depremde önce çocuk sahibi olma değişkenleri ise anlamlı yordayıcılar değildir. Model 2'de DSTBÖ' nün alt ölçekleri eklenmiş ve açıklanan varyans %21.6' ya yükselmiştir. Bu adımda Model 1'de anlamlı bulunan değişkenlerin yanı sıra medeni durum ve DSTBÖ' nün Heyecansal ve Bilişsel alt ölçekleri de anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur, diğer değişkenler ise anlamlı yordayıcılar değildir. Model 3'te BTÖ alt ölçekleri eklenmiş ve model varyansın %21.8' ini açıklamıştır. Açıklanan varyans az miktarda yükselse bile Belirsizliğe tahammülsüzlüğün alt boyutları olan İleriye yönelik kaygı ve Engelleyici Kaygı alt boyutları anlamlı yordayıcı değildir.

Kadınlarda Çocuk Sahibi Olma İsteği-Sosyal İnançlar alt boyutunun yordanmasına ilişkin hiyerarşik çoklu regresyon yapılmış ve sonuçlar Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10

Kadınlarda Çocuk Sahibi Olma İsteği-Sosyal İnançlar Alt Boyutuna İlişkin Hiyerarşik Çoklu Regresyon Sonuçları

Model 1	B	SH	B	t	f
Yaş	-.00	.03	-.00	-.03	
Medeni Durum (1 = Evli)	-.06	.59	-.01	-.10	
Bir yıl içerisinde çocuk sahibi olma niyeti (1 = Evet)	.66	.62	.06	1.05	.26
Depremden Önce Çocuk Sahibi Olma Niyeti (1= Evet)	-.29	.60	-.03	-.49	
Geniş Aileden Vefat (1 = Evet)	-.20	.52	-.02	-.38	
R ²			.003		
Model 2					
Yaş	-.00	.03	-.00	-.07	
Medeni Durum (1 = Evli)	.51	.56	.05	.91	
Bir yıl içerisinde çocuk sahibi olma niyeti (1 = Evet)	.22	.59	.02	.36	6.08*
Depremden Önce Çocuk Sahibi Olma Niyeti (1= Evet)	.04	.57	.00	.07	
Geniş Aileden Vefat (1 = Evet)	.05	.49	.01	.10	
DSTBÖ - Davranışsal	-.05	.06	-.05	-.72	
DSTBÖ - Heyecansal	-.13	.05	-.18	-2.62*	
DSTBÖ - Duyuşsal	.01	.08	.01	.15	
DSTBÖ - Bilişsel	-.18	.06	-.20	-2.92*	
DSTBÖ - Uyku	.00	.07	.00	.06	
R ²			.136		
Model 3					
Yaş	-.00	.03	-.00	-.02	
Medeni Durum (1 = Evli)	.45	.56	.04	.80	
Bir yıl içerisinde çocuk sahibi olma niyeti (1 = Evet)	.23	.587	.02	.40	
Depremden Önce Çocuk Sahibi Olma Niyeti (1= Evet)	.05	.56	.01	.09	
Geniş Aileden Vefat (1 = Evet)	.06	.49	.01	.11	
DSTBÖ - Davranışsal	-.05	.06	-.06	-.82	5.86*
DSTBÖ - Heyecansal	-.119	.05	-.17	-2.46*	
DSTBÖ - Duyuşsal	.03	.08	.02	.44	
DSTBÖ - Bilişsel	-.13	.06	-.15	-2.11*	
DSTBÖ - Uyku	.02	.07	.02	.24	
BTÖ- İleriye Yönelik Kaygı	-.06	.04	-.09	-1.43	
BTÖ – Engelleyici Kaygı	-.05	.05	-.08	-1.13	
R ²			.154		

* $p < .05$

ÇSOİÖ-Sosyal İnançlar alt boyutuna yönelik hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Tablo 10'da sunulmuştur. Model 1'de yaş, medeni durum, bir yıl içinde çocuk sahibi olma niyeti, depremde önce çocuk sahibi olma niyeti ve depremde geniş ailede vefat değişkenleri incelenmiştir. 1. Model, Sosyal İnançlar alt boyutundaki varyansın %.03'ünü açıklamaktadır. Bu modeldeki hiçbir değişken anlamlı yordayıcı değildir. Model 2'de DSTBÖ' nün alt ölçekleri eklenmiş ve açıklanan varyans %13.6' ya yükselmiştir. Bu adımda DSTBÖ' nün Heyecansal ve Bilişsel alt ölçeklerinin anlamlı yordayıcılar olduğu saptanmıştır. Diğer değişkenler ise anlamlı yordayıcılar değildir. Model 3'te BTÖ alt ölçekleri eklenmiş ve model varyansın %15.4' ünü açıklamıştır. Açıklanan varyans az miktarda yükselse bile Belirsizliğe tahammülsüzlüğün alt boyutları olan İleriye yönelik kaygı ve Engelleyici Kaygı alt boyutları anlamlı yordayıcı değildir.

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada, 6 Şubat 2023 tarihli, Kahramanmaraş merkezli depremleri yaşamış olan 402 kadının, çocuk sahibi olma isteği düzeyleri; sosyodemografik özelliklere, deprem sonrası değişen aile düzenlerine, deprem sonrası travma düzeylerine ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerine göre incelenmiş olup, sırayla tartışmaya sunulmuştur.

5.1. Kadınların Çocuk Sahibi Olma İsteğinin Sosyodemografik Özelliklerle Farklılaşması

Çocuk sahibi olma isteği düzeyinin sosyoekonomik koşullarla değişebildiği, bireylerin kültürel ve ekonomik şartlarının gelişmesiyle çocuk doğurma isteğinin azaldığı, birçok çalışmada gösterilmiştir. Mevcut çalışmamızda eğitim düzeyinin artmasıyla çocuk doğurma isteğinin azaldığı, farklı araştırmaları destekler nitelikte tespit edilmiştir. 1880-1970 yılları arasında İsveç'teki toplam çocuk doğurma hızı ve sosyoekonomik statü ilişkisi, 1880-1890-1900-1960-1970 yıllarındaki nüfus sayımları incelenerek araştırılmıştır (Dribe & Scalone, 2014). Çalışmada, orta ve yüksek gelirli ailelerde doğurganlık hızının, düşük sosyoekonomik seviyedeki ailelere göre daha az olduğu, ayrıca evliliğin, çocuk doğurma hızında pozitif şekilde anlamlı fark yarattığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde, İzlanda, Kanada, Kuzey Amerika, İsveç ve Norveç ülkelerindeki çocuk doğurma hızı etkenleri incelendiğinde, doğurganlığın, elit kesim ailelerinde çiftçi ailelerine göre çok daha az olduğu gösterilmiştir (Dribe vd, 2014).

Bireyin bulunduğu toplum yapısının, dolayısıyla sosyal normların da çocuk doğurma isteğini doğrudan etkilediği, farklı çalışmaların ana konusu olmuştur. Sosyal normlar, belirli durumlarda, bir grubun üyelerince kabul gören davranış standartları olarak tanımlanırlar (Cislaghi & Heise, 2018). Sosyal normların, kadınların doğurma potansiyelleri (Codazzi vd, 2018) ile evlilik yaşının belirlenmesinde (Kenny vd, 2019) doğrudan etkili olduğu gösterilmiştir. Codazzi ve ark, Brezilya'da 18-35 yaş arası popülasyonu 1991, 2000, 2010 nüfus sayımları verileri doğrultusunda incelediklerinde, aylık geliri eşinden daha az olan ve eğitim seviyesi düşük olan kadınların doğurganlığının daha yüksek olduğunu tespit etmişler, bu durumun cinsiyete dair sosyal normlarla ortaya çıktığını savunmuşlardır (Codazzi vd, 2018).

Mevcut çalışmamızda, eğitim seviyesi azaldıkça; çocuklar olmadan yaşamın anlamının olmadığı, yaşlılıkta ebeveyn bakımı için çocukların gerekli olduğu, daha fazla çocuğun yaşamı daha mutlu kıldığı ve yaşamda cesaret kaynağı olduğu yönündeki

düşüncelerin (Pozitif Çocuk Doğurma Motivasyonu skorları) arttığı, ancak sosyal inançlar (çocuk sahibi olmanın kolaylık sağladığı yönündeki inançlar) ve doğurganlık endişesi skorlarının, eğitim düzeyiyle çok farklılaşmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu, çocuk sahibi olmada kadın cinsiyete dair normlardan ziyade, sosyal normların önemini desteklemektedir (Yu & Liang, 2022).

Pozitif Çocuk Doğurma Motivasyonu puanlarının eğitim seviyesi ile ters orantılı şekilde farklılaşması, eğitim düzeyi düşük olan kadınlar için çocuk sahibi olmanın, yaşamı anlamlandıran önemli bir unsur olduğunu ortaya koymuştur. Kağıtçıbaşı (1982) tarafından yürütülen geniş kapsamlı bir araştırma sonucu, çocuğa atfedilen değer in detaylı bir şekilde farklı kültürlerde incelendiği bir dizi çalışma ‘Çocuğun Değeri (Value of Children, VOC) Çalışmaları’ olarak literatüre geçmiş, 9 farklı bölgeden (Endonezya, Kore, Filipinler, Singapur, Tayvan, Tayland, Türkiye, ABD, Almanya), evli olan, 20 000’ den fazla katılımcının cevapları değerlendirilmiştir. VOC çalışmasında, farklı ekonomik gelişmişlik düzeylerinde, çocuğa farklı değerlerin atfedildiği görülmüş, bu değerler; psikolojik, sosyal ve ekonomik değerler olarak 3 ana başlıkta incelenmiştir. Yine aynı çalışmada, farklı kültürlerde, çocuk ile elde edilen psikolojik yararların; eğlence, neşe, yoldaşlık, gurur ve başarı elde etme, sosyal yararların; toplumda kabul görme, ailenin ismini ve geleneklerini devam ettirebilme olduğu gösterilmiştir. VOC çalışması, 2005 yılında Türkiye’de tekrar yapılmış (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005), aradan geçen 30 yıllık sürede; Türkiye’de eğitim seviyesinin artmasıyla, çocuğa atfedilen ekonomik değer in düştüğünü, ancak atfedilen psikolojik değerin arttığını, ekonomik gelişmişlikle ise çocuğun maddi değeri nin azaldığı (aynı zamanda çocuğa yönelik harcamaların arttığı), dolayısıyla çocuk doğurmanın düştüğünü ortaya koymuştur. Kağıtçıbaşı, ayrıca, Türkiye’den farklı olarak diğer ülkelerde sosyoekonomik seviyenin artmasıyla çocuğa atfedilen psikolojik değeri nin değişmediğini, dolayısıyla, farklı kültürel faktörlerin devrede olduğunu belirtmiştir.

Çocuğa atfedilen ekonomik değeri ve çocuk doğurma isteği ilişkisi, toplumsal üretim teorisi çerçevesinde farklı araştırmalara konu olmuştur (Lindenberg, 1996; Nauck 2007). Lindenberg (1996), toplumsal üretim teorisinde, bireyin hayatında iki temel hedef bulunduğunu öne sürmüştür: fiziksel iyilik hali ve toplumda kabul görme. Toplumda kabul görmeyi ise toplum içindeki statü, davranışların onaylanması ve etkileşim olarak üç ana başlıkta toplamıştır. Lindenberg’e göre, bireylerin ihtiyacı hangi yönde (fiziksel iyilik hali ya da toplumda kabullenme) ise toplumsal üretim o yönde

şekillenmektedir. Nauck (2007), toplumsal üretim teorisi çerçevesinde çocuk doğurma isteğini incelerken, çocukların ailelerin maddi yükünü paylaşarak (dışarıda çalışıp evin harcamalarına katkıda bulunarak) fiziksel iyilik halini beraberinde getirdiğini belirtmiş, ayrıca çocuk sahibi olmanın, farklı kültürlerde toplumsal statü ve onay görme açısından da önemli olduğunu vurgulamıştır. Türkiye’de çocuk doğurma hızındaki düşüşün araştırıldığı, 710 kadınla yapılan bir çalışmada ise kadınların eğitim seviyesinin artmasıyla, ailede ikinci çocuktan sonraki çocuğun annenin konforunu arttırmadığı, çocuk sayısının annenin toplumla etkileşimi üzerinde anlamlı fark yaratmadığı tespit edilmiştir (Klaus, 2010).

Mevcut çalışmamızda, halihazırda çocuk sahibi olan kadınlar ile çocuk sahibi olmayan kadınların Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği puanları karşılaştırıldığında, çocuk sahibi olan kadınlarda Pozitif Çocuk Doğurma Motivasyonu skorlarının daha yüksek olduğu, ancak diğer alt boyutların (Tercihler, Doğurganlık Endişesi, Sosyal İnançlar) skorlarında çocuğu olmayan kadınlara göre anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmamızda, kadınların 1-11 arasında değişen çocuk sayısı tespit edilmiş, fakat istatistiksel olarak sadece çocuk varlığına göre farklılaşma incelenebilmiştir. Bu durum, Doğurganlık Endişesi (çocuk sayısının artmasıyla harcamaların karşılanamayacağı, çocuğun ağır bir sorumluluk olduğu düşünceleri) ile Sosyal İnançlar (az çocuk sahibi olmanın kolaylık olduğu, küçük ailelerin toplumda daha kolay kabul gördüğü düşünceleri) puanlarının çocuk sayısına göre değişip değişmediği, dolayısıyla çocuk sayısının, annenin konforunu ya da toplumda kabulünü artırıp artırmadığı yönünde yorum yapılmasını kısıtlı kılmıştır. Elde edilen bu sonuca dayanak oluşturur nitelikte, Kağıtçıbaşı (2005), çocuk sayısının çocuğa atfedilen ekonomik değerle ilişkili olduğunu, ancak psikolojik değerler ilişkili olmadığını belirtmiştir.

5.2. Çocuk Sahibi Olma İsteğinin Deprem Sonrası Travma Düzeyi ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyi ile İlişkisi

Yaşamı tehdit eden durumlarda çocuk sahibi olma isteğinin ne kadar değişebildiğine dair birçok çalışma mevcuttur. Konuyla ilgili araştırmalarda, afetlerin hemen sonrasında doğum oranlarının azaldığı, ancak takip eden yıllarda arttığı belirtilmiş, doğum oranlarındaki bu farkın dayanağı olabilecek şekilde; afetzedelerin psikolojik açıdan takipleri 1-2 yılı aşmadığı için kadınların travmadan etkilenme düzeylerinin çocuk doğurma isteğine nasıl etki ettiği net şekilde tespit edilememiştir. 1989 yılında ABD'nin Güney Carolina eyaletinde meydana gelen Hugo kasırgası sonrasında, 1975-1997 yılları arasındaki evlilik, doğum ve boşanma verileri incelenmiş, 23 yılı kapsayan zaman serisi analizleri sonucunda, afet bölgesi ilan edilen 24 bölgede evlilik, doğum ve boşanma oranlarının, ülkedeki diğer 22 bölgeye göre arttığı tespit edilmiştir (Cohan & Cole, 2002). 12 Ağustos 2012 tarihinde İran'ın kuzeybatı bölgesinde 6.3 ve 6.4 şiddetlerinde iki deprem meydana gelmiş, yaklaşık 260 000 kişi bu depremlerden etkilenmiş, depremlerin 1 yıl öncesi ve 1 yıl sonrasındaki çocuk doğurma oranları incelendiğinde ise, sağlık hizmetlerinin aksamasına bağlı olarak canlı doğum oranlarının azaldığı, ancak nüfus artışının devam ettiği tespit edilmiştir (Bahmanjanbeh ve ark, 2016). 2009 yılında İtalya'da L'Aquila bölgesinde meydana gelen depremi takip eden 2 yıl içerisinde, 451 kadın incelenmiş, çocuk doğurmayı isteyen kadınların sayısında % 22.6 artış saptanmış, bu durum kadınların travmatik durumla baş etme stratejisine bağlanmıştır (Carta ve ark, 2012).

Bu bölümde; öncelikle, çocuk sahibi olma isteği düzeyi ile deprem sonrasındaki çocuk planının değişimi, ardından, deprem sonrası travma düzeyi ile belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin çocuk sahibi olma isteği düzeylerini yordamasına yönelik sonuçlar tartışmaya sunulmuştur.

5.2.1. Kadınların, Deprem Öncesi ve Sonrasındaki Çocuk İsteme Durumlarının, Çocuk Sahibi Olma İsteği Düzeyine Göre Değişimi

Mevcut çalışmamızda, kadınların depremden 1 yıl öncesine kadar ve deprem sonrasındaki 1 yıl içerisinde çocuk sahibi olma planları “evet/hayır” cevapları alınacak şekilde sorulmuş, çocuk planlarının değişimi Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği (ÇSOİÖ) puanları ile Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği (DSTBÖ) puanları ile karşılaştırılmıştır. Deprem öncesindeki çocuk planına bakılmaksızın, deprem sonrasında çocuk sahibi olmayı planlayanlarda, ÇSOİÖ toplam puanlarının

yüksek olması beklenen bir sonuç olarak görülmüştür. Ancak ÇSOİÖ alt boyutlarının farklılaşması incelendiğinde, deprem öncesinde çocuk planlamayıp sonrasında çocuk planlayanlarda, deprem sonrasında da çocuk planlamayanlara göre Doğurganlık Endişesi puanlarının yüksek olması, dikkate değer bir bulgu olarak öne çıkmıştır. Deprem sonrasında çocuk sahibi olma yönünde fikir değiştiren kadınlarda; çocuk sahibi olmanın ağır bir sorumluluk olduğu, çocuklarının geleceği için endişelendiği yönündeki düşüncelerin tezatlık gösterecek şekilde fazla olması, afetler sonrasında doğurganlığın, farklı faktörlerden etkilendiğine işaret etmektedir. Çocuk doğurma isteğinde eşlerin taleplerinin de etkili olabileceği düşünülmüş, fakat çalışmanın sadece kadınlarla yürütülmüş olması, bu faktörün değerlendirilmesinin önüne geçmiştir. Afetler sonrasındaki doğurganlık isteğinde erkek-kadın farkının incelendiği bir çalışmada; 2004 yılında Hint Okyanusu'nda 9.2 şiddetindeki deprem sonrasında Endonezya'da ortaya çıkan tsunami felaketi sonrasında, travmanın, kadınların çocuk doğurma isteğinde önemli bir artışa yol açtığı, ancak erkeklerin çocuk sahibi olma isteklerinin travmayla değişmediği tespit edilmiştir (Stoutamire, 2021). Stoutamire (2021)'in çalışmasıyla benzer şekilde, çalışmamızda, kadınların deprem sonrasında çocuk sahibi olmayı istemelerindeki artış, Dehşet Yönetimi Teorisi (DYT)'deki Ölümün Belirginleşmesi hipotezine dayanak oluşturur niteliktedir. Çocuk sahibi olmanın, bireyin, toplumla entegrasyonunu sağladığı ve toplumda var oluşunu desteklediği (Nauck, 2007) göz önünde bulundurulduğunda, ölümün belirginleşmesi ile kişinin benliğini ait olduğu toplum ve kültürle devam ettirme çabasına girmesi, dolayısıyla, çocuk sahibi olma isteğinin artması anlaşılabilir bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Mathews ve Sear (2008), ölümün belirginleşmesi ile çocuk sahibi olma isteği ilişkisini internet ortamında deneysel olarak test etmiş, ölüm düşüncesinin artmasının kadınlarda doğurganlık isteğini değiştirmedeğini belirtmişlerdir. Yaptıkları çalışma, halihazırdaki araştırmamızdan farklı olarak, sadece üniversite öğrencileri ve ağırlıklı olarak evli olmayan bir grup üzerinde gerçekleştirilmiş, katılımcıların travma maruziyetinden ziyade sanal ortamda ölüme dair sorular sorulmuş, çalışmamızın merkezi olan “travma (afet) sonrasındaki ölüm düşüncesinin belirginleşmesi” ana fikrinden farklı bir boyutu ölçmüştür.

5.2.2. Kadınların Çocuk Sahibi Olma İsteği Düzeyi ile, Deprem Sonrası Travma Düzeyleri ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeylerinin İlişkisi

Çocuk planı değişiminin yanı sıra, çalışmamızda, 402 kadının, kesitsel olarak Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği puanlarının Deprem Sonrası Travma Düzeyleri ile

Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeylerine göre farklılaşması da incelenmiştir. Yapılan korelasyon analizlerinde ÇSOİÖ ve DSTBÖ puanları arasında negatif korelasyon saptanmış, DSTBÖ puanları (deprem sonrası travma düzeyleri) arttıkça ÇSOİÖ (çocuk sahibi olma isteği düzeyi) puanlarının azaldığı görülmüştür. Bu sonuç, ilk bakışta, depremler sonrasında kaydedilmiş doğum oranlarındaki artışa (Ahmed, Tan, & Rudd, 2024) açıklık getirmiyor gibi görünmektedir. Ancak çalışmamızda, verilerin katılımcılardan deprem sonrasındaki 6-9. aylarda toplandığı, Ahmed ve ark (2024)' nın derlemesinde belirtilen çocuk doğurma oranlarının ise, depremleri takip eden yıllar içerisindeki seri analizleri içerdiği farkı göz önünde bulundurulmalıdır. Veri toplama aşamasının, Maraş depremlerini takip eden bir yıl içinde yapıldığı düşünüldüğünde; ÇSOİÖ ve DSTBÖ arasındaki negatif ilişkinin, farklı araştırmalarda yer alan, afetlerin hemen sonrasında doğum oranlarının düşmesi (Ahmed, Tan, & Rudd, 2024; Kalish, 2018; Nandi, Mazumder, & Behrman, 2018) bulgularıyla paralellik göstermiştir.

Mevcut çalışmamızda, belirsizliğe tahammülsüzlük, ileriye yönelik kaygı (geleceğin kestirilebilir olması gerekliliği düşüncelerine yönelik kaygı) ile engelleyici kaygı (belirsiz durumlarda hayatın akışının engellendiği düşüncelerine yönelik kaygı) şeklinde ölçülmüş, belirsizliğe yönelik kaygının (BTÖ puanlarının) depremler sonrasında yüksek olabileceği düşünülmüştür. Depremlerle hayatın devamlılığına ilişkin belirsizliğin artacağı, dolayısıyla belirsizliğe yönelik kaygının artışıyla, bireyin, (DYT'nin Kaygı Tampon Hipotezi'ne göre) kaygısını azaltmak için benlik saygısını artırmaya yönelik tutumlara yöneleceği savı ortaya çıkmıştır. Benlik saygısının, farklı toplumsal normlarda çocuğa atfedilen değerle yakından ilişkili olması (Ataca, Kagitcibasi, & Diri, 2005.; Kagitcibasi, 1982), çalışmamızdaki BTÖ değerleri ile ÇSOİÖ puanlarının ilişkili olabileceğine dair bir ön fikir oluşturmuştur. BTÖ puanları ile yapılan karşılaştırmalarda, beklentiyi karşılar şekilde, DSTBÖ puanlarıyla anlamlı ilişki saptanmış, ÇSOİÖ toplam puanlarıyla ise anlamlı ilişki saptanmamıştır. Ancak yapılan regresyon analizlerinde, ÇSOİÖ alt boyutlarından Tercihler alt boyutu ile BTÖ'nün İleriye Yönelik Kaygı alt boyutu arasındaki ilişki anlamlı görülmüştür. İleriye yönelik kaygının artmasıyla, Tercihler puanları da artmıştır. Tercihler alt boyutunda, doğum oranlarının azalması sonucu ülkede iş gücü kaybı yaşanacağı, tek çocukların kardeşi olan çocuklara göre daha fazla psikolojik sorun yaşayacağı gibi geleceğe yönelik muhtemel durumların yer aldığı göz önünde bulundurulursa; ileriye yönelik kaygı puanlarının artışı ile Tercihler boyutu puanlarının artışının birbiriyle paralellik göstermesi beklenen bir bulgu olmuştur.

5.2.3. Kadınların Çocuk Sahibi Olma İsteği Düzeyinin, Deprem Sonrası Travma Düzeyleri ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri ile Yordanması

Her iki ölçeğin (ÇSOİÖ ile DSTBÖ) alt boyutları puanlarının birbirlerini ne kadar açıkladığı hiyerarşik regresyon analizleri ile incelenmiştir. DSTBÖ alt boyutlarından Duyuşsal alt boyutun (durup dururken ağlama isteği, çaresiz hissetme, deprem sonrasında hareketlerine daha çok dikkat etme, hayatının değerini anlama) puanları arttıkça Pozitif Çocuk Doğurma Motivasyonu puanlarının azaldığı, Davranışsal Problemler alt boyutun (iştah kaybı yaşama, çabuk öfkelenme, kapalı ortamlara girememe, kâbuslar görme) puanları arttıkça Pozitif Çocuk Doğurma Motivasyonlarının arttığı yönünde yordandığı tespit edilmiştir. Ölümün belirginleşmesi ile bireyin, benlik saygısını artıracak şekilde davranışlara başvuracağı (Greenberg, Vail, & Pyszczynski, 2014), benlik saygısının ise toplumda kabul gören sosyal statüye ulaşma yolundan geçtiği (Routledge, & Vess, 2019, böl. 7) göz önünde bulundurulduğunda; Davranışsal Problemler arttıkça çocuk sahibi olmanın yaşamı daha anlamlı kıldığı yönündeki düşüncelerin artıyor olması, DYT’de belirtilen Ölümün Belirginleşmesi ve Kaygı Tampon hipotezlerini destekler nitelikte yorumlanmıştır.

Hiyerarşik regresyon analiziyle öne çıkan bir başka bulgu, ÇSOİÖ’ de yer alan Doğurganlık Endişesi alt boyutu puanlarının, DSTBÖ alt boyutlarından Heyecansal Sınırlılık ve Bilişsel Yapı alt boyutları ile anlamlı şekilde negatif yönde değişmesi olmuştur. Heyecansal Sınırlılık (geleceğe dair güven duygusunun azalması, yaşama isteğinin azalması, pişmanlıkların artması, yaşamın anlamının azalması) ve Bilişsel Yapı (aile üyeleri ve gelecek için endişelenme, her an tedirgin olma) puanlarının artmasıyla Doğurganlık Endişesi (çocuk sahibi olmanın anne için ağır bir sorumluluk olduğu) alt boyutu puanlarının azaldığı tespit edilmiştir. Doğurganlık Endişesi alt boyutunun bu şekilde değişmesi, endişe yaratan düşüncelerin ve kaygılı durumların, çocuk sahibi olmanın beraberinde ağır bir sorumluluk getireceği düşüncelerini azalttığını göstermiştir. Bu sonuç, Du ve ark (2013)’nın çalışmasına paralel şekilde, DYT’ nin dayanağı olan üç hipotezden Kaygı Tamponu hipotezini destekler nitelikte görülmüştür. Du ve ark (2013), Kaygı Tamponu Hipotezi ile benlik saygısını araştırdıkları çalışmada, bireysel öz güvenden ziyade kolektivist özgüvenin hâkim olduğu toplumlarda, anksiyetenin artmasıyla başkasına bağlı gelişen öz-güvenin de arttığını belirtmişlerdir.

Çalışmamızda, Kaygı Tamponu Hipotezi'yle bağlantılı olabilecek şekilde, katılımcıların “belirsizliğe tahammülsüzlük” düzeylerinin de regresyon analizleri ile ne kadar açıklanabileceği araştırılmış, ancak çocuk doğurma isteklerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi ile yeterli düzeyde yordanmadığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak; halihazırdaki çalışma ile, 50 000 kişinin hayatını yitirdiği Maraş depremleri sonrasında, kadınların deprem sonrası travma ile belirsizliğe tahammülsüzlük değerlerinin çocuk sahibi olma isteği üzerinde nasıl bir fark oluşturacağı araştırılmak istenmiştir. Verilerin sadece, depremi takip eden 6-9.aylarda toplanmış olması, çalışmada sadece kadınların çocuk sahibi olma isteklerinin değerlendirilmiş olması, afetleri takip eden süre içindeki çocuk doğurma isteğinin hangi psikolojik faktörlerden etkilenebileceğini tespit etmek açısından yetersiz kalmış, bu durum, çalışmanın önemli bir kısıtlılığı olarak tanımlanmıştır.

Afetler sonrasında, etkilenen nüfusun travma düzeyleri açısından düzenli takip edilmesi, bu esnada çocuk doğurma hızının değişkenliğinin sağlık bilgi sistemleriyle hesaplanması, verilerin bir bölgeyle sınırlı kalmayıp farklı bölgelerden toplanması, veri toplama aşamasında kadınların eş/partnerlerinin de katılımının sağlanması, çocuk doğurma isteğinin afetlerle nasıl değişebildiğini görmek açısından literatüre farklı katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2023, Ekim 22). *Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü*. 22 Ekim, 2023 erişim tarihinde, <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> adresinden alındı
- Ahinkorah, B.O., Seidu, A.A., Armah-Ansah, E.K., Budu, E., Ameyaw, E.K., Agbaglo, E. vd. (2020). Drivers of desire for more children among childbearing women in sub-Saharan Africa: implications for fertility control. *BMC Pregnancy Childbirth*, 20(778). <https://doi.org/10.1186/s12884-020-03470->
- Ahmed, K. J., Tan, Y., & Rudd, D. (2024). Exploring the relationship between changes in fertility and disasters: a review of the literature. *Journal of Population Research*, 41(1). <https://doi.org/10.1007/s12546-023-09324-9>
- Akram, R., Sarker, A.R., Sheikh, N., Ali, N., Mozumder, M., & Sultana, M. (2020). Factors associated with unmet fertility desire and perceptions of ideal family size among women in Bangladesh: Insights from a nationwide Demographic and Health Survey. *PLOS ONE*, 15(5). Makale e0233634. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0233634>
- Alderotti, G., Vignoli, D., Baccini, M., & Matysiak, A. (2021). Employment instability and fertility in Europe: A meta-analysis. *Demography*, 58(3), 871-900. <https://doi.org/10.1215/00703370-9164737>
- Arbona, C., Rodriguez, L., Dragomir-Davis, M., Olvera, N., de Dios, M. A., & Cano, M. A. (2022). Intolerance of uncertainty and DSM-5 PTSD symptom severity among trauma exposed Latina college women. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 31(3), 304-321. <https://doi.org/10.1080/10926771.2020.1866132>
- Ataca, B., Kagitcibasi, C., & Diri, A. (2005). The Turkish family and the value of children: Trends over time. The value of children in cross-cultural perspective. Case studies from eight societies. ResearchGate. https://www.researchgate.net/profile/Bernhard-Nauck/publication/260369214_The_value_of_children_in_cross-cultural_perspective_Case_studies_in_eight_societies/links/56d6eb7308aee1aa5f75ad46/The-value-of-children-in-cross-cultural-perspective-Case-studies-in-eight-societies.pdf#page=87. Erişim tarihi: 17.09.2024

- Bahmanjanbeh, F., Kohan, S., Yarmohammadian, M.H., Haghshenas, A. (2016). Evaluation of reproductive health indicators in women affected by East Azarbaijan earthquake on August 2012. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*, 21(5), 504-509. <https://doi.org/10.4103/1735-9066.193414>
- Başoğlu, M., Şalcıoğlu, E., Livanou, M., Özeren, M., Aker, T., Kılıç vd. (2001). A study of the validity of a screening instrument for traumatic stress in earthquake survivors in Turkey. *Journal of Traumatic Stress*, 14(3), 491–509. <https://doi.org/10.1023/A:1011156505957>
- Becker, E. (1973). The denial of death. New York: Free Press.
- Behrman, J. A., & Weitzman, A. (2016). Effects of the 2010 Haiti earthquake on women's reproductive health. *Studies in Family Planning*, 47(1), 3–17. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4465.2016.00045.x>
- Blake, K.R. (2022). When fertile, women seek status via prestige but not dominance. *Psychological and Cognitive Sciences*, 119(46). <https://doi.org/10.1073/pnas.2205451119>
- Boelen, P. A., & Reijntjes, A. (2009). Intolerance of uncertainty and social anxiety. *Journal of Anxiety Disorders*, 29, 130–135. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2008.04.007>
- Bozdemir, B.S. (2024). Trauma Psychology. Independently published
- Budner, S. (1962). Intolerance of ambiguity as a personality variable. *Journal of Personality*, 30, 29–50.
- Buhr, K., & Dugas, M. J. (2002). The Intolerance of Uncertainty Scale: psychometric properties of the English version. *Behaviour Research and Therapy*, 40, 931–946.
- Busetta, A., Mendola, D., & Vignoli, D. (2019). Persistent joblessness and fertility intentions. *Demographic Research*, 40, 185–218. <https://www.jstor.org/stable/26726997>
- Campisi, N., Kulu, H., Mikolai, J., Klüsener, S., & Myrskylä, M. (2024, Ağustos 23). A spatial perspective on the Nordic fertility decline: The role of economic and social uncertainty in fertility trends. *Demography*. <https://www.demogr.mpg.de/papers/working/wp-2020-036.pdf>
- Carleton, R. N., Collimore, K. C., & Asmundson, G. (2010). “It's not just the judgments—It's that I don't know”: Intolerance of uncertainty as a predictor of

- social anxiety. *Journal of Anxiety Disorders*, 24, 189–195. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2009.10.007>
- Carleton, R.N., Duranceau, S., Shulman, E.P., Zerff, M., Gonzales, J., & Mishra, S. (2016). Self-reported intolerance of uncertainty and behavioural decisions. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 51, 58-65. <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2015.12.004>
- Carleton, R. N., Mulvogue, M. K., Thibodeau, M. A., McCabe, R. E., Antony, M. M., & Asmundson, G. J. G. (2012). Increasingly certain about uncertainty: Intolerance of uncertainty across anxiety and depression. *Journal of Anxiety Disorders*, 26, 468-479. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2012.01.011>
- Carleton, R. N., Norton, M. P. J., & Asmundson, G. J. (2007). Fearing the unknown: A short version of the Intolerance of Uncertainty Scale. *Journal of Anxiety Disorders*, 21(1), 105-117. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2006.03.014>
- Carta, G., D'Alfonso, A., Colagrande, I., Catana, P., Casacchia, M., & Patacchiola, F. (2012). Post-earthquake birth-rate evaluation using the brief cope. *The Journal of Maternal-Fetal & Neonatal Medicine*, 25(11), 2411–2414. <https://doi.org/10.3109/14767058.2012.697945>
- Cauffman, E., Shulman, E. P., Steinberg, L., Claus, E., Banich, M. T., Graham, S. vd. (2010). Age differences in affective decision making as indexed by performance on the Iowa Gambling Task. *Developmental Psychology*, 46, 193-207. <https://doi.org/10.1037/a0016128>
- Cénat, J.M., & Derivois, D. (2014). Assessment of prevalence and determinants of posttraumatic stress disorder and depression symptoms in adults survivors of earthquake in Haiti after 30 months. *Journal of Affective Disorders*, 159, 111-117. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2014.02.025>
- Church, A.C., Ibitoye, M., Chettri, S. & Casterline J.B. (2023). Traditional supports and contemporary disrupters of high fertility desires in sub-Saharan Africa: a scoping review. *Reproductive Health*, 20, 86. <https://doi.org/10.1186/s12978-023-01627-7>
- Codazzi, K., Pero, V., & Albuquerque Sant'Anna, A. (2018). Social norms and female labor participation in Brazil. *Review of Development Economics*, 22(4), 1513-1535. <https://doi.org/10.1111/rode.12515>

- Cohan, C. L., & Cole, S. W. (2002). Life course transitions and natural disaster: Marriage, birth, and divorce following Hurricane Hugo. *Journal of Family Psychology*, 16(1), 14–25. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.16.1.14>
- Cohen, J. (1988). Statistical power analysis for the behavioral sciences. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203771587>
- Comolli, C.L., Neyer, G., Andersson, G., Dommermuth, L., Fallesen, P., Jalovaara, M., vd. (2019). Beyond the Economic Gaze: Childbearing during and after recessions in the Nordic countries. *Stockholm Research Reports in Demography*, 37, 473-520. <https://doi.org/10.1007/s10680-020-09570-0>
- Dai, W., Chen, L., Lai, Z., Li, Y., Wang, J., & Liu, A. (2016). The incidence of post-traumatic stress disorder among survivors after earthquakes: a systematic review and meta-analysis. *BMC Psychiatry*, 16(188). <https://doi.org/10.1186/s12888-016-0891-9>
- Davis, J. (2017). Fertility after natural disaster: Hurricane Mitch in Nicaragua. *Population and Environment*, 38(4), 448–464. <https://doi.org/10.1007/s11111-017-0271-5>
- Dribe, M., Hacker, J. D., & Scalone, F. (2014). The impact of socio-economic status on net fertility during the historical fertility decline: A comparative analysis of Canada, Iceland, Sweden, Norway, and the USA. *Population Studies*, 68(2), 135–149. <https://doi.org/10.1080/00324728.2014.889741>
- Dribe, M., & Scalone, F. (2014). Social class and net fertility before, during, and after the demographic transition: A micro-level analysis of Sweden 1880-1970. *Demographic Research*, 30(15), 429-464. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2014.30.15>
- DSM-IV-TR. (1995). Amerikan Psikiyatri Birliği: Mental bozuklukların tanısı ve sayımsal elkitabı (çev. E. Köroğlu, 4. bs). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Du, H., Jonas, E., Klackl, J., Agroskin, D., Hui, E. K., & Ma, L. (2013). Cultural influences on terror management: Independent and interdependent self-esteem as anxiety buffers. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49(6), 1002-1011. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2013.06.007>
- Faul, F., Erdfelder, E., Lang, A.G., & Buchner, A. (2007). G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior Research Methods*, 39, 175–191. <https://doi.org/10.3758/BF03193146>

- Fetzner, M. G., Horswill, S. C., Boelen, P. A., & Carleton, R. N. (2013). Intolerance of uncertainty and PTSD symptoms: Exploring the construct relationship in a community sample with a heterogeneous trauma history. *Cognitive Therapy and Research*, 37, 725-734. <https://doi.org/10.1007/s10608-013-9531-6>
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS: Book plus code for E version of text* (Vol. 896). SAGE Publications.
- Finlay, J. (2009). Fertility response to natural disasters: The Case of Three High Mortality Earthquakes. *World Bank Policy Research Working Paper*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1372960
- Freeston, M. H., Rhéaume, J., Letarte, H., Dugas, M. J., & Ladouceur, R. (1994). Why do people worry?. *Personality and Individual Differences*, 17(6), 791-802. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(94\)90048-5](https://doi.org/10.1016/0191-8869(94)90048-5)
- Furnham, A., & Marks, J. (2013). Tolerance of Ambiguity: A review of the recent literature. *Psychology*, 4(9), 717-728. <https://doi.org/10.4236/psych.2013.49102>
- George, D., & Mallery, P. (2003). *Frequencies SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference*. Allyn & Bacon.
- Goldstein, J., Kreyenfeld, M., Jasilioniene, A., & Örsal, D.K. (2013). Fertility reactions to the ‘Great Recession’ in Europe: Recent evidence from order-specific data. *Demographic Research*, 29(4), 85-104.
- Golub, R., Ivkov-Dzigurski, A., & Simeunović, V. (2023). Determinants of fertility intentions of the women in Bosnia and Herzegovina—An example from the Semberija Region. *Behavioral Sciences*, 13(5), 417. <https://doi.org/10.3390/bs13050417>
- Gradus, J. L., & Galea, S. (2022). Reconsidering the definition of trauma. *The Lancet Psychiatry*, 9(8), 608-609. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(22\)00196-1](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(22)00196-1)
- Gray, J. A., & McNaughton, N. (2003). *The Neuropsychology of Anxiety: An Enquiry into the Functions of the Septo-Hippocampal System*, Oxford University Press. https://www.academia.edu/37842471/The_Neuropsychology_of_Anxiety_An_Enquiry_into_the_Functions_of_the_Septo_Hippocampal_System_Second_Edition
- Greco, V., & Roger, D. (2001). Coping with uncertainty: the construction and validation of a new measure. *Personality & Individual Differences*, 31, 519–534. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(00\)00156-2](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(00)00156-2)

- Greco, V., & Roger, D. (2003). Uncertainty, stress, and health. *Personality & Individual Differences*, 34, 1057– 1068. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00091-0](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00091-0)
- Green V., & Roger, D. (2001). Coping with uncertainty: The construction of a new measure. *Personality and Individual Differences*, 31, 519-534. [http://doi:10.1016/S0191-8869\(00\)00156-2](http://doi:10.1016/S0191-8869(00)00156-2).
- Greenberg, J., Pyszczynski, T., & Solomon, S. (1986). The causes and consequences of a need for self-esteem: A terror management theory. In R.F. Baumeister (Ed.), *Public self and private self* (pp. 189-212). New York: Springer-Verlag.
- Greenberg, J., Schimel, J., Martens, A., Solomon, S., & Pyszczynski, T. (2001). Sympathy for the devil: Evidence that reminding Whites of their mortality promotes more favorable reactions to White racists. *Motivation and Emotion*, 25, 113-133. <https://doi.org/10.1023/A:1010613909207>
- Greenberg, J., Simon, L., Pyszczynski, T., Solomon, S., & Chatel, D. (1992). Terror management and tolerance: Does mortality salience always intensify negative reactions to others who threaten one's worldview?. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(2), 212–220. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.63.2.212>
- Greenberg, J., Vail, K., & Pyszczynski, T. (2014). Terror Management Theory and Research: How the desire for death transcendence drives our strivings for meaning and significance. *Advances in Motivation Science*, 1, 85-134. <https://doi.org/10.1016/bs.adms.2014.08.003>
- Guetto, R., Bazzani, G., & Vignoli, D. (2022). Narratives of the future and fertility decision-making in uncertain times. An application to the COVID-19 pandemic. *European Journal of Population*, 38(1), 93-124. <https://doi: 10.1007/s10680-021-09602-3>
- Guo, J., He, H., Qu, Z., Wang, X., & Liu, C. (2017). Post-traumatic stress disorder and depression among adult survivors 8 years after the 2008 Wenchuan earthquake in China. *Journal of Affective Disorders*, 210, 27-34. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2016.12.009>
- Guo, J., Wu, P., Tian, D., Wang, X., Zhang, W., Zhang, X. vd. (2013). Post-traumatic stress disorder among adult survivors of the Wenchuan earthquake in China: a repeated cross-sectional study. *Journal of Anxiety Disorders*, 28, 75–82. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2013.12.001>

- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate Data Analysis*. 7th Edition, Pearson Education: Upper Saddle River.
- Haq, A., (2023). The impact of extreme weather events on fertility preference and gender preference in Bangladesh. *Frontiers in Environmental Science*, 11, <https://doi.org/10.3389/fenvs.2023.1095460>
- Haq, S.M.A., & Ahmed, K.J. (2019). Is fertility preference related to perception of the risk of child mortality, changes in landholding, and type of family? a comparative study on populations vulnerable and not vulnerable to extreme weather events in Bangladesh. *Population Review*, 58(2), <https://doi.org/10.1353/prv.2019.0007>
- Haq, S. M. A., Chowdhury, M. A. B., & Uddin, J. (2021). What matters for fertility in Bangladesh: natural disasters or mortality differentials, or both? Researchgate. https://www.researchgate.net/profile/Shah-Md-Atiqul-Haq/publication/351823649_What_matters_for_fertility_in_Bangladesh_natural_disasters_or_mortality_differentials_or_both/links/60abe35b299bf1031fc83a2d/What-matters-for-fertility-in-Bangladesh-natural-disasters-or-mortality-differentials-or-both.pdf. Erişim tarihi: 17.06.2024.
- Harmon-Jones, E., Simon, L., Greenberg, J., Pyszczynski, T., Solomon, S., & McGregor, H. (1997). Terror management theory and self-esteem: Evidence that increased self-esteem reduced mortality salience effects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(1), 24–36. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.72.1.24>
- Hart, J., Shaver, P. R., & Goldenberg, J. L. (2005). Attachment, Self-Esteem, Worldviews, and Terror Management: Evidence for a Tripartite Security System. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(6), 999–1013. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.88.6.999>
- Hayes, J., Schimel, J., Faucher, E. H., & Williams, T. J. (2008). Evidence for the DTA hypothesis II: Threatening self-esteem increases death-thought accessibility. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44(3), 600-613. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2008.01.004>
- Hoffman, L.W., & Hoffman, M. L. (1973). *The value of children to their parents: Psychological Perspectives on Population*. Basic Books.
- Hong, R. Y., & Cheung, M. W. L. (2015). The structure of cognitive vulnerabilities to depression and anxiety: evidence for a common core etiologic process based on

- a meta-analytic review. *Clinical Psychological Science*, 3, 892-912.
<https://doi.org/10.1177/2167702614553789>
- Hong, R. Y., & Lee, S. S. (2015). Further clarifying prospective and inhibitory intolerance of uncertainty: factorial and construct validity of test scores from the intolerance of uncertainty scale. *Psychological Assessment*, 27, 605-620.
<https://doi.org/10.1037/pas0000074>
- Hoppe, A., Fritsche, I., & Koranyi, N. (2017). Self-transcendence as a psychological parenthood motive: When mortality salience increases the desire for non-biological children. *European Journal of Social Psychology*, 47(4), 488-500.
<https://doi.org/10.1002/ejsp.2218>
- Howlett, J., & Stein, M. (2016). Prevention of trauma and stressor-related disorders: a review. *Neuropsychopharmacology*, 41, 357-369.
<https://doi.org/10.1038/npp.2015.261>
- Jacoby, R. J. (2020). Intolerance of uncertainty. In J. S. Abramowitz & S. M. Blakey (Eds.), *Clinical handbook of fear and anxiety: Maintenance processes and treatment mechanisms* (pp. 45-63). American Psychological Association.
<https://doi.org/10.1037/0000150-003>
- Jonas, E., Martens, A., Niesta Kayser, D., Fritsche, I., Sullivan, D., & Greenberg, J. (2008). Focus theory of normative conduct and terror-management theory: The interactive impact of mortality salience and norm salience on social judgment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(6), 1239-1251.
<https://doi.org/10.1037/a0013593>
- Kagitcibasi, C. (1982). The changing value of children in Turkey. Papers of East-West Population Institute.
- Kagitcibasi, C., & Ataca, B. (2005). Value of children and family change: A three-decade portrait from Turkey. *Applied Psychology*, 54(3), 317-337.
<https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2005.00213.x>
- Kalish, M. (2018). How are US natural disasters and birth rates connected? (Doctoral dissertation, Georgetown University).
- Kamiloğlu, N., & Irmak Vural, P. (2022). Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği' nin Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *YOBU Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(1), 1-13. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yobusbf/issue/68654/1088828>. Erişim tarihi:07.04.2023

- Karaman Örsal, D. D., & Goldstein, J. R. (2018). The changing relationship between unemployment and total fertility. *Population Studies*, 72(1), 109–121.
- Klaus, D. (2010). Changing value of children and fertility transition in Turkey. *Journal of Comparative Family Studies*, 41(5), 799-815. <https://doi.org/10.3138/jcfs.41.5.799>
- Kvestad, I., Ranjitkar, S., Ulak, M., Chandyo, R.K., Shrestha, M., Shrestha, L. vd. (2019). Earthquake exposure and post-traumatic stress among Nepalese mothers after the 2015 earthquakes. *Frontiers in Psychology*, 10(734). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00734>
- Li, N.P., Patel, L., Balliet, D., Tov W., & Scollon, C.N. (2011). The incompatibility of materialism and the desire for children: Psychological insights into the fertility discrepancy among modern countries. *Social Indicators Research*, 101, 391–404. <https://doi.org/10.1007/s11205-010-9665-9>
- Lindenberg, S. (1996). Continuities in the theory of social production functions. In H. B. Ganzeboom & S. Lindenberg (Eds.), *Verklarende Sociologie: Opstellen voor Reinhard Wippler* (pp. 169–184). Amsterdam: Thela Thesis.
- Liu, S., Han, J., Xiao, D., Ma, C., & Chen, B. (2009). A report on the reproductive health of women after the massive 2008 Wenchuan earthquake. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 108(2), 161–164. <https://doi:10.1016/j.ijgo.2009.08.030>
- Livanou, M., Başsoğlu, M., Şsalcioğlu, E., & Kalendar, D. (2002). Traumatic stress responses in treatment-seeking earthquake survivors in Turkey. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 190(12), 816-823.
- Mandel, N., & Heine, S. J. (1999). Terror management and marketing: He who dies with the most toys wins. *Advance in Consumer Research Association for Consumer Research*, 26, 527-532.
- Mathews, P., & Sear, R. (2008). Life after death: an investigation into how mortality perceptions influence fertility preferences using evidence from an internet-based experiment. *Journal of Evolutionary Psychology*, 6(3), 155-172. <https://doi.org/10.1556/jep.6.2008.3.1>
- McEvoy, P.M., & Mahoney, A.E.J. (2012). To be sure, to be sure: intolerance of uncertainty mediates symptoms of various anxiety disorders and depression. *Behavior Therapy*, 43(3), 533-545. <https://doi.org/10.1016/j.beth.2011.02.007>

- McLain, D. L. (1993). The Mstat-I: A New Measure of an Individual's Tolerance for Ambiguity. *Educational and Psychological Measurement*, 53(1), 183-189. <https://doi.org/10.1177/0013164493053001020>
- Naghbi S.A., Khazaee-Pool M., & Moosazadeh M. (2019). Psychometric properties of fertility desire scale (FDS) developed for Iranian parents. *BMC Public Health*, 19(1), 1-11. <https://doi.org/10.1186/s12889-019-7413-x>
- Nandi, A., Mazumdar, S., & Behrman, J. R. (2018). The effect of natural disaster on fertility, birth spacing, and child sex ratio: evidence from a major earthquake in India. *Journal of Population Economics*, 31, 267-293. <https://doi.org/10.1007/s00148-017-0659-7>
- Nauck, B. (2007). Value of children and the framing of fertility: Results from a cross-cultural comparative survey in 10 societies. *European Sociological Review*, 23, 615-629. <https://doi.org/10.1093/esr/jcm028>
- Nobles, J., Frankenberg, E., & Thomas, D. (2015). The effects of mortality on fertility: population dynamics after a natural disaster. *Demography*, 52(1), 15-38. <https://doi.org/10.1007/s13524-014-0362-1>
- Norton, P. J. (2005). A psychometric analysis of the Intolerance of Uncertainty Scale among four racial groups. *Journal of Anxiety Disorders*, 6, 699-707. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2004.08.002>
- Oates, G. L. (1997). Self-Esteem Enhancement Through Fertility? Socioeconomic Prospects, Gender, and Mutual Influence. *American Sociological Review*, 62(6), 965-973. <https://doi.org/10.2307/2657350>
- Ogilvie, D. M., Cohen, F., & Solomon, S. (2008). The undesired self: Deadly connotations. *Journal of Research in Personality*, 42(3), 564-576. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2007.07.012>
- Paltell, K. C., Edalatian Zakeri, S., Gorka, S. M., & Berenz, E. C. (2022). PTSD symptoms, intolerance of uncertainty, and alcohol-related outcomes among trauma-exposed college students. *Cognitive Therapy and Research*, 46(4), 776-790. <https://doi.org/10.1007/s10608-022-10302-3>
- Paulus, M.P., Rogalsky, C., Simmons, A., Feinstein, J.S., & Stein, M.B. (2003). Increased activation in the right insula during risk-taking decision making is related to harm avoidance and neuroticism. *Neuroimage*, 19, 1439-1448. [https://doi.org/10.1016/S1053-8119\(03\)00251-9](https://doi.org/10.1016/S1053-8119(03)00251-9)

- Pyszczynski, T., Greenberg, J., Solomon, S., Arndt, J., & Schimel, J. (2004). Why do people need self-esteem? a theoretical and empirical review. *Psychological Bulletin*, 130(3), 435–468. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.130.3.435>
- Rahman, A., Giyarsih, S. R., & Murti Budi Santosa, S. H. (2022). Modeling the desire to have children post-disaster Palu – Indonesian 2018. *Open Access Macedonian Journal of Medical Sciences*, 10(E), 1483–1488. <https://doi.org/10.3889/oamjms.2022.10192>
- Rodgers, J. L., John, C. A. S., & Coleman, R. (2005). Did fertility go up after the Oklahoma City bombing? An analysis of births in metropolitan counties in Oklahoma, 1990–1999. *Demography*, 42(4), 675–692. <https://doi.org/10.1353/dem.2005.0034>
- Rosenblatt, A., Greenberg, J., Solomon, S., Pyszczynski, T., & Lyon, D. (1989). Evidence for terror management theory: The effects of mortality salience on reactions to those who violate or uphold cultural values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(4), 681–690. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.4.681>
- Routledge, C., & Arndt, J. (2008). Self- sacrifice as self- defence: Mortality salience increases efforts to affirm a symbolic immortal self at the expense of the physical self. *European Journal of Social Psychology*, 38(3), 531–541. <https://doi.org/10.1002/ejsp.442>
- Routledge, C., & Vess, M. (Eds.). (2019). *Handbook of Terror Management Theory*. Academic Press.
- Roylance, C., Abeyta, A. A., Routledge, C., & Juhl, J. (2014). The existential consequences of an unjust world: The effects of individual differences in belief in a just world and just world threats on death-thought accessibility. *Basic and Applied Social Psychology*, 36(5), 452–460. <https://doi.org/10.1080/01973533.2014.944312>
- Salcioglu, E., Basoglu, M., & Livanou, M. (2007). Post-traumatic stress disorder and comorbid depression among survivors of the 1999 earthquake in Turkey. *Disasters*, 31(2), 115–129. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7717.2007.01000.x>
- Sarıçam, H., Erguvan, F. M., Akın, A. & Akça, M. Ş. (2014). Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12) Türkçe Formu: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Route Educational and Social Science Journal*, 1(3), 148–157. <https://doi.org/10.17121/ressjournal.109>

- Sasson, I., & Weinreb, A. (2017). Land cover change and fertility in West-Central Africa: rural livelihoods and the vicious circle model. *Population and Environment*, 38, 345–368. <https://doi.org/10.1007/s11111-017-0279-x>
- Saya, G.K., Premarajan, K.C., Roy, G., Sarkar, S., Kar, S.S., Ulaganeethi, R. vd. (2021). Current fertility desire and its associated factors among currently married eligible couples in urban and rural area of Puducherry, south India. *African Health Sciences*, 21(3), 1385-1395. <https://dx.doi.org/10.4314/ahs.v21i3.50>
- Schimmel, J., Hayes, J., Williams, T., & Jahrig, J. (2007). Is death really the worm at the core? Converging evidence that worldview threat increases death-thought accessibility. *Journal of personality and social psychology*, 92(5), 789. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.92.5.789>
- Schmeichel, B. J., Gailliot, M. T., Filardo, E.-A., McGregor, I., Gitter, S., & Baumeister, R. F. (2009). Terror management theory and self-esteem revisited: The roles of implicit and explicit self-esteem in mortality salience effects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(5), 1077–1087. <https://doi.org/10.1037/a0015091>
- Seltzer, N., & Nobles, J. (2017). Post-disaster fertility: Hurricane Katrina and the changing racial composition of New Orleans. *Population And Environment*, 38, 465-490. <https://doi.org/10.1007/s11111-017-0273-3>
- Smoak, N. (2022, February 27). Fertility rate. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/fertility-rate>. Erişim tarihi: 12.09.2023
- Solomon, S., Greenberg, J., & Pyszczynski, T. (1991). Terror management theory of self-esteem. In C. R. Snyder, & D. Forsyth (Eds), *Handbook of social and clinical psychology: The health perspective* (pp.21-40). New York: Pergamon Press.
- Stein, D.J., Craske, M.A., Friedman, M.J., & Phillips, K.A. (2014). Anxiety Disorders, Obsessive-Compulsive and Related Disorders, Trauma- and Stressor-Related Disorders, and Dissociative Disorders in DSM-5. *The American Journal of Psychiatry*, 171(6), 611-613. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2014.14010003>
- Stets, J.E., & Lee, J. (2021). The Mother Identity and Self-Esteem. In: P.S. Brenner, J.E. Stets, R.T. Serpe (Eds), *Identities in Action* (pp. 133-153). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-76966-6_7

- Stoutamire, B. (2021). Rebuilding Families after the Boxing Day Tsunami: Trauma Exposure, Fertility Preferences, and Fertility Outcomes (Master's thesis, The University of North Carolina at Chapel Hill).
- Strid, P., Snead, M. C., Galang, R. R., Bish, C. L., & Ellington, S. R. (2022). Fertility and contraception among women of reproductive age following a disaster: a scoping review. *Reproductive Health*, 19(147). <https://doi.org/10.1186/s12978-022-01436-4>
- Strout, T. D., Hillen, M., Gutheil, C., Anderson, E., Hutchinson, R., Ward, H. vd. (2018). Tolerance of uncertainty: A systematic review of health and healthcare-related outcomes. *Patient education and counseling*, 101(9), 1518-1537. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2018.03.030>
- Tang, B., Deng, Q., Glik, D., Dong, J., & Zhang, L. (2017). A meta-analysis of risk factors for post-traumatic stress disorder (PTSD) in adults and children after earthquakes. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(12), 1537. <https://doi.org/10.3390/ijerph14121537>.
- Tanhan, F. ve Kayri, M. (2013). Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 13(2), 1013-1025. https://toad.halileksi.net/olcek/deprem-sonrasi-travma-duzeyini-belirleme-olcegi/#google_vignette. Erişim tarihi: 16.03.2023
- Tasneem, N., Atiqul Haq, S.M., Ahmed, M.N.Q., & Ahmed, K.J. (2023). Fertility decisions in the wake of COVID-19: a comprehensive review of influencing determinants and trends. *SN Social Sciences*, 3(8), 135. <https://doi.org/10.1007/s43545-023-00729-0>
- The International Disaster Database. (2023, Eylül). Centre for research on the epidemiology of disasters, Earthquakes in Türkiye. <https://files.emdat.be/2023/09/CredCrunch72.pdf>, Erişim tarihi: 02.12.2023
- Türk Tabipler Birliği. (2023, Ağustos). VI. Ay Deprem Raporu: Olağandışı Durumlara Dayanıksız Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri. <https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/6ayraporu.pdf>, Erişim Tarihi: 20.10.2023
- Vail, K. E., Juhl, J., Arndt, J., Vess, M., Routledge, C., & Rutjens, B. T. (2012). When death is good for life: considering the positive trajectories of terror management. *Personality and Social Psychology Review*, 16(4), 303–329. <https://doi.org/10.1177/1088868312440046>

- Vignoli, D., Minello, A., Bazzani, G., Matera, C., & Rapallini, C. (2022). Narratives of the future affect fertility: Evidence from a laboratory experiment. *European Journal of Population*, 38(1), 93-124. <https://doi.org/10.1007/s10680-021-09602-3>
- Vives, M.L., & FeldmanHall, O. (2018). Tolerance to ambiguous uncertainty predicts prosocial behavior. *Nature Communications*, 9(1), 2156. <https://doi.org/10.1038/s41467-018-04631-9>
- Wang, S., & Zhong, S. (2022). Economic Uncertainty, Cultural and Ideational Transition, and Low Fertility. *Sustainability*, 14(14), 8344. <https://doi.org/10.3390/su14148344>
- Webber, D., Zhang, R., Schimel, J., & Blatter, J. (2016). Finding death in meaninglessness: Evidence that death- thought accessibility increases in response to meaning threats. *British Journal Of Social Psychology*, 55(1), 144-161. <https://doi.org/10.1111/bjso.12118>
- Yaakobi, E., Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2014). Parenthood as a terror management mechanism: The moderating role of attachment orientations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 40(6), 762-774. <https://doi.org/10.1177/0146167214525473>
- Yu, X., & Liang, J. (2022). Social norms and fertility intentions: Evidence from China. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.947134>
- Zotti, M. E., Williams, A. M., Robertson, M., Horney, J., & Hsia, J. (2013). Post-disaster reproductive health outcomes. *Maternal and Child Health Journal*, 17(5), 783-796. <https://doi.org/10.1007/s10995-012-1068-x>

EKLER

Ek-A: Tez Etik Kurul İzin İstek Formu

T.C.	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	Amine Reyhan Khatib
ÖĞRENCİ NO	2021011001
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	Psikoloji
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	Tez
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP - YAPILMADIĞI	2023 / 2024- GÜZ DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Depremden Etkilenen Kadınların Deprem Sonrası Travma ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeylerine Göre Çocuk Sahibi Olma İsteklerinin İncelenmesi
TEZİN AMACI	Bu çalışma ile; 6 Şubat Maraş Depremleri'nden etkilenen kadınların çocuk doğurma isteklerinin düzeyinin, özellikle deprem sonrası travma ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlanmıştır.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Bölgemizde yaşanan 6 Şubat depremleri sonrasında kadınların çocuk doğurma isteklerinin, deprem sonrası travma ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerine göre nasıl farklılaştığının belirlenmesi bu çalışmanın ana hedefi olarak belirlenmiştir. Araştırmada; sosyodemografik bilgilerin sorulduğu veri formu, Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği, Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği kullanılacaktır. 01.04.139 nolu aile hekimliği birimine kayıtlı olan 18-45 yaş aralığındaki 796 kadın hastadan oluşan araştırma evreninde, rastgele örneklem şeklinde 400 kadın hastanın çalışmaya dahil edilmesi planlanmıştır. Veri toplama süreci tamamlandığında, elde edilen veriler SPSS 22.0 istatistik programı ile analiz edilecek olup, sonuçlar güncel literatür ile tartışmaya sunulacaktır.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	Yenidoğan Aile Sağlığı Merkezi, 01.04.139 nolu Aile Hekimliği Birimi
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI - ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	Yenidoğan Aile Sağlığı Merkezi, 01.04.139 nolu Aile Hekimliği Birimi/ Yüreğir İlçe Sağlık Müdürlüğü, Adana, Yüreğir
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	Hali hazırda yapılacak çalışma, Adana Yüreğir İlçe Sağlık Müdürlüğü'ne bağlı Yenidoğan Aile Sağlığı Merkezi'nde bulunan 01.04.139 no'lu Aile Hekimliği Birimi'ne kayıtlı ya da başvurmış, 18-45 yaş aralığındaki, gebe ya da lohusa olmayan, deprem hakkında görüşmeyi kabul eden kadın hastalar ile yürütülecektir. Hazırlanmış olan veri formları araştırmacı tarafından, hastalar ile yüzyüze görüşme ile doldurulacaktır.
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇEKLERİN UYGULANACAĞI	Bu çalışmada <i>Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği</i> (Fertility Desire Scale olarak 2019 yılında Naghibi, Khazee-Pool, ve Moosazadeh tarafından geliştirilmiş olup, Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Kamilioğlu ve I.Vural tarafından yapılmıştır (Kamilioğlu, & I.Vural, 2022).), <i>Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği</i> (Van depremi sonrasında bireylerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu belirtilerini hızlı ve kolay değerlendirebilecek bir ölçme aracını ortaya koyabilmek, ayrıca toplum temelli çalışmalarda değerlendirilebileceği kısa, anlaşılır, kolay uygulanabilir bir ölçek oluşturmak amacıyla geliştirilmiştir (Tanhan, & Kayri, 2013).) ile <i>Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12)</i> ("Short Version of the Intolerance of Uncertainty Scale" olarak Carleton, Norton ve Asmundason tarafından 2007 yılında geliştirilmiş olup Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması 2014 yılında yapılmıştır (Sarıçam, Erguvan, Akın, & Akça, 2014).) kullanılacaktır.
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, ... V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) 1(bir) sayfa Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği. 2) 1(bir) sayfa Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği. 3) 1(bir) sayfa Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12) 4) 1 (bir) sayfa araştırma veri formu
ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Amine Reyhan Khatib	ÖĞRENCİNİN İMZASI: ..... TARİH: 14 /07/ 2023
TEZ / ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU	

1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.						
2. Anılan konu ..... faaliyet alanı içerisine girmektedir.						
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI		SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI		
Adı - Soyadı: Prof. Dr. Binnaz Kıran	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Prof. Dr. Şükrü Uğuz		Prof. Dr. Murat Koç		
Enstitü	Unvanı:	Enstitü Müdürlüğünde Evrak Aslı Islak İmzalıdır		Enstitü Müdürlüğünde Evrak Aslı Islak İmzalıdır		
İmzası:	İmzası:	İmzası:		İmzası:		
... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...		... / ... / 20...		
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER						
Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHİNKARAKAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
Müdürlüğünde Evrak Aslı Islak İmzalıdır	Müdürlüğünde Evrak Aslı Islak İmzalıdır	Müdürlüğünde Evrak Aslı Islak İmzalıdır	Evrak Aslı Islak İmzalıdır	Müdürlüğünde Evrak Aslı Islak İmzalıdır	Müdürlüğünde Evrak Aslı Islak İmzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde Evrak Aslı Islak İmzalıdır
... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	☒	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince incelenmiş olup, ... / ... / 20... - ... / ... / 20... tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi taraflarımızca uygundur.				
OY ÇOKLUĞU İLE	☐					
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.						

Ek-B: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Tarih:.....

**ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ETİK KURULU**

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu formun amacı araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılmanız ile ilgili izin almaktır.

Bukapsamda "Depremden Etkilenen Kadınların Deprem Sonrası Travma ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeylerine Göre Çocuk Sahibi Olma İsteklerinin İncelenmesi" başlıklı araştırma "Uzm Dr Amine Reyhan Khatib" tarafından gönüllü katılımcılarla yürütülmektedir. Araştırma sırasında sizden alınacak bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için aşağıda iletişim bilgisi bulunan araştırmacıyla görüşebilirsiniz. Bu araştırmaya katılmama hakkınız bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmaya katıldıktan sonra çalışmadan çıkabilirsiniz. Bu formu onaylamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz anlamına gelecektir.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı, afetler (doğal afetler, savaşlar) sonrasında artan doğurganlık oranının kadınlar açısından hangi psikolojik faktörlere bağlı olabileceğine dair, mevcut anlayışın geliştirilmesidir.

Araştırmanın Nedeni: Bu araştırma Uzm Dr Amine Reyhan Khatib'in Psikoloji Yüksek Lisansı bitirme tezi için tasarlanmıştır.

Araştırmanın Yürütüleceği Yer: Yenidoğan Aile Sağlığı Merkezi, Yüreğir, Adana

Çalışmaya Katılım Onayı:

Araştırmanın amacını, nedenini, yürütüleceği yer ile ilgili bilgileri okudum ve gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Araştırma ile ilgili ayrıntılı açıklamalar yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunuldu. Bu araştırma ile ilgili faydalar ve riskler ile ilgili bilgilendirildim.

Bu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (İslak imzası ile)

Adı-Soyadı:

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: Uzm Dr Amine Reyhan Khatib

e-posta:

İmzası:

Ek-C: Sosyodemografik Veri Formu

Kişisel Veri Formu

1. Ad-Soyad:
2. Yaş:
3. Medeni durum:
4. Eğitim düzeyi:
  - ☐ İlkokul
  - ☐ Ortaokul
  - ☐ Lise
  - ☐ Üniversite
5. Çocuk sayısı:.....
6. 6 Şubat depremleri sonrasında evinizden başka bir yerde barınmak zorunda kaldınız mı?
  - ☐ Evet ise;
    - Ne kadar süre ev dışında kaldınız?.....
    - Başka bir yere taşınmak zorunda kaldınız mı?.....
  - ☐ Hayır
7. Depremler nedeniyle çekirdek ailenizden (anne-baba, eş, çocuk, kardeş) vefat eden oldu mu?
  - ☐ Evet ise;
    - Hangi aile üyesi/üyeleri?.....
  - ☐ Hayır ise;
    - Aile üyelerinde uzun süreli özel bakım gerektirecek yaralanma oldu mu?.....
8. Depremler nedeniyle geniş ailenizden (akrabalar) vefat eden oldu mu?
  - ☐ Evet ise;
    - Kaç kişi?.....
  - ☐ Hayır
9. Depremler nedeniyle hane halkının ya da sizin aylık gelirinizde azalma oldu mu?
  - ☐ Evet ise, aşağıdaki seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz:
    - Çalışıyorum fakat iş yerimiz hasar gördü.
    - Çalışıyorum fakat işimize olan talep / iş alanımız azaldı.
    - Çalışıyorum fakat üretim/işimizi ortaya koyma kapasitemiz azaldı.
    - İşsizim.
  - ☐ Hayır
10. Depremler öncesinde çocuk sahibi olmayı planlıyor muydunuz?
  - ☐ Evet
  - ☐ Hayır
11. Önümüzdeki 1 yıllık dönemde çocuk sahibi olmayı planlıyor musunuz?
  - ☐ Evet
  - ☐ Hayır

Ek-D: Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği

3.2. Çocuk Sahibi Olma İsteği Ölçeği

Aşağıda bireylerin çocuk sahibi olma isteklerini belirlemek için bazı ifadeler bulunmaktadır. Lütfen aşağıdaki maddelerin karşısında bulunan ve maddelere ne kadar katıldığınızı gösteren sayılardan size en uygun olanını işaretleyiniz. (1) Hiç katılmıyorum, (2) Az katılıyorum, (3) Kısmen katılıyorum, (4) Çok katılıyorum ve (5) Tamamen katılıyorum anlamına gelmektedir.

	ÇOCUK SAHİBİ OLMA İSTEĞİ ÖLÇEĞİ	5	4	3	2	1
1.	Çocuklar olmadan yaşam anlamsızdır.					
2.	Evde çocuğun olması Yaradan'ın bir lütfüdür.					
3.	Çocuk sahibi olmak yaşlılıkta ebeveynlerin bakımı için gereklidir.					
4.	Çocuk sahibi olmak eşlerin evlilik ilişkilerini geliştirir.					
5.	Çocuklarımı uygun şekilde eğitmek için gücümün yetmediğine inanıyorum.					
6.	Çocuklarımla geleceğinden endişelendiğimden, daha fazla çocuk sahibi olmak istemiyorum.					
7.	Gebeliğin önlenmesi Yaradan'ın işine karışmaktır.					
8.	Çocuklarımla sayıları artarsa, onların harcamalarını karşılayamayacağımı düşünüyorum.					
9.	Çocuk sahibi olmanın ağır bir sorumluluk olduğunu ve bu sorumluluğu taşıyamayacağımı düşünüyorum.					
10.	Çocuk sahibi olmak, eğitime devam etmeye engel olur.					
11.	Daha fazla çocuğa sahip olmak yaşamı daha mutlu kılar.					
12.	Daha fazla çocuğa sahip olmak yaşamda bir cesaret kaynağıdır.					
13.	Daha az çocuk sahibi olmanın daha büyük kolaylık olduğuna inanıyorum.					
14.	Doğum oranlarının artmaması durumunda, ülke yaşlı nüfusunda artış ve iş gücü kaybında azalma yaşanacaktır.					
15.	Kardeşi olmayan tek çocuklar, kardeşi olan çocuklara göre daha fazla psikolojik sorun yaşarlar.					
16.	Küçük aileler toplum tarafından daha kolay kabul edilir.					
17.	Bana göre, çocuk doğurmak için sürekli ve güvenli bir işe sahip olmak gerekir.					
18.	Torunlarımız hala/teyze ve dayı/amcadan mahrum bırakılmamalıdır.					
19.	Çiftlerin çocuk sahibi olmasını sağlamak için ebeveynliği desteklemenin gerekli olduğuna inanıyorum.					

Ek-E: Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği

3.3. Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği

Lütfen aşağıdaki maddelerin karşısında bulunan ve maddelere ne kadar katıldığınızı gösteren sayılardan size en uygun olanını işaretleyiniz. (1) Hiç katılmıyorum, (2) Az katılıyorum, (3) Kısmen katılıyorum, (4) Çok katılıyorum ve (5) Tamamen katılıyorum anlamına gelmektedir.

DEPREM SONRASI TRAVMA DÜZEYİNİ BELİRLEME ÖLÇEĞİ		5	4	3	2	1
1.	İştah kaybı yaşıyorum.					
2.	Daha öfkeli/sinirli biri oldum.					
3.	Kâbuslar görüyorum.					
4.	Deprem olacak diye kapalı alanlara giremiyorum.					
5.	Geleceğe ilişkin güven duygumu yitirdim					
6.	Artık hayatın hiçbir anlamı yokmuş gibi geliyor.					
7.	Yaşadıklarım sonrasında yaşama isteğim azaldı.					
8.	Deprem sonrasında hayatımda yaptıklarım ilişkin pişmanlıklarım arttı.					
9.	Kendimi çok çaresiz/güçsüz hissediyorum.					
10.	Yardıma muhtaç olmak onurumu kırıyor.					
11.	Deprem sonrasında davranışlarıma/ilişkilerime daha çok dikkat etmeye başladım.					
12.	Hayatımın değerini daha çok anladım.					
13.	Çok duygusallaştım/durup dururken ağlıyorum.					
14.	Çocuklarım/annem-babam/tanıdıklarım/arkadaşlarım için endişeleniyorum.					
15.	Her an deprem olacakmış düşüncesiyle tedirginim.					
16.	Deprem görüntüleri gözümün önüne geliyor.					
17.	Geleceğe ilişkin kaygılanıyorum.					
18.	Uykumdan aniden uyanıyorum.					
19.	Uykuya dalmakta güçlük çekiyorum.					
20.	Daha az uyuyorum.					

Ek-F: Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği

3.4. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12)

Lütfen aşağıdaki maddelerin karşısında bulunan ve maddelere ne kadar katıldığınızı gösteren sayılardan size en uygun olanını işaretleyiniz. (1) Bana hiç uygun değil, (2) Bana çok az uygun, (3) Bana biraz uygun, (4) Bana çok uygun ve (5) Bana tamamen uygun anlamına gelmektedir.

Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12)	1	2	3	4	5
Beklenmedik olaylar canımı sıkar.					
Bir durumda ihtiyacım olan tüm bilgilere sahip değilsem sinirlerim bozulur.					
İnsan beklenmedik olaylardan (sürprizlerden) kaçınmak için daima ileriye bakmalıdır.					
En iyi planlamayı yapsam bile beklenmedik küçük bir olay her şeyi mahvedebilir.					
Geleceğin bana neler getireceğini her zaman bilmek isterim.					
Bir duruma hazırlıksız yakalanmaya katlanamam.					
Her şeyi önceden ayrıntılı bir şekilde organize edebilmeliyim.					
Belirsizlik beni hayatı dolu dolu yaşamaktan alıkoyar.					
Harekete geçme zamanı geldiğinde, belirsizlik elimi kolumu bağlar.					
Belirsizlik yaşadığımda pek iyi çalışmam.					
En küçük bir şüphe bile hareket etmemi engeller.					
Tüm belirsiz durumlardan uzak durmak zorundayım.					

Ek-G: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Tez Etik İzin İstek Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2300007134
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hk.

26.07.2023

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: Rektörlük Makamının 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazısı.

İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında tez aşamasında kayıtlı olan **Amine Reyhan Khatib** isimli öğrencimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Prof. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : 1 adet öğrenciye ait tez evrakları dosyası.

Ek-H: Çağ Üniversitesi Rektörlük Makamı Tez Etik İzin Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2300007581

11.08.2023

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 24.07.2023 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2300007061 sayılı yazınız.
b) 26.07.2023 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2300007134 sayılı yazınız.

İlgi yazılarda söz konusu edilen **Amine Reyhan Khatib** ve **Derya Altın** isimli öğrencilerimize ait tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

EK-I: Çağ Üniversitesi Tez Anket İzin İstek Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-044-2300007614
Konu : Amine Reyhan Khatib'in Tez
Anket İzni Hk.

11.08.2023

DAĞITIM YERLERİNE

Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında kayıtlı **Amine Reyhan Khatib** isimli öğrencimizin, “**Depremden etkilenen kadınların deprem sonrası travma ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerine göre çocuk sahibi olma isteklerinin incelenmesi**” konulu tez çalışması Mersin Üniversitesi öğretim üyesi **Prof. Dr. Binnaz Kıran**'ın danışmanlığında yürütülmektedir. Adı geçen öğrenci tez çalışmasında **Müdürlüğünüze bağlı Yenidoğan Aile Sağlığı Merkezinde bulunan 01.04.139 nolu Aile Hekimliği Birimine kayıtlı yada başvurmuş 18-45 yaş aralığındaki hamile yada lohusa olmayan deprem hakkında görüşmeyi kabul edecek olan kadın hastaları** kapsamak üzere kopyası Ek’lerde sunulan anket uygulamasını yapmayı planlamaktadır. Üniversitemiz Etik Kurulunda yer alan üyelerin onayları alınmış olup, gerekli iznin verilmesi hususunu bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

Ek : Öğrenciye ait tez anket evrakları dosyası.

Dağıtım:

Gereği:
Yüreğir İlçe Sağlık Müdürlüğüne/Adana

Bilgi:
Adana İl Sağlık Müdürlüğüne
Adana Valiliğine

EK-J: Adana İl Sağlık Müdürlüğü Tez Anket İzin Yazısı

T.C.
ADANA VALİLİĞİ
İl Sağlık Müdürlüğü
Destek Hizmetleri Başkanlığı

Sayı : E-11289099-605-269982390
Konu : Bilimsel Araştırma Talebi (Amine
Reyhan KHATİB)

03.03.2025

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Mersin Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Binnaz KIRAN danışmanlığında, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji tezli yüksek lisans programı öğrencisi Amine Reyhan KHATİB tarafından yürütülmek istenen **’’Depremden Etkilenen Kadınların Deprem Sonrası Travma ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeylerine Göre Çocuk Sahibi Olma İsteklerinin İncelenmesi’’** başlıklı yüksek lisans tezi çalışma talebi ‘’Adana İl Sağlık Müdürlüğü Bilimsel Araştırma ve Proje Çalışmaları Değerlendirme Komisyonu’’ tarafından 5 Eylül 2023 tarihli toplantıda değerlendirilmiştir.

Başvuru talebinin, çalışmaya katılacak gönüllülerin açık rızasının alınması, kişisel veri elde edilmesi/işlenmesi durumunda 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve alt düzenlemelerine uygun şekilde hareket edilmesi ve çalışma sonuçlarının Müdürlüğümüz Destek Hizmetleri Başkanlığı Ar-Ge ve Proje Koordinatörlüğüne sunulması koşulu ile uygun bulunduğu talep sahibine bildirilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Serhathan ŞİMŞEK
İl Sağlık Müdürü a.
Destek Hizmetleri Başkanı

Ek: _Bilimsel Araştırma Talebi (Amine Reyhan KHATİB)